

ORTAÖĞRETİM

PEYGAMBERİMİZİN HAYATI

10

Ders Kitabı

YAZARLAR

Fatih DİLEKÇİ

Firdevs EFE

Hilal ÇELİKKOL KARA

İlknur APAK

....., 2023

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI.....: 8678
YARDIMCI VE KAYNAK KİTAPLAR DİZİSİ.....: 2570

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiç bir surette alınıp yayımlanamaz.

Editör

Prof. Dr. Adem APAK

Dil Uzmanı

Mehmet Emin SARIKAYA

Program Geliştirme Uzmanı

Özlem ÖZER

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı

Sami KAYA

Rehberlik Uzmanı

Kenan PINARBAŞI

Grafik Tasarımcı

Yahya ÖZTÜRK

ISBN 978-975-11-6685-2

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 28.11.2022 tarih ve 95 sayılı kurul kararıyla 2023-2024 eğitim öğretim yılından itibaren 5 (beş) yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilmiştir Birinci baskı 47.692 adet basılmıştır.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

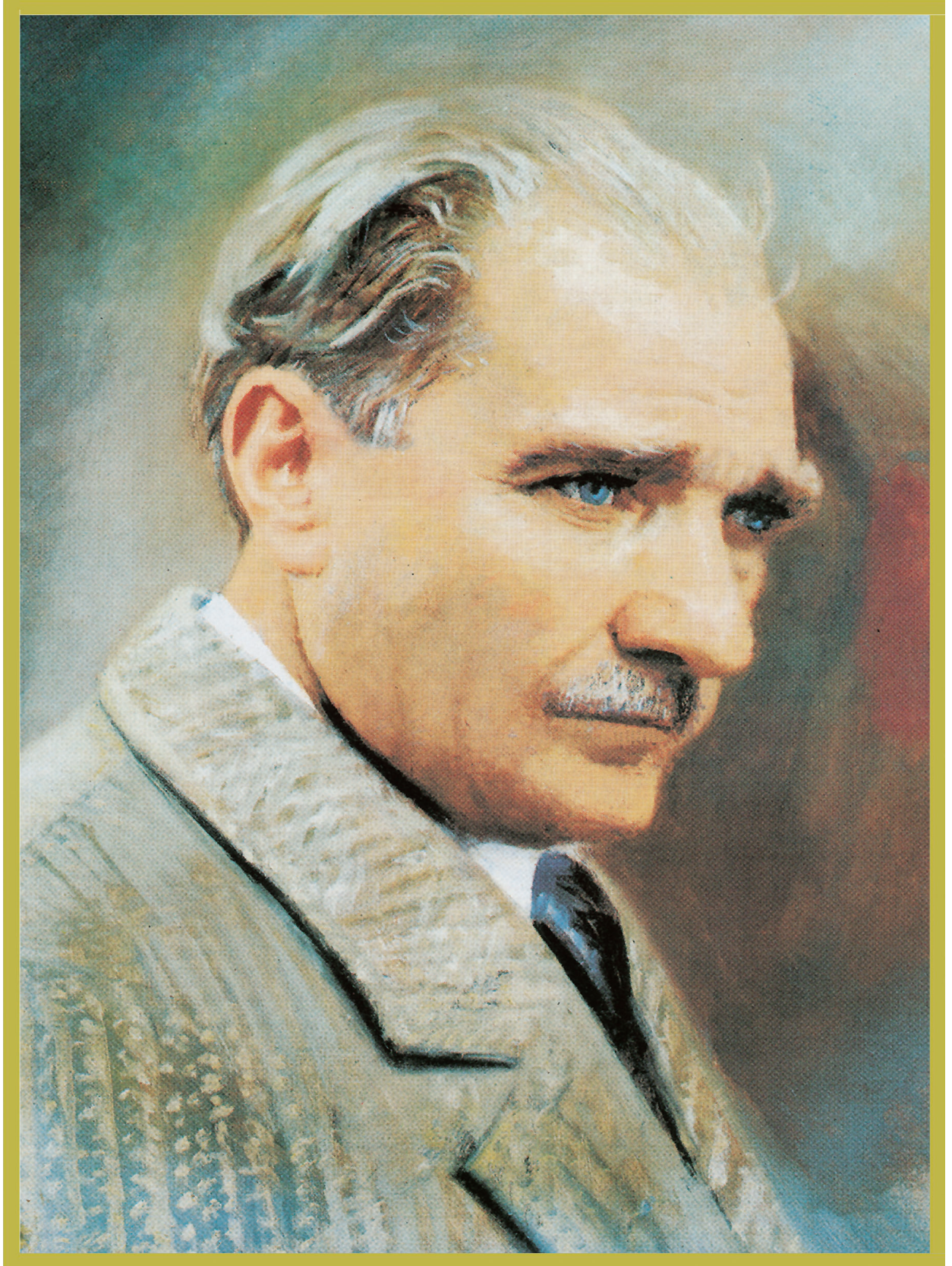
GENÇLİĞE HITABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

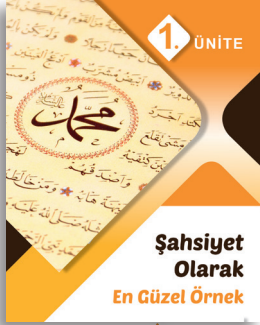
Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namûsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

PEYGAMBERİMİZİN AHLAKİ VASIFLARI	15
Peygamberimizin Tevazuu	17
Peygamberimizin Edep ve Hayâsı	19
Peygamberimizin Sabrı	20
Peygamberimizin Merhameti	22
Peygamberimizin Hilm ve Rıfkı	24
Peygamberimizin İhlâsı	26
Peygamberimizin Takvası	28
Peygamberimizin Şecaati	30
BİR SAHABİ TANIYORUM: HZ. OSMAN^(r.a.)	32
HADİSTEN HAYATA	34
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	37

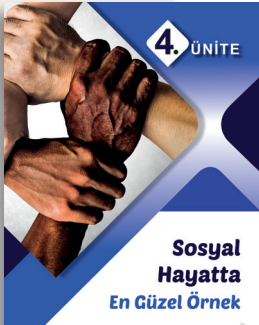
PEYGAMBERİMİZİN TEBLİĞ GÖREVİ	47
PEYGAMBERİMİZİN TEBYİN GÖREVİ	48
PEYGAMBERİMİZİN TEŞRİ GÖREVİ	50
PEYGAMBERİMİZİN TEMSİL GÖREVİ	52
PEYGAMBERİMİZİN TEZKİYE GÖREVİ	53
PEYGAMBERİMİZİN TALİM GÖREVİ	55
PEYGAMBERİMİZİN TİLAVET GÖREVİ	57
BİR SAHABİ TANIYORUM: HZ. EBU BEKİR^(r.a.)	59
HADİSTEN HAYATA	61
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	64

İÇİNDEKİLER

PEYGAMBERİMİZİN HAYATINDA NAMAZ	73
PEYGAMBERİMİZİN HAYATINDA İNFAK VE ZEKÂT	76
PEYGAMBERİMİZİN HAYATINDA ORUÇ	78
PEYGAMBERİMİZİN HAYATINDA HAC	81
PEYGAMBERİMİZİN HAYATINDA CİHAT	83
PEYGAMBERİMİZİN HAYATINDA DUA, TEVEKKÜL VE ZİKİR	86
BİR SAHABİ TANIYORUM: HZ. ÖMER ^(r.a.)	89
HADİSTEN HAYATA	91
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	94

PEYGAMBERİMİZ VE İNSANA SAYGI	103
PEYGAMBERİMİZ VE ADALET	105
PEYGAMBERİMİZ VE İSTİŞARE	107
PEYGAMBERİMİZ VE BARIŞ	109
PEYGAMBERİMİZ VE TİCARET	112
PEYGAMBERİMİZ VE AHDE VEFA	114
BİR SAHABİ TANIYORUM: HZ. ALİ ^(r.a.)	117
HADİSTEN HAYATA	119
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	122
Cevap Anahtarı	129
Sözlük	135
Kaynakça	138

Ünite Numarası

Ünitenin dijital nüshasına ait karekod

Ünite kapağı

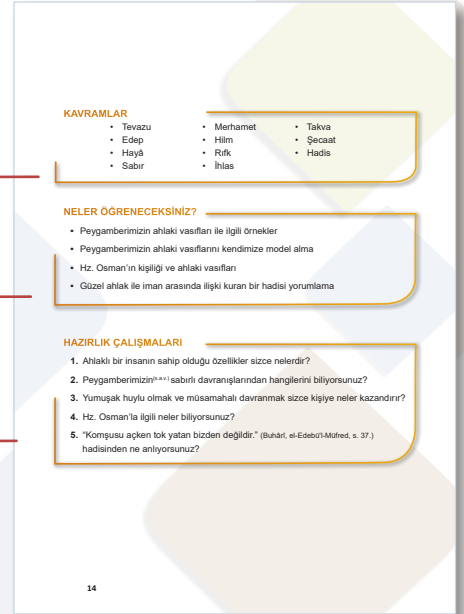
Ünite adı

Ünite sunusuna ait karekod

Ünite kavramları

Ünite kazanımları

Ünite hazırlık çalışmaları

Konu alt başlıkları

Ünite ana başlıkları

KİTABIMIZI TANIYALIM

Ünite alt başlıkları

Ünite kavramlarının açıklamaları

Konuları pekiştirmeye yardımcı olacak etkinlikler

Peygamberimizin Hayatı

Tergib

"Şüphesiz ki Allah her konuda nezaket ve yumuşaklık ile davranılmasını ister."
(Buhârî, Edeb, 35.)

Terhib

"Nezakat ve yumuşaklıktan mahrum olan hayrardan da mahrum olur."
(Müslim, Birr, 74.)

Peygamberimizin İhlası

Yapılan bütün işler içerdigi samimiyet ölçüsünde değer kazanır. Kur'an-ı Kerim'de ihlası kimseler övüldüğü gibi şeytanın da ihlas sahibi müminlere zarar veremeyeceği bildirilmiştir.⁵⁷ Peygamber Efendimiz de "... Allah ancak samimiyetle sadece kendisi için ve rızası gözetilerek yapılan ameli kabul eder..." buyurarak ihlas ile ilahî rıza arasındaki ilişkiye vurgu yapmıştır.

Kur'an'da "Nitekim kendi aranızdan size ayetlerimizi okuyan, sizi her kötülüğün arındıran, size kitap ve hikmeti öğreten ayrıca bilmediklerinizi de öğreten bir peygamber gönderdik..." ayeti ile görevleri bildirilen son peygamber Hz. Muhammed (s.a.v.)'i Allah (c.c.) has kılarak ihlas ile kulluk ve ibadet etmesi emretmiştir.⁵⁸ Ayrıca peygamberlerin vasıfları arasında zikredilen ihlası olma durumu⁵⁹ Hz. Peygamber'in hayatının tamamında açıkça görülmektedir.

Peygamberimin Duası Benim Duam

"Ey Rabb'im! Beni sana karşı ihlaslı bir kul yap."
(Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 6, s. 531.)

Hz. Muhammed (s.a.v.) tebliğ faaliyetlerini yürüttüğü süre boyunca daima ihlaslı davranmış, ümmetine de bunu tavsiye etmiştir. Nitekim Hz. Peygamber'in hadislerinde ihlas bir erdem olarak öne çıkmaktadır. Resulullah (s.a.v.) muhlis bir kalple iman edenlerin ahirette kurtulacağını,

57 bk. Nisâ suresi, 146. ayet; Hicr suresi, 40. ayet; Sâd suresi, 83. ayet.
58 Nesâî, Cihâd, 24.
59 Bakara suresi, 151. ayet.
60 bk. Zümer suresi, 2. 14. ayetler.
61 bk. Yusuf suresi, 24. ayet; Maryem suresi, 51. ayet; Sâd suresi, 45-46. ayetler.

Hz. Peygamber'in konuyla ilgili tavsiye ve uyarıları

Metinde geçen hadisler

Metinde geçen ayetler

Konu metni

Konuya uygun şiirler

Konuya uygun görseller

Peygamberimizin Hayatı

ŞAİRANE

Mesâfe, baktım, uzun; gün gaman, Ömer garalı.
Dedim ki:
— Ben götüreğim... Verir misin çuvalı?
— Hayır, görülsâ değil, ölse gâdim etme sakın.
Vebâli kendine âiddir İbnî Hattâb'ın.
Kadın ne söyledi, Abbas, iştîmedin mi demin?
Yarın, huzûr-ı ilâhî'de, hımseler, Ömer'in şerîk-i haşbeti olmaz, bugünlük olsa bile;
Evet, hilâfeti gülenmegeydi vaktiyle.
Kenâr-ı Dicle'de bir kurt çırpsa bir koguşa,
Gelir de adl-i ilâhî sorar Ömer'den onu!

(Wehmet Akif Ersoy, Safahat, s. 85.)

Görsel 3.10: Hz. Ömer zamanında fethedilen Kudüs'e ait günümüzden bir görünüm

Görsel 3.10: Hz. Ömer zamanında fethedilen Kudüs'e ait günümüzden bir görünüm

70 Tirmizî, Menâkıb, 17.
71 İbn Sa'd, el-Tabakât, C 3, s. 253.
72 Taberî, Tarih, C 3, s. 428-431.
73 bk. İbn-i Cevzî, Menâkıb-ı Ömer, s. 261-263.
74 Nesâî, Adâbü'l-Kudât, 1.

Bulmaca

Aşağıdaki hutucularda verilen ifadelerin harşhlarını üstteki kelimelerin de yardımıyla bularak alttaki boşluklara yazınız.

1 ROMAN Ağaçlarla örtülü geniş alan	2 MAHİR Koruyan, acıyan, menâmet eden anlamına gelen Allah'ın bir sısmı	3 YAMUK Renk, biçim vb. yönünden birbirini tutmaz, uygun düşmez	4 AÇLIK Küçük taş
---	---	---	-------------------------

5 KARDELEN Göçerşsiz, sade yaşamaktan yana olan, alçık gönüllü kimse	6 ACIKTIRMAK Acımsı	7 ZULÜM Gerek, gereklilik, gereklilik	8 KALITMSAL Kısaltmak işi	9 HALKA Davranış biçimleri ve hurralları
--	---------------------------	---	---------------------------------	--

10 METİN İyilik, lütuf, ihlas	11 VEBAT Çalrı	12 KIRMA Büyük akarsu	13 ALİTERASYON Ahıcılık
-------------------------------------	----------------------	-----------------------------	-------------------------------

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----

Konularla ilgili bulmacalar

KİTABIMIZI TANIYALIM

Ünite sonu ölçme ve değerlendirme çalışmaları

4. Ünite
Ölçme ve Değerlendirme

D. 22-24. soruları aşağıdaki hadislere göre cevaplayınız.

"Müslüman, Müslümanların elinden ve dilinden salım oldukları kişidir. Mümin, insanların mallarını ve canlarını konusunda kendisinden emin oldukları kişidir." (Tirmizî, İman, 12.)

"Ümmetimin müflis olan o kimsedir ki kıyamet günü namazı, orucu ve zekatı olduğu hâlde gelir. Ancak birine küfretniş, diğerinin kanını dökmüş, bir başkasının malını yemiştir. Bu kişinin iyilikleri şuna, buna, öbürüne dağıtılır. Üzerindeki borçlar (haklar) bilmenden iyilikleri tükenirse onların (haksızlık yaptığı kimselerin) günahlarından alınır, bu kişinin üzerine yüklenir ve böylece cehenneme atılır." (Müslim, Birr, 60.)

22. Toplumda güven duygusunun oluşmasını sağlayan kişisel sorumluluklar nelerdir?

23. İbadet ile ahlakın birbirini tamamlaması niçin önemlidir? Yorumlayınız.

24. Hadisteki "müflis" benzetmesi ile aşağıdakilerden hangisi vurgulanmak istenmiştir?

A) Kul hakkına riayet etmenin önemi
B) İbadetleri eksiksiz yerine getirmenin fazileti
C) İnsana gereken saygının gösterilmesi
D) Ahlakî erdemlerin toplumsal önemi
E) Ticari hayatta ahlakın değeri

Üniteyle ilgili daha fazla soru içeriğine bu karekoddan ulaşabilirsiniz.

128

Dijital ölçme ve değerlendirme çalışmalarına ait karekod

KAYNAKÇA

KANDEMİR, M. Yaşar, "Hadis", **DİA**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt 15, İstanbul, 1997.

KETTÂNİ, Muhammed Abdülhay b. Abdikebir b. Muhammed el-Haseni, **Hız Peygamber'in Yönetimi (et-Tarbiyye'l-Hadîsiyye)**, (çev. Ahmet Özü), İz Yayınları, Cilt 1-3, İstanbul, 1991.

KANDEMİR M. Yaşar, "Hadis", **DİA**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt 15, İstanbul, 1997.

KARAMAN, Hayrettin; ÖZEK, Ali; DONMEZ, İbrahim Kağı; ÇAĞRICI, Mustafa; GÜMÜŞ, Sadrettin; TURGUT, Ali, **Kur'an-ı Kerim Açıklatmalı Meâli**, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara, 1999.

KARAGÖZ, İsmail (ed.); KARAMAN, Fikret; KARAGÖZ, İsmail; PAÇACI, İbrahim; CANBULAT, Mehmet; GELİŞGEN, Ahmet; URAL, İbrahim, **Dini Kavramlar Sözlüğü**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2007.

KUNTAY, Mithat Cemal, **Mehmet Akif Ersoy Hayatı, Seçmesi, Sanatı**, Oglak Yayınları, İstanbul, 2015.

MÂLİK b. ENES, **Muvatta**, Çağrı Yayınları, Cilt 1-2, İstanbul, 1992.

MEB, Ortaöğretim Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programı, Ankara, 2018.

MUHAMMED LUTFİ, **Hulâsatü'l-Hakâyk ve Mektûbat-ı Hâce Muhammed Lutfi**, Efe Hazretleri Vakfı, İstanbul, 2013.

MÜSLİM, Ebu'l-Huseyn el-Kuşeyri en-Nisâbü'l Müslim b. el-Haccâc, **Sahih-i Müslim**, Çağrı Yayınları, Cilt 1-3, İstanbul, 1992.

NESÂİ, Ebu Abdurrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb, **Sünen-i Nesâî**, Çağrı Yayınları, Cilt 1-8, İstanbul, 1992.

ÖZEL, İsmet, **Bir Yusuf Masalı**, Şöle Yayınları, İstanbul, 1999.

SALLÂBİ, Ali Muhammed Muhammed, **III. Halife Hz. Osman**^{ra}, **Hayatı, Şahsiyeti ve Dönemi** (Çev. Mehmet Akbaş), Ravza Yayınları, İstanbul, 2009.

SERİNSU, Ahmet Nedim (ed.); SÜRMEİ, Mehmet; ALKAN, Arif; AKYÖREK, Ömer; DELİSER, Bilal; BAŞTÜRK, Ayhan; ÇINAR, Ali; MAVİLİ, Yusuf, **Dini Terimler Sözlüğü**, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2009.

SİNANOĞLU, Mustafa, "İslam", **DİA**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt 23, İstanbul, 2001.

SUYÛTÎ, Ebu'l-Fazl Celâlüddin Abdurrahman b. Ebî Bekr, **el-Câmius's-Sagîr**, Dârü'l-İhyâ'l-Kutübü'l-Arabiyye, Cilt 1-2, Kahire, 1954.

SUYÛTÎ, Ebu'l-Fazl Celâlüddin Abdurrahman b. Ebî Bekr, **Târîhu'l-Hulefâ**, Dârü'l-Minhac, Cidde, ts.

ŞENTÜRK, Lütfi; YAZICI, Seyfettin, **İslam İlimihâli**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1998.

TABERİ, Ebu Ca'fer Muhammed b. Cerir, **Tarihü'l-Ümmem ve'l-Mülük**, Beytül-Eşkâr, ts.

TİRMİZİ, Ebu İsa Muhammed b. İsa, **Sünen-i Tirmizî**, Cilt 1-8, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

TİRMİZİ, Ebu İsa Muhammed b. İsa, **es-Şemâilü'l-Muhammediyye**, Müessesetü'l-Kutübü's-Sekaliyye, Cilt 1-10, İstanbul, 1979.

ULUDAĞ, Süleyman, **İslam'da Emir ve Yasakların Hikmeti**, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara, 1995.

VAKİDİ, Ebu Abdullah Muhammed b. Ömer, **Kitabü'l-Megâzî**, Cilt 1-3, Beyrut, 1984.

YAZIR, Muhammed Hamdi, **Hak Dini Kur'an Dili**, Eser Neşriyat, Cilt 1-10, İstanbul, 1979.

YİĞİT, İsmail, "Osman", **DİA**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt 33, İstanbul, 2007.

* Kaynakça TDK'ye göre düzenlenmiştir.

Kitaba ait Görsel Kaynakça ve Genel Ağ Kaynakçasına bu karekoddan ulaşabilirsiniz.

139

Görsel kaynakçaya ve genel ağ kaynakçasına ait karekod

Sahabe Onu Anlatıyor

Hadisin Işığında

Sahabeden İzler

Rehberim Peygamberim

Peygamberimin Duası Benim Duam

Sıra Senin

Kur'an Diliyle Peygamberimiz

Öz Değerlendirme Formu

Kitap genelinde kullanılan etkinlik isimleri

Tergib

Terhib

KISALTMALAR

a.s.	: Aleyhisselam
b.	: Bin
bk.	: Bakınız
bnt.	: Binti
C	: Cilt
c.c.	: Celle celâlühü
çev.	: Çeviren
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
H.z.	: Hazreti
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
MS	: Milattan sonra
r.a.	: Radiyallahü anhü / Radiyallahü anhâ
s.	: Sayfa
s.a.v.	: Sallallahü aleyhi ve sellem
TDK	: Türk Dil Kurumu
ts.	: Tarihsiz
vb.	: Ve benzeri

- Kitapta öğretim programındaki başlıkların dışında tek tazim ifadesi tercih edilmiştir.

1.

ÜNİTE

Şahsiyet Olarak En Güzel Örnek

KAVRAMLAR

• Tevazu	• Merhamet	• Takva
• Edep	• Hilm	• Şecaat
• Hayâ	• Rıfk	• Hadis
• Sabır	• İhlas	

NELER ÖĞRENECEKSİNİZ?

- Peygamberimizin ahlaki vasıfları ile ilgili örnekler
- Peygamberimizin ahlaki vasıflarını kendimize model alma
- Hz. Osman'ın kişiliği ve ahlaki vasıfları
- Güzel ahlak ile iman arasında ilişki kuran bir hadisi yorumlama

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Ahlaklı bir insanın sahip olduğu özellikler sizce nelerdir?
2. Peygamberimizin^(s.a.v.) sabırlı davranışlarından hangilerini biliyorsunuz?
3. Yumuşak huylu olmak ve müsamahalı davranmak sizce kişiye neler kazandırır?
4. Hz. Osman'la ilgili neler biliyorsunuz?
5. “Komşusu açken tok yatan bizden değildir.” (Buhârî, el-Edebü'l-Müfred, s. 37.) hadisinden ne anlıyorsunuz?

PEYGAMBERİMİZİN AHLAKİ VASIFLARI

Allah(c.c.)*, en güzel surette var ettiği insana hayrı ve şerri öğretmiş, eğriyi ve doğruyu göstermiştir.¹ Dolayısıyla insan fıtraten iyiyi ve kötüyü ayırma yeteneğine sahip olarak yaratılmıştır. Ancak bu özellik kişinin doğru yolu bulması için tek başına yeterli değildir. Bu nedenle Allah Teâlâ emir ve yasakları ile belirlediği ahlaki kural ve erdemleri insanlığa en güzel şekilde sunmaları için peygamberler göndermiştir.

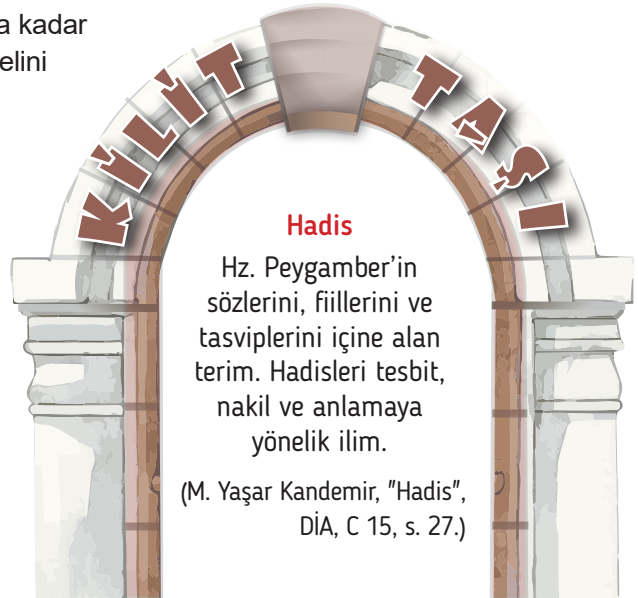
Peygamberimiz(s.a.v.)** *“Müminlerin iman bakımından en mükemmeli, ahlak bakımından en güzel olanıdır.”*² buyurarak iman ile ahlak arasındaki ayrılmaz bütünlüğe işaret etmiştir. Dikkat çektiği bu hususun en güzel örneklerini de kendi hayatında göstermiştir. Elçisini insanlığa güzel bir timsal³ olarak sunan Allah Teâlâ da *“Sen elbette yüce bir ahlak üzeresin.”*⁴ ayetiyle Hz. Peygamber’in bu özelliğini övmüştür.

Nebi(s.a.v.), ahlaki değerlerin yozlaştığı cahiliye toplumunda yetişmiş olmasına rağmen halk arasında güzel ahlakı ile dikkat çekmiştir. Bu nedenle Mekkeliler “emin” lakabını onun isminin yanına yakıştırarak kendisine “Muhammedü'l-Emin” diye hitap etmişti. Çünkü o, dürüst ve doğru sözlüydü. Ahde vefa gösterir, verdiği sözü mutlaka yerine getirirdi. Emanete hıyanet etmezdi. Aynı zamanda nazik ve kibar bir yapıya sahip olan Peygamber Efendimiz, konuştuğu kimse sözünü tamamlayıncaya kadar yüzünü ondan çevirmez, tokalaşmak üzere elini tutan kişi bırakmadıkça onun elini bırakmazdı.

Hz. Peygamber, âlemlere rahmet olarak gönderilmiş⁵ olmasının gereğine uygun davranır, insanları kırıp incitmemeye hassasiyet gösterirdi. Övünmekten ve kendisinin övülmesinden hoşlanmaz, her hâlinde mütevazılığı esas alırdı. Daima muhatabına mütebessim bir çehreyle yaklaşır, kaba davranışlardan kaçınırdı. Toplumda insanlar arasında hiçbir şekilde ayırım yapmaz, merhametli ve yumuşak kalpli olmaya özen gösterirdi. Yaşadığı zorluklara sabırla göğüs gerer, ümitsizliğe kapılmayarak tevekkül ederdi.

Görsel 1.1: “Hz. Muhammed(s.a.v.) bir insandır ama sıradan biri değildir. O, taşlar arasındaki yakut gibidir.”
(Hat: Nurullah Özdem)

1 bk. Şems suresi, 8. ayet; Beled suresi, 10. ayet.

2 Ebu Dâvûd, Sünnet, 15.

3 bk. Ahzâb suresi, 21. ayet.

4 Kalem suresi, 4. ayet.

5 bk. Enbiyâ suresi, 107. ayet.

* Celle celâlihû: O'nun şanı yücedir.

** Sallallahü aleyhi vesellem: Allah'ın(c.c.) salat ve selamı onun üzerine olsun.

Sahabe Onu Anlatıyor

İlk vahiyden sonra tedirginlik içinde eve gelen Allah Resulü^(s.a.v.), yaşadıklarını Hz. Hatice'ye anlattı. Başına gelenlerden dolayı endişelendiğini ifade eden Sevgili Peygamberimizi Hz. Hatice şu sözlerle teselli etti: "Hayır! Öyle deme. Vallahi endişe etmene gerek yok. Allah seni asla utandırmaz. Çünkü sen akrabayı gözetirsin. Muhtaç olanların bakımını üstlenirsin. Aç ve açıkta olanı koruyup kollarsın. Misafire ikram edersin. Haksızlığa uğrayana destek olursun."

(Buhârî, Bed'ü'l-Vahy, 3.)

ŞAİRANE

HİKMET

On sekiz bin âleme server olan Muhammed
Otuz üç bin ashâba rehber olan Muhammed
(...)

Duâları müstecap, icâbetli Muhammed
Kötülüğe iğilik, kerâmetli Muhammed

(Hoca Ahmed Yesevî, Divan-ı Hikmet, s. 122-123.)

Tebliğini yürütürken şevkle ve azimle hareket eden Allah Resulü^(s.a.v.), bu esnada şahsına yapılan kötü muameleler sebebiyle muhataplarına kin beslememiş ve intikam duygusuyla hareket etmemiştir. Nitekim Mekke'nin fethi sonrasında cezalandırılacaklarını zanneden müşrikleri affederek müsamahakâr bir tavır sergilemişti.⁶

Nebî^(s.a.v.), hayatın zorluk ve tehlikeleri karşısında daima cesaretli davranmış ve soğukkanlılığını mu-

hafaza etmişti. Savaş meydanında cesur bir komutan, ülke yönetiminde ise dirayetli bir devlet başkanı olarak üzerine düşen sorumluluğu layıkıyla yerine getirmişti.

Hz. Peygamber'in üstün ahlaki özellikleri, hayatın her alanını kuşatmaktaydı. Bu sebeptendir ki rehberliğine ihtiyaç duyanlara onun verdiği en güçlü mesaj "*Ben ancak güzel ahlaki tamamlamak üzere gönderildim.*"⁷ şeklinde olmuştur. Ayrıca Allah Resulü^(s.a.v.), sözlerine kulak veren ve güzel ahlakını kendine rehber edinen müminler için şu müjdeyi vermiştir: "*Mümin, güzel ahlaki sebebiyle (gündüzlerini) oruçla, (gecelelerini) namazla geçiren kişinin derecesine ulaşır.*"⁸

Peygamberimin Duası Benim Duam

"... (Allah'ım!) Beni güzel ahlaka eriştir. Senden başka güzel ahlaka eriştirecek yoktur. Kötü ahlakı benden uzaklaştır. Senden başka kötü ahlakı benden uzaklaştıracak yoktur..."

(Müslim, Salâtü'l-Müsâfirin, 201.)

6 bk. Vâkıdî, Meğâzî, C 2, s. 835-836.

7 Mâlik b. Enes, Muvatta, Hüsnü'l-Hulk, 1.

8 Ebu Dâvûd, Edeb, 7.

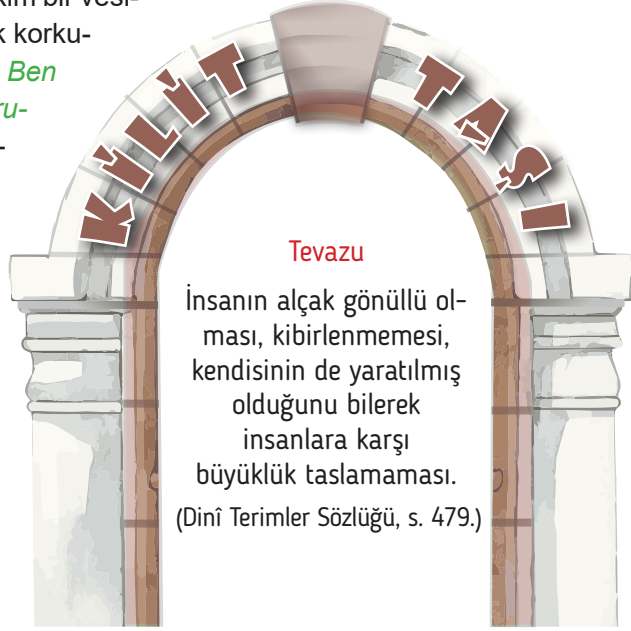
Peygamberimizin Tevazu

İnsanın kendisini başkalarından üstün görmekten sakınması anlamına gelen tevazu, İslam'da övülmüş, kibirli davranışlar ise yerilmiştir. En güzel örnek olan Hz. Peygamber de hep mütevazı bir tavır içerisinde olmuştur. Nitekim bir vesileyle kendisiyle görüşmek için gelen ancak korkudan titreyen bir adama *"Arkadaş korkma! Ben bir kral değilim. Ben sadece (güneşte) kuru-tulmuş et yiyen bir kadının oğluyum."*⁹ diyerek karşısında heyecanlanmasına gerek olmadığını ifade etmiştir.

Peygamberimiz(s.a.v.) ikili ilişkilerinde tevazu ile hareket eder, doğal hâli nasılsa öyle davranırdı. Tabii davranışlar sergilediği için bazen garipsendiği bile olurdu. Rivayete göre bir Kurban Bayramı sonrasında verilen ziyafete herkesle birlikte oturduğu için kendisini yadırgayan bedeviye Allah Resulü(s.a.v.) *"Şüphesiz ki Allah beni mütevazı bir kul eyledi. Zalim ve inatçı bir kimse eylemedi."*¹⁰ diyerek alçak gönüllü davranmasının gerekçesini açıklamıştır.

Ashabı arasında onlardan biri gibi hareket eden Resul-i Ekrem, oldukça sade bir hayat tarzına sahipti. Bu sebeple herhangi bir topluluğa vardığında ayağa kalkılmasını ve kendisine özel bir yer verilmesini istemez, hemen boş bulunduğu yere otururdu.¹¹ Çünkü o, içinde yaşadığı toplumdan ayrıcalıklı bir konumda bulunmayı arzu etmezdi. Veda Haccı esnasında Kâbe'nin yakınındaki evlerden birinde misafir olması kendisine teklif edilmiş ancak o, tüm zorluğuna rağmen ashabıyla birlikte açık alanda gecelemeği tercih etmişti.¹²

Mütevazı bir hayat yaşayan Peygamber Efendimiz, aşırı övgü ve iltifattan hoşlanmadığını ifade etmiştir. Hatta insanları ileriye dönük muhtemel hatalardan sakındırmak için *"Hristiyanların Meryem oğlu İsa'yı aşırı şekilde övdükleri gibi siz de beni övme yarışına girmeyin. Şüphesiz ben ancak bir kulum. Onun için bana Allah'ın kulu ve resulü deyin."*¹³ uyarısını yapmıştır.

Görsel 1.2: Mütevazı bir anlayışla inşa edilen Mescid-i Nebi'nin temsili görseli.

9 İbn Mâce, Et'ime, 30.

10 Ebu Dâvûd, Et'ime, 6.

11 bk.Tirmizî, İsti'zân, 29.

12 bk. Vâkıdî, Meğâzî, C 3, s. 1099-1100.

13 Buhârî, Enbiyâ, 48.

Sahabe Onu Anlatıyor

Hiz. Ömer, Allah Resulü'nü^(s.a.v.) ziyaret ettiğı bir gün şahit olduklarını şöyle anlatır:

Hiz. Peygamber kuru bir hasırın üzerine yatmıştı. Öyle ki hasırın izi yüzüne çıkmıştı. Etrafta ise bir kap içindeki arpa unundan ve duvara asılı su kırbasından başka bir şey yoktu. Gördüğüm manzara karşısında gözyaşlarımı tutamadım. Allah'ın elçisi neden ağladığını sorunca "Nasıl ağlamayayım ey Allah'ın resulü! Bizans ve İran hükümdarları dünya nimetleri içinde yüzerken sen kuru bir hasır üzerinde yatıyorsun." diye cevap verdim. Bunun üzerine Allah Resulü^(s.a.v.) şöyle dedi: "İstemez misin ya Ömer, bu dünya onların ahiret ise bizim olsun!"

(Müslim, Talak, 30.)

Hiz. Peygamber'in kibirden uzak mütevazı tutumu İslam tebliğinde olumlu rol oynamış, insanlar onun bu tavrından etkilenmiştir. Nitekim bir gün Adî b. Hâtim, Allah Resulü'nü^(s.a.v.) ziyarete gelmişti. Rahmet Elçisi, misafirini evine götürürken yolda yaşlı bir kadınla karşılaşmış ve uzun süre derdini dinlemişti. Adî, eve vardıklarında Allah Resulü'nün^(s.a.v.), minderi kendisine uzatıp kuru yere oturmasından da son derece etkilenmişti. Samimi tavırları sebebiyle onun bir kral değil ancak bir peygamber olacağına hükmeden misafir, Müslüman olduğunu açıklamıştı.¹⁴

Peygamber Efendimiz, terk etmek zorunda kaldığı Mekke'ye muzaffer bir komutan olarak girmişti. O gün, mağrur olmak bir yana Allah'ın^(c.c.) kendisine bahşettiğı nimet sebebiyle başını öyle bir eğmişti ki sakalı neredeyse atının sırtına değecekti. Hiçbir zaferin kibre sebep olamayacağını en güzel şekilde gösteren Resulullah^(s.a.v.), ashabından da aynı mütevazılığı beklediğini ifade etmek için Kâbe kapısında şu uyarıyı yapmıştı: *"Ey Kureyş topluluğu! Allah sizden cahiye kibrini ve atalarla övünme âdetini gidermiştir. İnsanların hepsi Âdem'dendir. Âdem de topraktır."*¹⁵

Tergib

"... Allah için tevazu gösteren kişiyi Allah yüceltir."

(Müslim, Birr, 69.)

Terhib

"... Müslüman kardeşini küçük görmesi, kişiye kötülük olarak yeter..."

(Müslim, Birr, 32.)

14 Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 6, s. 555.

15 İbn Hişâm, es-Sîre, C 4, s. 47, 54.

Peygamberimizin Edep ve Hayâsı

Ahlakın en güzel yansımalarından olan edepli ve terbiyeli davranış, kişiyi toplum nazarında değerli kılan önemli bir haslettir. *“Beni Rabb'im terbiye etti. Edebimi, terbiyemi güzel eyledi.”*¹⁶ diyerek bu hususun önemine dikkat çeken Allah Resulü(s.a.v.), hayatı boyunca örnek tavırlar sergilemiştir. Günlük hayata dair ne varsa her birinin nezaketle nasıl yapılacağını bizzat yaşayarak göstermiştir. Allah'ın Elçisi(s.a.v.), yemek yemenin ve su içmenin bile adabı olduğunu, insanı değerli kılan hususların bu küçük detaylarda saklı olduğunu hem sözleri hem de fiilleri ile sürekli anlatmıştır. Sahabe; Hz. Peygamber'in şaka yaparken bile yalandan uzak durmasına, selamı daha güzeliyle almasına, ayıpları örtmesine, küçüklere merhamet edip büyüklere hürmet göstermesine, giyim kuşamındaki temizlik ve titizliğine hayran kalmış; onun izinden gitmenin gayreti içinde olmuştur.

Edebe riayet etmenin önemini her fırsatta dile getiren Allah Resulü(s.a.v.), edebin ayrılmaz bir parçası olan hayâ için *“İman yetmiş küsur parçadır. Hayâ da imandan bir parçadır.”*¹⁷ buyurarak hayâ ile iman arasındaki sıkı ilişkiye vurgu yapmıştır. Hz. Peygamber'in yüzüne yansıyan edep ve hayâsının en yakın tanıkları olan ashab, onun bir şeyden hoşlanıp hoşlanmadığını yüzüne bakarak anlayabiliyordu.¹⁸

Allah Resulü(s.a.v.), her dinin kendine özgü bir ahlakı olduğunu, İslam ahlakının özünün de hayâ olduğunu belirtmiş¹⁹ ve bu duygunun iyi muhafaza edilmesini tembihlemiştir. Bu sebeptendir ki Hz. Peygamber *“İnsanlık ilk günden beri bütün peygamberlerin üzerinde ittifak ettikleri bir söz bilir: Şayet utanmıyorsan dilediğini yap!”*²⁰ hadisi ile hayâlı olmanın değerini veciz bir şekilde ifade etmiştir. Kişi için utanç sebebi olmayacak davranışın yapılmasında bir engel olmadığını dile getiren bu hadis aynı zamanda hayâ duygusunun bir ölçüt olmaktan çıktığında kişinin nerelelere savrulabileceğine dair ciddi bir uyarı niteliğindedir.

Görsel 1.3: Edeb ya hu!
(Hat: Seyit Ahmet Depeler)

Edep

Utanma, zarafet.
Bir toplumda örf, âdet ve kural hâlini almış iyi tutum ve davranışlar.
(Dinî Terimler Sözlüğü, s. 88.)

Hayâ

Utanma duygusu, edep, ar. Kişinin, Allah'a(c.c) olan içten sevgi ve saygısından dolayı kötü, çirkin, ahlak dışı ve günah olan davranışlardan rahatsız olup onlardan kaçınması.
(Dinî Terimler Sözlüğü, s. 173.)

16 Süyûtî, el-Câmiu's-Sağîr, C 1, s. 21.

17 Müslim, İman, 57.

18 bk. Buhârî, Edeb, 72.

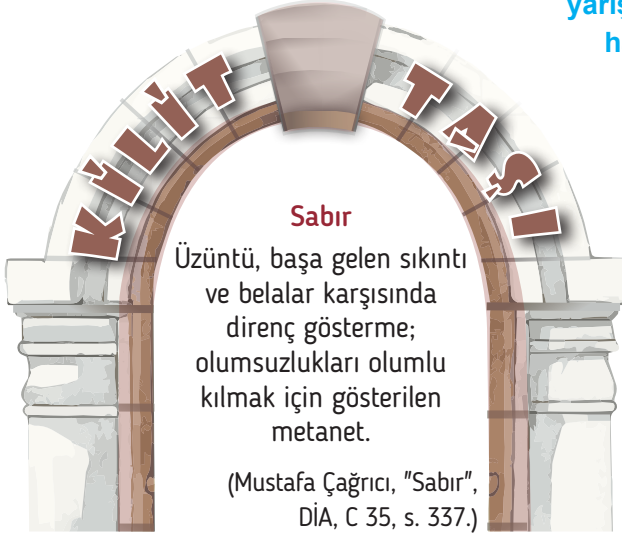
19 bk. İbn Mâce, Zühd, 17.

20 Buhârî, Edeb, 78.

Peygamberimizin Sabrı

Sabırlı kişiliğiyle müminlere örnek olan Peygamber Efendimiz "... Kim sabrederse Allah ona dayanma gücü verir. Kimseye sabırdan daha güzel ve daha hayırlı bir nimet verilmemiştir."²¹ bu-
yurmuştur. O, "Ey iman edenler! Sabredin. Sabır

yarışında düşmanlarınızı geçin. (Cihat için)
hazırlıklı ve uyanık olun. Allah'a karşı gel-
mekten sakının ki kurtuluşa eresiniz."²²

ayetinin işaret ettiği yoldan hiç sapmamış-
tır. Hz. Peygamber, İslam davetinin ilk
günlerinden itibaren kendisine yöneltilen
sözlü ve fiilî saldırılara karşı daima sab-
retmiş ve asla ümitsizliğe düşmemiştir.
Onun bu sabırlı mücadelesinin sonunda
İslam hızla yayılmıştır.

Hz. Peygamber, müşriklerin hakaret-
leri ve akıl almaz istekleri karşısında her
zaman sabırlı davrandığı gibi ashabına da
bunu tavsiye etmiştir. Müşriklerin işkence-
lerinden bunalıp kendisine şikâyet için ge-
len Habbab b. Eret'e inananların her de-

virde çok daha zorlu sınavlardan geçtiğini hatırlatarak ondan tahammül göstermesini istemiştir.²³
Ağır işkencelere maruz kalan Yâsir ailesi ve Bilâl-i Habeşî gibi sahabileri ziyaret ederek onlara dua
etmiş ve sabretmelerini öğütlemiştir. Allah Resulü(s.a.v.) "Sabret! Senin sabrın ancak Allah'ın yar-
dımı iledir. Onlardan yana üzülme. Tuzak kurmalarından dolayı da sıkıntıya düşme."²⁴ ilahi
emriyle Allah'a(c.c.) dayanmış ve ashabı da imanlarının gereği olarak ona tabi olmuştur.

Peygamber Efendimiz ve ashabının sabır sınavından geçtiği en şiddetli olaylardan biri
boykot hadisesidir. Müşrikler Müslümanlarla ve Hz. Peygamber'in akrabaları Haşimoğulları
ile her türlü ilişkiyi kesmiş, onları yalnızlığa ve açlığa terk etmişti. Üç yıl devam eden bu zorlu
süreç sabır ve tahammülle atlatılmıştır.²⁵

Allah Resulü(s.a.v.) peygamberlik göreviyle ilgili hadiselerde olduğu gibi günlük hayatında
karşılaştığı olumsuzluklar karşısında da sabırlı davranmıştır. En büyük destekçisi olan eşini ve
kendisini himaye eden amcası Ebu Talib'i kaybettiğinde metanetini korumuş ve Allah'a(c.c.) dayan-
mıştır. Kendisine kaba davranışlarda bulunan bazı bedevilere müsamaha göstermiş, onları in-
citecek söz ve davranışlardan uzak durmuştur. Sorular bazen aşırıya kaçsa da bunlara elinden
geldiğince cevap verme çabası içinde olmuştur. Açlığını bastırsın diye karnına taş bağlamak zo-
runda kaldığı zamanlarda bile durumundan şikâyet etmemiştir. Torununun ağır bir hastalık geçir-
mesi üzerine kızı Zeyneb'e(r.a.)* sekinetini muhafaza etmesini tavsiye ederek onu teselli etmiştir.²⁶
Fâtıma(r.a.) dışındaki bütün evlatlarının vefatına şahitlik eden Hz. Peygamber onların ardından göz-
yaşı dökerken asla isyan etmemiş ve sabırla bu acılara dayanmıştır.

21 Müslim, Zekât, 124.

22 Âl-i İmrân suresi, 200. ayet.

23 Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 200-201.

24 Nahl suresi, 127. ayet.

25 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 1, s. 177-178.

26 bk. Buhârî, Merdâ, 9.

* radiyallahü anhü / radiyallahü anhâ: Allah(c.c.) ondan razı olsun.

Sıra Senin

“Allah Teâlâ, dünyada sevdiği bir dostunu aldığı zaman (sabredip) ecrini Allah’tan bekleyen mümin kulumun katımdaki karşılığı cennettir, buyuruyor.”

(Buhârî, Rikak, 6.)

Yukarıdaki hadise göre musibetler karşısında gösterilmesi gereken tavır nedir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Allah Teâlâ’nın “(Ey Muhammed!) Sabırlı ol çünkü Allah güzel iş yapanların mükâfatını zayi etmez.”²⁷ müjdesine muhatap olan Peygamberimiz^(s.a.v.) bu emrin dışına asla çıkmamıştır. O, insanın yolunu aydınlatan bir kandil olarak nitelediği²⁸ sabrın kişiyi yanlış işler yapmaktan alıkoyacağını ifade ederek her vesileyle bu erdemli duruşu tavsiye etmiştir. “*Sabır, ilk sarsıntı sırasında gösterilen metanettir.*”²⁹ buyurarak müminin en zor zamanlarda bile kendisini bırakmaması gerektiğini öğütlemiştir. “... Bir kimse sabretmek isterse Allah ona sabır ihsan eder...”³⁰ hadis-i şerifi de sabretmenin ancak isteyerek kazanılabilecek bir davranış olduğunu ve gayret edenlere Allah’ın^(c.c.) yardım edeceğini haber vermektedir.

Başa gelen sıkıntılar ve can yakıcı acılar karşısında tahammül göstermek oldukça zor görünebilir. Böyle zamanlarda yaşanan her şeyin bir imtihan olduğu, bu sınavdan ancak sabırla geçilebileceği hatırlanmalıdır. Bunun yanında karşılaşılan olumsuzluklar bireysel kusurlardan kaynaklanmışsa sadece sabretmek yeterli olmaz, hataların da düzeltilmesi gerekir. Sabrın, her türlü zillete boyun eğip kabullenmek anlamına gelmediği de unutulmamalıdır.

Görsel 1.4: “Men sabera zafera”
(Sabreden, zafere ulaşır.)
(Hat: Medine Kavak)

Hadisin Işığında

“Müminin durumuna hayranlık duyulur. Çünkü her hâli kendisi için bir hayır sebebidir. Böylesi bir özellik sadece mümine mahsustur. Sevinecek olsa şükreder, bu onun için hayır olur. Başına bir bela gelecek olsa sabreder, bu da onun için hayır olur.”

(Müslim, Zühd, 64.)

27 Hûd suresi, 115. ayet.

28 bk. Müslim, Tahâret, 1.

29 Müslim, Cenâiz, 15.

30 Buhârî, Rikak, 20.

Olumsuz bir durum karşısında sabır gösterilmesi zordur ancak bunun mükâfatı da o oranda büyüktür. Sabredenleri bekleyen en güzel son, şu ayetlerle haber verilmiştir: **“Ancak sabredip güzel iş yapanlar böyle değildir. İşte onlar için bir bağış ve bir büyük mükâfat vardır.”**³¹

Sıra Senin

“Ey iman edenler! Herhangi bir topluluk ile karşılaştığınız zaman sebat edin ve Allah’ı çok anın ki başarıya erişesiniz. Allah ve resulüne itaat edin, birbirinizle çekişmeyin, sonra korkuya kapılırsınız da kuvvetiniz gider. Bir de sabredin. Çünkü Allah sabredenlerle beraberdir.”

(Enfâl suresi, 45-46. ayetler.)

Verilen ayetleri de dikkate alarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Sabır başarıyı nasıl etkiler? Yorumlayınız.
2. Allah’ın^(c.c.) sabredenlerle birlikte olması ne anlama gelmektedir? Yorumlayınız.

Peygamberimizin Merhameti

Merhamet vasfı en kapsayıcı hâliyle Peygamberimizde^(s.a.v.) vücut bulmuştur. Âlemlere rahmet olarak gönderilen Hz. Muhammed^(s.a.v.) tüm canlılara hatta eşyaya bile şefkat ve merhametle yaklaşmıştır. **“... Yeryüzündekilere merhamet edin ki Allah da size merhamet etsin...”**³²

buyurarak merhamet duygusunun kapsamının ne kadar geniş olduğunu haber vermiştir.

Allah Resulü^(s.a.v.) çocuklara çokça şefkat göstermiş, onlardan merhametini esirgemiştir. Onun döneminde yaşayan çocuklar; kendilerine selam veren, hâl hatır soran, onlarla şakalaşan, muhtaç durumda olanların yardımına koşan Rahmet Peygamberi’ni tanımanın bahtıyarlığına erişmişlerdir.³³ Resulullah^(s.a.v.) şefkatli bir dede olarak secdede iken sırtına binen torunlarının oyunu bozulmasını diye secdeyi uzatır, her fırsatta onları severdi.³⁴ Onun Hz. Hasan’ı kucağına alıp sevdiğini gören Akra b. Habis şaşkınlıkla “Siz çocukları öper misiniz? Benim on çocuğum var, hiçbirine böyle davranmadım.” deyince Allah Resulü^(s.a.v.) **“Merhamet etmeye merhamet edilmez.”**³⁵ buyurmuştur.

31 Hûd suresi, 11. ayet.

32 Tirmizî, Birr, 16.

33 bk. İbn Mâce, Edeb, 14.

34 bk. Buhârî, Salât, 106.

35 Müslim, Fedâil, 65.

Allah Resulü(s.a.v.) ibadetlerin yerine getirilmesi hususunda ümmetine kolaylık sağlamayı tercih etmiştir. İmkânı olanların hac görevini yerine getirmesinin farz olduğunu bildirmiş, Müslümanların “Her sene mi?” sorusuna hemen cevap vermemiştir. Sorunun ısrarla tekrarlanması üzerine *“Eğer evet deseydim her sene hac yapmanız farz olacaktı ve siz de buna güç yetiremeyecektiniz.”*³⁶ buyurmuştur. Teravih namazını kendisinin imamlığında cemaatle kılmak isteyen ashabının talebini, böyle yaparsa bu namazın ümmetine zorunlu olacağını ve bazılarının bunu yerine getirmekten aciz kalabileceğini söyleyerek geri çevirmiştir.³⁷

Hadisin Işığında

“Benim ve sizin durumunuz, (gece) yaktığı ateşe üşüşen böceklerle pervanelere engel olmaya çalışan adamın durumuna benzer. Ben sizi ateşten korumak için kuşaklarınızdan tutuyorum, siz ise benim elimden kaçıp ateşe girmeye çalışıyorsunuz.”

(Müslim, Fedâil, 19.)

Peygamberimiz(s.a.v.) namaz kıldırırken bir çocuk ağlaması duyduğunda okuyuşunu kısa tutardı.³⁸ Rahmet Elçisi, ashabının da aynı hassasiyeti göstermesini isteyerek *“Sizden biri namaz kıldırırken cemaatin durumunu dikkate alarak kıldırın. Zira cemaat içinde zayıf, hasta ve yaşlı olanlar vardır...”*³⁹ buyurmuştur.

Hz. Peygamber, tebliğine olumlu cevap vermeyenlere bile merhamet nazarı ile bakıyordu. O, iman etmeyenlerin dünya ve ahiret mutluluğunu kaçırarak olmalarından derin üzüntü duyuyor, inanmaları için olağanüstü gayret sarf ediyordu. Bu gayreti Kur’an-ı Kerim’de *“(Resul’üm!) Onlar iman etmiyorlar diye neredeyse kendini mahvedeceksin!”*⁴⁰ ayetiyle ifade bulmuştur. Uhud Savaşı’nın en şiddetli anında ordusu dağılmak üzere ve kendisi de yaralanmış iken *“Allah’ım! Kavmi-me doğru yolu göster. Çünkü onlar bilmiyorlar.”*⁴¹ diye niyazda bulunması onun merhametinin belki de doruk noktasıdır. Taif yolculuğu sırasında kendisini taşıyanların hidayeti için dua etmesi, Mekke’ye zaferle döndüğünde Müslümanlara işkence etmiş kimseleri bağışlaması da onun merhametinin göstergesidir.⁴²

Şefkat ve merhameti engin olan Peygamber Efendimiz yalnızca insanlara değil tüm mahlukata rahmet gözüyle bakmış ve Müslümanlara da bunu tavsiye etmiştir. Devesini aç bırakıp çok çalıştıran bir sahibisini uyaran Rahmet Elçisi,

Görsel 1.5: Merhamet, Müslümanların en belirgin vasıflarındandır.

36 Müslim, Hac, 412.

37 bk. Buhârî, Salâtü’t-Terâvih, 1.

38 bk. Buhârî, Ezan, 65.

39 Buhârî, Ezan, 61.

40 Şuarâ suresi, 3. ayet.

41 Müslim, Cihâd, 105.

42 İbn Hişâm, es-Sîre, C 2, s. 61.

hayvanların birbiriyle dövüştürülmesini de yasaklamıştır.⁴³ Hayvanlara su verip onların ihtiyaçlarını gidermenin Allah'ın(c.c.) rahmetine vesile olacağını söyleyerek insanları bu yönde teşvik etmiştir.⁴⁴

Kur'an-ı Kerim'de **"Muhammed Allah'ın elçisidir. Beraberinde bulunanlar da kâfirlere karşı çetin, kendi aralarında merhametlidirler..."**⁴⁵ ayetiyle müminlerin önemli bir vasfının da merhamet olduğu haber verilmiştir. Allah Resulü de(s.a.v.) **"Küçüklerimize merhamet etmeyen, büyüklerimize saygı göstermeyen bizden değildir."**⁴⁶ buyurarak merhametin Müslümanlığın ayrılmaz bir parçası olduğunu vurgulamıştır.

Kur'an Diliyle Peygamberimiz

"Ant olsun! Size kendinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki sizin sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir. O, size çok düşkün; müminlere karşı çok şefkatlidir, merhametlidir."

(Tevbe suresi, 128. ayet.)

Peygamberimizin Hilm ve Rıfkı

Peygamber Efendimiz, tebliğ çalışmalarında hilm ve rıfkı esas almış; insanlarla olan ilişkisini nezaket, zarafet ve yumuşaklık üzerine kurmuştu. Mekke Dönemi'nde kendisine yapılan bütün hakaretlere tahammül etmekle kalmamış, müşriklerin sert tavırlarına bile büyük bir nezaketle karşılık vermiştir. Hz. Aişe, Allah Resulü'nün(s.a.v.) ahlakından söz ederken onun kötülüğe kötülükle karşılık vermediğini, insanları bağışlayıp kusurağını görmezden geldiğini söyler.⁴⁷

Hz. Peygamber, Taif'te kendisini taşıyanlar için **"Allah'ım! Onları affet, onlar bilmiyorlar."**⁴⁸ diye hayır dua etmiş, onu adaletsizlikle itham eden bir kimsenin saygısızlığına tahammül göstermiştir.⁴⁹ Kaba ve uygunsuz davranışlar sergileyen kimselere de müsamahakâr davranmıştır.⁵⁰ Nitekim Kur'an-ı Kerim'de de Hz. Peygamber'in etrafındakilere yumuşak davranmasından övgüyle söz edilmekte, bu davranışın ilahi rahmetin bir eseri olduğu belirtilmektedir.⁵¹

Hilm

Yumuşak huylu, ağırbaşlı, kibar, bağışlayıcı ve medeni olma. Güçlü ve haklı olduğu hâlde karşısındakini cezalandırmak yerine onu bağışlayıp affetmek.

(Dinî Terimler Sözlüğü, s. 186.)

Rıfk

Bir Müslüman'da olması gereken incelik, nazik olma, yumuşak huyluluk.

(Dinî Terimler Sözlüğü, s. 403.)

43 bk. Ebu Dâvûd, Cihâd, 44, 51.

44 bk. Buhârî, Mezâlim, 23.

45 Fetih suresi, 29. ayet.

46 Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 2, s. 644.

47 bk. Tirmizî, Birr, 69.

48 Buhârî, Enbiyâ, 54.

49 bk. Buhârî, Humus, 19.

50 bk. Ebu Dâvûd, Edeb, 1.

51 bk. Âl-i İmrân suresi, 159. ayet.

Sükûnet, yumuşak huyluluk ve nezaket Resul-i Ekrem'in temel karakterini oluşturmaktaydı. *"Rıfk ve zarif davranış işe güzellik katar, rıfkıtan ve zarafetten yoksunluk ise işi kusurlu kılar."*⁵² buyuran Hz. Peygamber, hayatı boyunca böyle davranmış, Müslümanlara da yumuşak huylu olmalarını tavsiye etmiştir. Bu özelliğe sahip kişileri övmüş, onlara dua etmiştir.

Peygamber Efendimiz ümmetinin toplumda huzur ve barışı temin eden erdemlerle bezenmesini istemiş, bu doğrultuda *"Allah rıfk sahibidir. Rıfkı sever. Kaba ve sert davranana vermediğini rıfkla hareket edene verir, ona yardım eder."*⁵³ buyurmuştur. Aynı zamanda cana yakın, yumuşak huylu ve kolaylaştırıcı kimselerin cehennemden uzak olacağını,⁵⁴ bu hasletlerden mahrum olanların ise hayırdan mahrum kalacağını bildirmiştir.⁵⁵

Hilm ve rıfk güçsüzlükten kaynaklanan bir acziyet değil, gücü kuvveti yerinde olduğu hâlde karşısındakinin haksız tavrına müsamaha ile yaklaşmaktır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de bu hususa *"İyilikle kötülük bir olmaz, sen (kötülüğü) en güzel bir şekilde önle. O zaman seninle arasında düşmanlık bulunan kimse sanki candan bir dost olur."*⁵⁶ ayetiyle dikkat çekilmiştir.

Görsel 1.6: Hz. Peygamber'in müsamahasına işaret eden Âl-i İmrân suresinin 159. ayeti (Hat: Abdurrahman Depeler - Tezhip: Gülsüm Gügercin)

Sıra Senin

Enes b. Mâlik bir anısını şöyle anlatır:

"Bir gün Resulullah ile birlikte yürüyordum. Üzerinde Necran kumaşından yapılmış sert yakalı bir cübbe vardı. Derken bir bedevi gelerek Resulullah'ın cübbesinden şiddetle çekti. Resulullah'ın boynuna baktım, bedevinin şiddetle çekmesinden cübbenin yakası iz bırakmıştı. Sonra bedevi 'Ey Muhammed! Allah'ın sende bulunan malından bana bir şeyler verilmesini emret.' dedi. Bunun üzerine Resulullah ona gülümseyerek kendisine ihsanda bulunulmasını buyurdu."

(Müslim, Zekât, 128.)

Hz. Peygamber'in metinde anlatılan müsamahalı davranışının ne gibi olumlu sonuçları olabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

52 Müslim, Birr, 78.

53 Müslim, Birr, 77.

54 bk. Tirmizî, Sıfatü'l-Kiyâme, 45.

55 bk. Müslim, Birr, 74.

56 Fussilet suresi, 34. ayet.

Tergib

“Şüphesiz ki Allah her konuda nezaket ve yumuşaklık ile davranılmasını ister.”

(Buhârî, Edeb, 35.)

Terhib

“Nezaket ve yumuşaklıktan mahrum olan hayırdan da mahrum olur.”

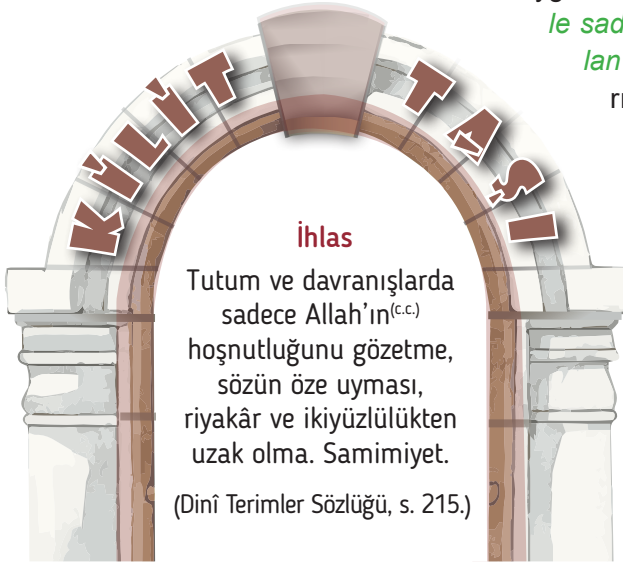
(Müslim, Birr, 74.)

Peygamberimizin İhlası

Yapılan bütün işler içerdiği samimiyet ölçüsünde değer kazanır. Kur'an-ı Kerim'de ihlaslı kimseler övüldüğü gibi şeytanın da ihlas sahibi müminlere zarar veremeyeceği bildirilmiştir.⁵⁷

Peygamber Efendimiz de “... *Allah ancak samimiyetle sadece kendisi için ve rızası gözetilerek yapılan ameli kabul eder.*”⁵⁸ buyurarak ihlas ile ilahi rıza arasındaki ilişkiye vurgu yapmıştır.

Kur'an'da “**Nitekim kendi aranızdan size ayetlerimizi okuyan, sizi her kötülükten arındıran, size kitap ve hikmeti öğreten ayrıca bilmediklerinizi de öğreten bir peygamber gönderdik.**”⁵⁹ ayeti ile görevleri bildirilen son peygamber Hz. Muhammed'e(s.a.v.) dini Allah'a(c.c.) has kılarak ihlas ile kulluk ve ibadet etmesi emredilmiştir.⁶⁰ Ayrıca peygamberlerin vasıfları arasında zikredilen ihlaslı olma durumu⁶¹ Hz. Peygamber'in hayatının tamamında açıkça görülmektedir.

Peygamberimin Duası Benim Duam

“Ey Rabb'im! Beni sana karşı ihlaslı bir kul yap.”

(Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 6, s. 531.)

Hiz. Muhammed(s.a.v.) tebliğ faaliyetlerini yürüttüğü süre boyunca daima ihlaslı davranmış, ümmetine de bunu tavsiye etmiştir. Nitekim Hiz. Peygamber'in hadislerinde ihlas bir erdem olarak öne çıkmaktadır. Resulullah(s.a.v.); muhlis bir kalple iman edenlerin ahirette kurtulacağını,

57 bk. Nisâ suresi, 146. ayet; Hicr suresi, 40. ayet; Sâd suresi, 83. ayet.

58 Nesâî, Cihâd, 24.

59 Bakara suresi, 151. ayet.

60 bk. Zümer suresi, 2, 14. ayetler.

61 bk. Yusuf suresi, 24. ayet; Meryem suresi, 51. ayet; Sâd suresi, 45-46. ayetler.

amellerini sırf Allah^(c.c.) için yapanların aldanmayacağını; onların kalplerinin temiz, sağlam ve hak üzere olduğunu haber vermiştir.⁶² Müminlere dualarını ihlasla yapmalarını tavsiye etmiş⁶³, kendisi de “... *Ey bizim ve her şeyin Rabb’i olan Allah’ım! Beni ve ailemi dünya ve ahirette her an sana ihlasla bağlı kıl...*”⁶⁴ şeklindeki yakarışıyla örnek olmuştur.

Müslümanların ihlası olmak için çaba göstermesi gerekir. Bir ameli gösteriş için yapmak veya onu başkalarına duyurmaya çalışmak, o işin güzelliğini bozar. Nitekim Hz. Peygamber; cesur denilsin diye cihat eden, âlim denilsin diye ilimle meşgul olan ve cömert denilsin diye kendisine verilen nimeti dağıtan kimsenin cehen- nemde olacağını haber vermiştir.⁶⁵ Bir gün “Cesur olduğunu göstermek, kabilesini korumak ya da kendine yiğit adam dedirtmek için savaşan- lardan hangisi Allah yolundadır?” sorusunu yönelten sahabiye Sevgili Peygamberimiz ancak Allah’ın(c.c.) kelamı yüce olsun diye savaşanla- rın bu yolda olabileceğini söylemiş- tir.⁶⁶ Aynı şekilde şöhret ve ganimet için savaşan kimsenin hiçbir mükâ- fat elde edemeyeceğini açıkça belir- terek ihlasın önemini dile getirmiştir.

Bir işi Allah Teâlâ'nın hoşnutluğunu arzu ederek yapmanın önemini sık sık hatırlatan Resul-i Ekrem ebedî saadetin yolunu şu tavsiyesiyle özetlemiştir: *"Kim hiçbir ortağı olmayan, tek olan Allah'a ihlasla ibadet ederek, namazı dosdoğru kılarak ve zekâtı vererek dünyadan ayrılırsa Allah'ın rızasını kazanmış olarak ölür."*⁶⁷

Görsel 1.7: İhlas suresi
(Hat: Osman Özçay
Tezhip: Gamze Yorgancı)

Sıra Senin

“Hâlbuki onlara ancak dini Allah’a has kılarak (ihlasla), hakka yönelen kimseler olarak O’na kulluk etmeleri, namazı kılmaları ve zekâtı vermeleri emredilmişti...”

(Beyyine suresi, 5. ayet.)

Bu ayete göre kulluk ile ihlas arasında nasıl bir ilişki vardır? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

62 bk. Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, C 7, s. 149.

63 Ebu Dâvûd, Cenâiz, 54-56.

64 Ebu Dâvûd, Vitr, 25.

65 bk. Müslim, İmâre, 152.

66 bk. Buhârî, Cihâd, 15.

67 İbn Mâce, Mukaddime, 9.

Peygamberimizin Takvası

Allah'ın(c.c.) sevgisini kazanma arzusu ve rızasını kaybetme korkusu taşıyan her mümin Rabb'ine karşı saygılı ve sorumluluğunun bilincinde olmalıdır. Takva adı verilen bu sorumluluk hâli sadece saygı ve itaatle değil aynı zamanda içten bir sevgiyle ortaya çıkabilir.

Takva

Müminin tüm tutum ve davranışlarında Allah'a(c.c.) kulluk bilinciyle hareket etmesi, ona duyduğu sevgi ve saygıyı güçlendirmeye gayret etmesi, bu sevgi ve saygıyı zedelemekten korkması.

(Dini Terimler Sözlüğü, s. 460.)

Allah Resulü(s.a.v.), insanların cennete girmesini en çok neyin sağladığı sorusuna **“Takva (Allah’a karşı sorumluluk bilinci) ve güzel ahlak.”**⁶⁸ cevabını vermiştir. Güzel ahlak ile takva arasındaki bağa işaret eden Hz. Peygamber, takva sahibi bir müminin ahlakının da güzel olacağını müjdelemiştir.⁶⁹ **“İslam açıktan, iman ise kalpte (gizli) olur.”** buyurduktan sonra eliyle göğsüne işaret etmiş, üç kere **“... İşte takva buradadır...”**⁷⁰ diyerek takvanın gönül boyutuna dikkat çekmiştir.

Ayet ve hadislerde sıkça ifade edilen takva kavramı kulun Rabb'i ile olan özel ilişkisini tanımlar. Bir kişinin korktuğu hususta kendini korumaya almasına takva denmiştir.⁷¹ Günahlardan kaçınmak ve iyiliğe yönelmek takva yolunun

ilk aşamasıdır. Bu aşamada kişi şirkten uzaklaşarak iman etmiş ve azaptan kurtulmak için rahmani bir kalkan edinmiştir. İkinci aşama büyük günahları işlemekten ve küçük günahlarda ısrar etmekten sakınarak farzları yerine getirmek olarak açıklanmıştır. Sonuncusu ise sırrını Allah'tan(c.c.) başkasına açmamak ve bütün benliğiyle Allah Teâlâ'ya yönelmektir.⁷² Nitekim Kur'an-ı Kerim'de gerçek takvaya işaret edilerek **“Ey iman edenler! Allah’a karşı gelmekten nasil sakınmak gerekiyorsa öylece sakının ve siz ancak Müslümanlar olarak can verin.”**⁷³ buyrulmuştur.

Hadisin Işığında

“Nerede olursan ol, Allah’a karşı sorumluluğunun bilincinde ol! Kötülüğün peşinden iyi bir şey yap ki onu yok etsin. İnsanlara da güzel ahlaka uygun biçimde davran!”

(Tirmizî, Birr, 55.)

68 Tirmizî, Birr, 62.

69 bk. Tirmizî, Birr, 55.

70 Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 4, s. 349.

71 İsfahânî, el-Müfredât, s. 688.

72 Elmalılı M. Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, C 1, s. 162.

73 Âl-i İmrân suresi, 102. ayet.

Kur'an-ı Kerim'de ifade edildiği üzere Allah^(c.c.) katında en değerli insanlar en fazla takva sahibi olanlardır.⁷⁴ Şüphesiz bu durum Resul-i Ekrem için de geçerliydi. Nitekim o, gecenin tamamını uyuyarak geçirmemiş, **“Gecenin bir kısmında da uyanarak sana mahsus fazla bir ibadet olmak üzere teheccüd namazı kıl ki Rabb'in seni Makam-ı Mahmud'a ulaştır-sın.”**⁷⁵ ayeti gereğince kalkıp ibadet ile meşgul olmuştur. Onu örnek alıp geceleri ibadet edenler, Rablerine karşı sorumluluğunun bilincinde olmaları sebebiyle bizzat Allah^(c.c.) tarafından övülmüştür.⁷⁶ Hz. Peygamber **“Takva sahibi bir kimse için zenginliğin sakıncası yoktur. Ama müttakiler için sağlık zenginlikten, gönül hoşnutluğu da diğer nimetlerden daha hayırlıdır.”**⁷⁷ buyurarak takva sahibi insanların özelliklerini ortaya koymuştur.

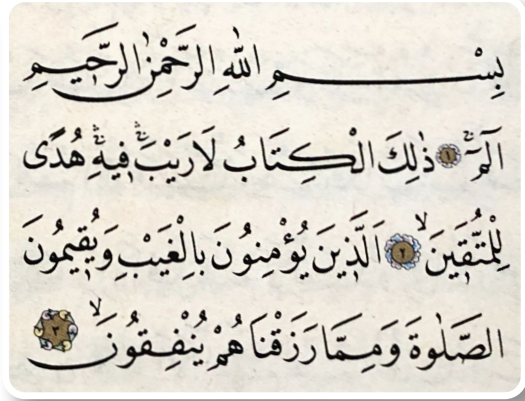
Peygamberimin Duası Benim Duam

“Allah'ım! Acizlikten, tembellikten, cimrilikten, korkaklıktan, ihtiyarlıktan ve kabir azabından sana sığınırım. Allah'ım! Nefsime takvalı olmayı nasip et ve onu arındır, onu en iyi arındıracak olan sensin. Onun dostu ve velisi sensin. Allah'ım! Fayda vermeyen ilimden, huşu duymayan kalpten, doymayan nefisten ve kabul olunmayan duadan sana sığınırım.”

(Müslim, Zikir, 73.)

Peygamber Efendimiz, Yemen'e kadı olarak görevlendirdiği Muâz b. Cebel'i uğurlamak üzere yanında bir süre yürüdü ve şöyle dedi: **“Ey Muâz! Bu seneden sonra benimle karşılaşamayabilirsin, belki de ancak şu mescidime veya kabrime uğrarsın.”** Gitmenin hüznü Hz. Peygamber'den ayrılma düşüncesiyle birleşince Muâz^(r.a.) ağladı. Allah Resulü^(s.a.v.) konuşmasına şöyle devam etti: **“İnsanların benim gözümde en üstün olanları, kim olurlarsa olsunlar ve nerede bulunurlarsa bulunsunlar takva sahibi olanlarıdır.”**⁷⁸

Resulullah^(s.a.v.) **“... Hâlbuki Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için ahiret yurdu daha hayırlıdır.”**⁷⁹ ayeti gereğince dünyaya meyletmemiştir. Dünyada sadece bir yolcu konumunda olan müminin ahirete hazırlık yapmasını istemiştir. Bu hazırlığın ne olduğu ise Kur'an-ı Kerim'de **“... Siz ne yaparsanız Allah onu bilir. Ahiret için azık toplayın. Kuşkusuz, azığın en hayırlısı takvadır.”**⁸⁰ ayeti ile açıklanmıştır.

Görsel 1.8: Bakara suresinin ilk ayetleri takva sahiplerinden bahsetmektedir.

74 bk. Hucurât suresi, 13. ayet.

75 İsrâ suresi, 79. ayet.

76 bk. Zâriyat suresi, 15-17. ayetler.

77 Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 7, s. 670.

78 Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 7, s. 359.

79 A'râf suresi, 169. ayet.

80 Bakara suresi, 197. ayet.

Peygamberimizin Şecaati

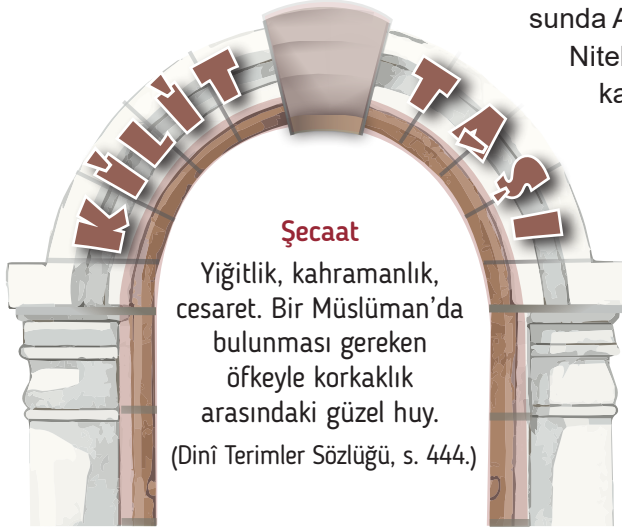
Korku, insanın tabiatında var olan duygulardan biridir. Peygamberler de insan olmaları nedeniyle bu duyguya sahiptirler. Ancak üstlendikleri sorumluluğun büyüklüğü sebebiyle fitratlarında var olan korkuya yenik düşmemeleri konusunda Allah Teâlâ kendilerine uyarıda bulunmuştur.

Nitekim asası bir yılanı dönüştüğünde korkuya kapılan Musa'ya^(a.s.)* Yüce Allah şöyle seslenmişti: **“... Ey Musa, korkma! Benim katında peygamberler korkmazlar.”**⁸¹

Hz. Peygamber de ilk vahyin karşısında yaşadığı olağanüstü durumdan etkilenmiş bir şekilde evine dönmüş ve eşinden kendisini örtmesini istemişti. Yaşadıklarını ancak sakinleşince anlatabilmişti.⁸²

İnsanda doğuştan var olan korku duygusu, korkaklık ile karıştırılmamalıdır. Allah Resulü^(s.a.v.) ilk vahiy esnasında korkmuş ancak hiçbir zaman korkakça davranmamıştır.

Resul-i Ekrem, insanların sahip olduğu en kötü huylar arasında korkaklık ve cimriliği saymıştır.⁸³ Hz. Muhammed^(s.a.v.) tebliğin ilk yıllarında Mekke müşriklerinin karşısına önemli bir destek almadan çıkmıştı. O; söylemleri, davranışları ve uyarıları ile tepkisini çektiği Mekkelilerin baskılarına rağmen cesurca hakkı haykırmaya devam etmişti.

Peygamberimin Duası Benim Duam

“Allah’ım! Kederden, üzüntüden, tembellikten, cimrilikten, korkaklıktan, borç yükünden ve halkın galeyana gelerek taşkınlığından sana sığınırım.”

(Nesâî, İstiâze, 25.)

Hz. Peygamber’in savaş meydanındaki hâli onun şecaatinin ne derece yüksek olduğunu göstermektedir. Sahabilerin “Bedir Savaşı’nda düşmana karşı kendisinden daha yakın ve şiddetli çarpışan birini görmedik.”⁸⁴ dedikleri Resulullah’ın^(s.a.v.) sergilediği cesaret kuşkusuz çok kıymetliydi. O, bir komutan olarak katıldığı Uhud Gazvesi’nde savaşı sevk ve idare etmesinin yanında fiilen de savaşmıştı. Muharebe esnasında Resulullah’ın^(s.a.v.) miğferi darbe almış, bazı dişleri kırılmıştı.⁸⁵

81 Neml suresi, 10. ayet.

82 Buhârî, Bed’ü'l-Vahy, 1.

83 bk. Ebu Dâvûd, Cihâd, 21.

84 Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 1, s. 360.

85 bk. Müslim, Cihâd ve Siyer, 100-105.

* aleyhisselam: Allah’ın^(c.c.) selamı onun üzerine olsun.

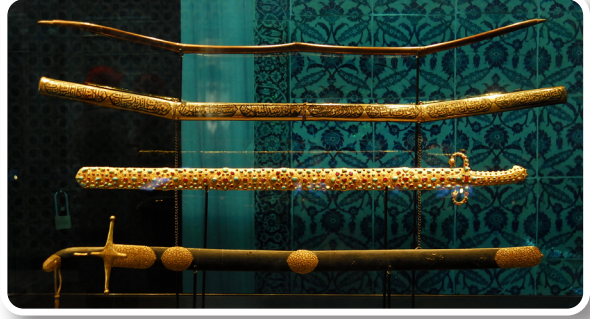

Sahabe Onu Anlatıyor

Enes b. Mâlik anlatıyor: “Peygamber^(s.a.v.) insanların en güzeli, en cömerdi ve en cesuruydu. Medineliler bir gece duydukları gürültü üzerine düşman baskını olabileceğinden korkarak dışarı çıktılar. O yöne gidenler Hz. Peygamber’in herkesten önce davranıp eğersiz bir ata binerek oraya gitmiş ve dönmekte olduğunu gördüler. İnsanlara ‘Korkmayın, korkmayın!’ diyerek endişelenecek bir durum olmadığını haber veriyordu.”

(Buhârî, Edeb, 39.)

Huneyn Gazvesi’nden sonra pusuya düşerek dağılan orduyu Hz. Peygamber’in cesaretli duruşu bir araya getirmiş ve zafere ulaştırmıştı. Hiçbir koşulda savaş meydanını terk etmeyen Hz. Peygamber’in durumunu sahabilerden Bera b. Azib şöyle anlatmaktadır: “Vallahi, biz savaşın en zor anlarında düşmandan Resullullah^(s.a.v.) ile korunuyorduk. Bizim aramızda en cesurumuz Resullullah ile aynı hizada durabilendi.”⁸⁶

Görsel 1.9: Peygamber Efendimizin katıldığı savaşlarda kullandığı kılıçları ile yayı
(Fotoğraf: Mustafa Cambaz)

Sıra Senin

Hz. Peygamber;

- daima tebessüm ederdi,
- doğru sözlüydü,
- dürüsttü,
- kimseyi küçük görmezdi,
- merhametliydi,
- nazikti,
- öfkeyle hareket etmezdi,
- sabırlıydı,
- samimiydi,
- sorumluluklarını yerine getirirdi,
- sözünde dururdu.

Peygamberimize^(s.a.v.) ait bu özelliklerden sahip olduklarınızı belirleyip bunlara yaşantınızdan örnekler gösteriniz.

86 Müslim, Cihâd ve Siyer, 79.

BİR SAHABİ TANIYORUM: HZ. OSMAN^(r.a.)

Hiz. Osman, hicretten yaklaşık kırk yedi yıl önce Mekke'de dünyaya geldi. Babası Kureyş'in önde gelen kabilelerinden Ümeyyeoğullarına mensuptur. Annesi ise Peygamber Efendimizin halasının kızıdır.⁸⁷

Gençlik yıllarından itibaren ticaretle meşgul olan Osman^(r.a.) zamanla Mekke'nin önemli tüccarları arasındaki yerini almıştı. Cahiliye Dönemi'nin inançlarından ve yaşantısından uzak

Görsel 1.10: Ayasofya-i Kebir Camii'nde bulunan Osman^(r.a.) yazılı levha

Görsel 1.11: Kur'an-ı Kerim
Hz. Osman'ın halifeliği döneminde
çoğaltılmıştır.

durmuş, dürüstlüğü ile herkesin güvenini kazanmıştı. Gizli davet sürecinde Hz. Ebu Bekir'in vasıtasıyla otuz dört yaşında iman etti. Kendisi Mekke'nin ileri gelenlerinden olduğu için İslam'ı kabul edişi Kureyş içinde büyük yankı uyandırdı. Ailesinin yoğun baskısıyla karşılaşmasına rağmen hiçbir güç onu inancından döndüremedi.

Hiz. Osman, Allah Resulü'nün^(s.a.v.) kızı Rukiye^(r.a.) ile evlendi. Böylece Resulullah'ın^(s.a.v.) yakın akrabası oldu. Mekke müşriklerinin Müslümanlara baskılarını artırması üzerine eşiyle birlikte Habeşistan'a hicret eden ilk kabilede yer aldı. Bir süre Habeşistan'da kaldıktan sonra Mekke'ye döndü. Daha sonra Medine'ye hicret etti. İlk muhacirler arasında yer alması sebebiyle her iki hicretin de faziletini elde etmiş oldu.

Medine Dönemi'nde pek çok hadisede Allah Resulü'nün^(s.a.v.) yanında yer alan Hiz. Osman, Bedir Savaşı hariç müşriklerle yapılan bütün savaflara katıldı. Hudeybiye Barış Antlaşması'nda Müslümanların temsilcisi sıfatıyla Mekkelilerle görüştü.⁸⁸ Hiz. Ebu Bekir ve Hiz. Ömer'in halifelik dönemlerinde onların danışmanlığını yaptı. Hiz. Ömer'den sonra Müslümanların üçüncü halifesi seçildi. İslam fetihleri onun halifeliği döneminde tüm hızıyla devam etti. Fethedilen bölgelerde yaşayan pek çok insan İslam ile tanıştı. Fetihlerle birlikte maddi imkânların genişlemesi toplumsal refahı en üst seviyeye taşıdı.⁸⁹ On iki yıl süren halifelik döneminin son yıllarında karışıklıklar baş gösterdi. Hiz. Osman, hicretin otuz beşinci yılında evini kuşatan isyancılar tarafından Kur'an okurken şehit edildi.⁹⁰

87 İbn Abdilberr, el-İstîâb, C 3, s. 1037-1038.

88 bk. Tirmizî, Menâkıb, 18; İbn Sa'd, et-Tabakât, C 3, s. 51-57.

89 İsmail Yiğit, "Osman", DİA, C 33, s. 438-439.

90 bk. Âdem Apak, Hiz. Osman Dönemi Devlet Siyaseti, s. 136-177.

Hiz. Osman'ın Hayâsı ve Fazileti

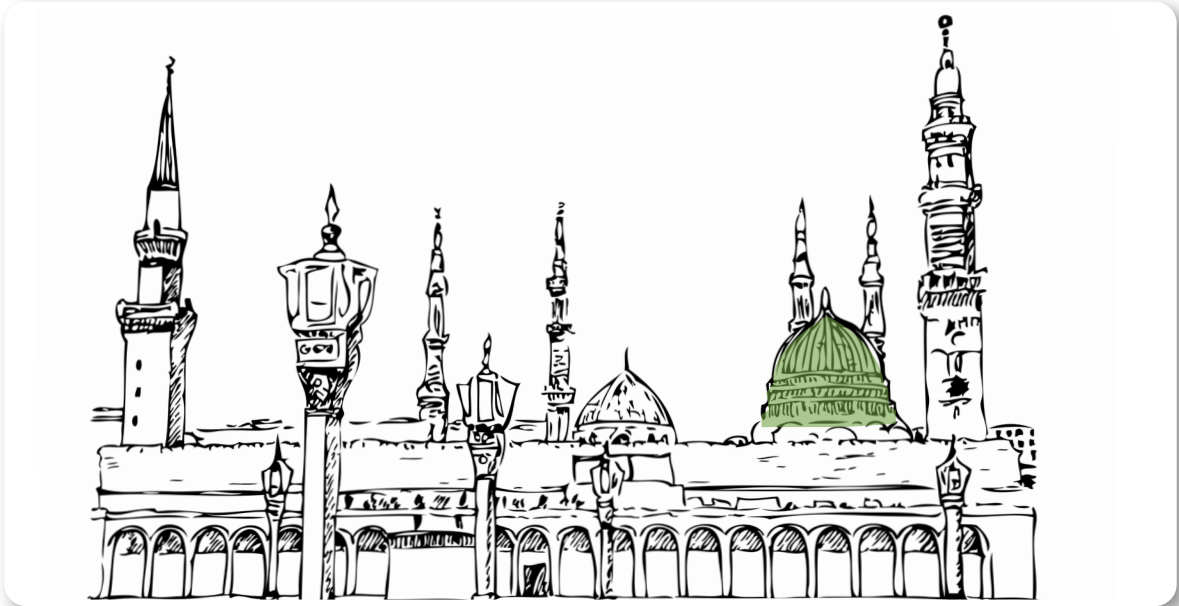
Hiz. Osman, cennetle müjdelenen on sahabiden biridir. Merhametli, kimseyi incitmek istemeyen halim selim bir mizacı olan Osman'ın^(r.a.) en meşhur vasfı engin bir hayâ duygusuna sahip olmasıydı. Allah Resulü^(s.a.v.) onun bu özelliği için *“Kendisinden meleklerin hayâ ettiği bir kimseden ben hayâ etmeyeyim mi?”*⁹¹ buyurmuştur. Hiz. Osman maddi imkânlarının genişliğine rağmen Allah Resulü'ne^(s.a.v.) benzeme gayretiyle mütevazı bir hayat yaşamıştır. Eşi Rukiye'nin^(r.a.) vefatından sonra Hiz. Peygamber'in diğer kızı Ümmü Gülsüm^(r.a.) ile evlenmesi üzerine kendisine “iki nur sahibi” anlamına gelen “Zinnureyn” lakabı verilmiştir.⁹²

Hiz. Osman'ın Cömertliği ve İslam'a Hizmetleri

Hiz. Osman'ın en büyük hasletlerinden birisi cömertliğidir. O, servetini Allah^(c.c.) yolunda harcamaktan çekinmemiş, ihtiyaç sahiplerine bol bol ikramda bulunmuştur. Medine'ye hicretten sonra yaşanan içme suyu sıkıntısını gidermek için Rûme Kuyusu'nu satın alarak Müslümanların istifadesine sunmuştur. Tebük Seferi hazırlıklarında ise ordunun üçte birinin teçhizini üstlenmiştir.⁹³

Osman^(r.a.), hicretin yedinci yılında Mescid-i Nebi'nin artık ihtiyaca cevap vermemesi üzerine etrafındaki arsaları satın alarak mescidi genişletme işini üstlendi. Halifeliği döneminde de kendi malından yüklü bir miktar harcayarak Mescid-i Nebi'yi yeniden inşa ettirdi.⁹⁴ Hiz. Ebu Bekir'in halifeliği zamanında yaşanan kıtlığı gidermek için sahip olduğu kervanın mallarını ihtiyaç sahiplerine dağıtması da onun cömertliği ve yardımseverliğinin önemli göstergelerindendir.⁹⁵

Hiz. Osman'ın en önemli icraatlarından biri Kur'an-ı Kerim nüshalarını çoğaltmasıdır. Hilafetinin ilk yıllarında Hiz. Ebu Bekir zamanında Mushaf hâlinde toplanan Kur'an-ı Kerim'i çoğalttırıp belli başlı merkezlere göndermiştir.⁹⁶

Görsel 1.12: Hiz. Osman'ın halifeliği döneminden itibaren Mescid-i Nebi'ye eklemeler yapılmıştır.

91 Müslim, Fedâilü's-Sahabe, 26-27.

92 Süyûtî, Tarihü'l-Hulefâ, s. 149, 153.

93 bk. Buhârî, Fedâilü Ashabi'n-Nebî, 7; Vâkıdî, Meğâzî, C 3, s. 991.

94 bk. Buhârî, Salât, 62; Taberî, Tarih, s. 731.

95 Sallâbî, Hiz. Osman, s. 50.

96 Buhârî, Fedâilü'l-Kur'an, 3; İbn Sa'd, et-Tabakât, C 2, s. 306.

Sahabeden İzler

Medine’de Müslümanlar su sıkıntısı çekiyordu. Hz. Osman, bu sorunu çözmek için Rûme Kuyusu’nu satın almak istedi. Ancak sahibi olan Yahudi satmaya yanaşmayınca “Kuyunun işletme hakkının yarısını bana sat. Bir gün sen işlet, bir gün ben.” teklifinde bulundu. Yahudi, kuyuyu tamamen elden çıkarmayıp işletmesinden para kazanmaya devam edeceğini düşünerek teklifi kabul etti. Hz. Osman Müslümanlara “Kuyunun geliri bir gün bizim diğer gün Yahudi’nin olmak üzere bir anlaşma yaptım. Siz, işletme hakkı bizde olduğunda iki günlük suyunuzu alın.” dedi. Bunun neticesinde Yahudi, kuyuyu satın almasını Hz. Osman’a kendisi teklif etti. Osman da^(r.a.) kuyuyu Medinelilere hibe etti.

(Buhârî, Fedâilü Ashabi’n-Nebî, 7; İbn Sa’d, et-Tabakât, C 1, s. 435.)

HADİSTEN HAYATA

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ

Allah Resulü^(s.a.v.) şöyle buyurdu: “Sizden biriniz kendisi için istediğini mümin kardeşi için de istemedikçe iman etmiş olmaz.”

(Buhârî, İman, 7.)

İnsanın ahiret hayatında kurtuluşa ermesi için iman etmesi gerekir. İman eden kişiden de Allah’ın^(c.c.) tüm buyruklarını yerine getirmesi beklenir. Çünkü ibadet ve ahlakla desteklenmeyen iman zamanla zayıflayıp yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Kur’an-ı Kerim’de **“Zira Allah, iman edip iyi işler yapanlara kendi lütfundan karşılık verecektir...”**⁹⁷ buyrulur. Allah Teâlâ’nın rızasını kazanmanın yolunun ahlaklı bir mümin olmaktan geçtiği haber verilmiştir.

Sıra Senin

Empati kurmanın diğerkâmlık erdemini kazanmaya etkisini anlatan bir kompozisyon yazınız.

97 Rûm suresi, 45. ayet.

Kişi iyi bir insan olarak Allah'ın^(c.c.) rızasına kavuşturacak özellikler Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerde bildirilmiştir. Allah Resulü de^(s.a.v.) söz konusu erdemleri bizzat hayatına yansıtarak insanlık için mükemmel bir örnek olmuştur. Adalet, cömertlik, sabır, merhamet, tevazu gibi pek çok fazileti yaşayarak öğreten Peygamberimizin^(s.a.v.) güzel hasletlerinden biri de "kendini düşündüğü kadar başkalarını da düşünmek" anlamına gelen diğerkâmlıktır. Bu özellik kişinin ahlakını olgunlaştırarak onu cimrilik, açgözlülük, kıskançlık gibi kötü huylardan uzaklaştıracaktır. Bireyin iyi bir mümin olma yolundaki en büyük adımı sayılabilecek diğerkâmlık, insanlar arasında muhabbeti temin edeceği için toplumun huzuru açısından da tartışılmaz bir öneme sahiptir.

Sıra Senin

"Müslüman, diğer Müslümanların elinden ve dilinden güven içinde olduğu kişidir."

(Buhârî, İman, 4.)

Bu hadiste belirtilen vasfa sahip bir Müslüman hangi davranışları sergilemelidir? Yorumlayınız.

Görsel 1.13: "Edep bir tâc imiş nur-i Hüda'dan
Giy ol tâcî emin ol her beladan"
(Hat: Kasım Kara)

Bulmaca

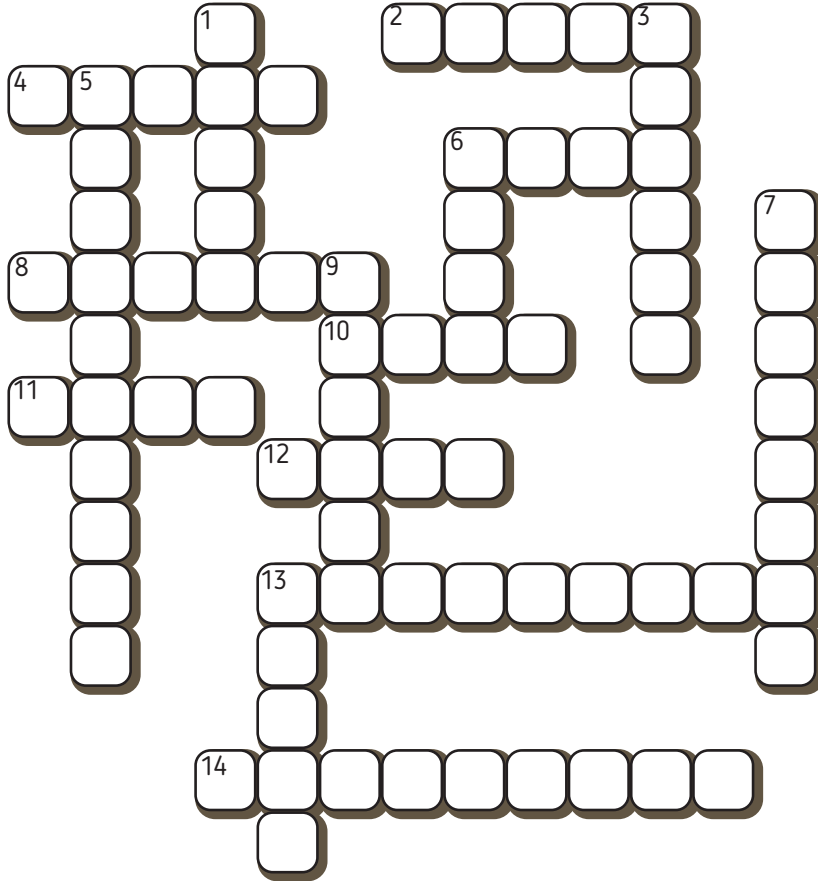
Aşağıdaki soruların cevaplarını tablodaki numaraların bulunduğu karelere yazınız.

SOLDAN SAĞA

2. Tutma, engelleme, direnç gösterme, kararlılık hâli.
4. Kulun bütün davranışları ve sözlerinde sadece Allah'ın^(c.c.) rızasını gözetmesi.
6. Yumuşak davranma, nezaket.
8. Cesaret.
10. İyi ahlak, güzel terbiye, eğitim.
11. Yumuşak huylu, kibar, efendi, ağırbaşlı ve akıllı olma.
12. Utanma veya sıkılma duygusu, edep, ar.
13. Müslümanların Mekke'li müşriklerle imzaladıkları barış antlaşması.
14. İki nur sahibi.

YUKARIDAN AŞAĞIYA

1. Dinin emir ve tavsiyelerine uyma, haram ve günahlardan kaçınma hususunda gösterilen titizlik anlamında bir kavram.
3. Hz. Osman'ın ilk eşi.
5. Müslümanların ilk hicret ettiği ülke.
6. Medine'de Hz. Osman tarafından satın alınarak vakıf hâline getirilen kuyu.
7. Şefkat gösterme, acıma, yumuşak huylu olma.
9. Alçak gönüllü olma, kibirlenmeme, yumuşak huylu ve mütevazı olma.
13. Hz. Peygamber'in sözlerini, fiillerini ve tasviplerini ifade eden terim.

Ölçme ve Değerlendirme

A. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere, verilen sözcüklerden uygun olanı yazınız.

iman

ahlak

merhamet

edep

şecaat

rıfk

sabır

Sıddîk

Zinnureyn

1. Peygamberimiz(s.a.v.) "Müminlerin iman bakımından en mükemmeli, bakımından en güzel olanıdır." (Ebu Dâvûd, Sünnet, 15.) buyurmuştur.
2. Hz. Peygamber, müşriklerin işkencelerine karşı ashabına tavsiye etmiştir.
3. Hz. Peygamber'in çocuklarla ilgilenmesi onlara şefkatle yaklaşması onun sahibi bir insan olduğunu gösterir.
4. Allah Resulü'nün(s.a.v.) sahip olduğu incelik, nezaket ve yumuşak huyluluk vasıfları hilm ve kavramlarıyla ifade edilir.
5. Yiğitlik ve cesaret anlamlarına gelen Peygamber Efendimizin sahip olduğu önemli vasıflardan biridir.
6. Resul-i Ekrem'in iki kızıyla evlendiği için Hz. Osman'a lakabı verilmiştir.

B. Aşağıdaki B sütununda bazı erdemler, A sütununda ise Hz. Peygamber'in söz ve davranışları ile ilgili cümleler verilmiştir. Cümlelerin önündeki kutucuklara ilgili erdemin yanındaki harfi yazarak ifadeleri eşleştiriniz.

7.

A

B

☐

I. Hayvanlara kötü davranılmasını yasaklamıştır.

Sabır

a.

☐

II. Şöhret ve ganimet için savaşılan kimsenin hiçbir mükâfat elde edemeyeceğini bildirmiştir.

İhlas

b.

☐

III. Müslümanlardan her zaman sorumluluklarının bilincinde olmalarını istemiştir.

Şecaat

c.

☐

IV. Övünmekten kaçınmış ve kendisinin methedilmesinden hoşlanmadığını ifade etmiştir.

Takva

ç.

☐

V. Eşi Hz. Hatice ve amcası Ebu Talib'i peş peşe kaybettiğinde metanetini korumuştur.

Tevazu

d.

Cömertlik

e.

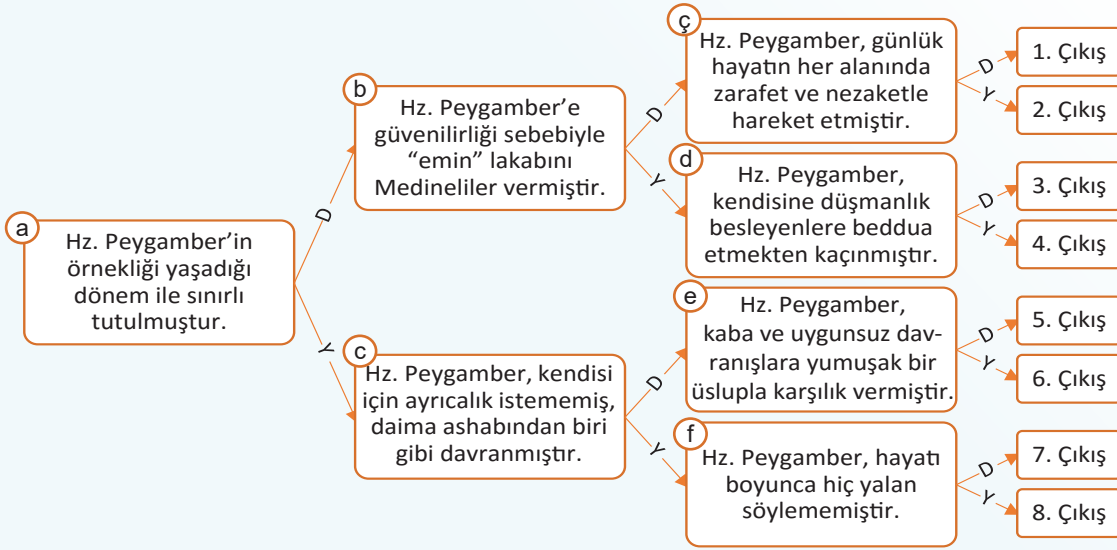
Merhamet

f.

Ölçme ve Değerlendirme

C. Aşağıda verilen tanılayıcı dallanmış ağaçtaki “Hz. Peygamber’in ahlakı” ile ilgili ifadelerden bazıları doğru, bazıları yanlıştır. İlk cümleden itibaren ifadelerin doğru ya da yanlışlığını belirleyerek okları takip ediniz ve ulaştığınız tek çıkışı işaretleyiniz.

8.

Ç. Aşağıdaki açık uçlu soruların cevabını ilgili alana yazınız.

9. Hz. Peygamber'in mütevazı davranışları tebliğ sürecini nasıl etkilemiştir?

10. Hz. Peygamber'in kendisine inanmayanlara karşı da merhametli olduğunu gösteren bir örnek veriniz.

11. İhlaslı olabilmek için hangi kötü huylardan kaçınmak gerekir?

12. Kişinin kendisini düşündüğü kadar başkalarını da düşünmesi toplumsal hayata hangi açılardan katkı sağlar? Yorumlayınız.

Ölçme ve Değerlendirme

D. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları okuyunuz ve doğru cevabı işaretleyiniz.

13. Peygamber Efendimiz bir topluluğun yanına girdiğinde kendisi için ayağa kalkılmasını ve kendisine yer verilmesini istemez, boş bulduğu yere otururdu.

Hiz. Peygamber'in bu tutumu daha çok hangi kavram ile ilgilidir?

- A) Merhamet
- B) Rıfk
- C) Sabır
- D) Şecaat
- E) Tevazu

14. Türkiye'de, 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleşen darbe girişiminin kısa sürede bastırılmasında tüm tehlikeleri göze alarak meydanlarda ve stratejik noktalarda toplanan vatandaşların büyük rolü olmuştur.

Bu parçada söz edilen vatandaşların Hiz. Peygamber'in hangi erdemini örnek aldığı söylenebilir?

- A) Merhamet
- B) Sabır
- C) Şecaat
- D) Takva
- E) Tevazu

15. "Hiz. Peygamber, oğlu İbrahim vefat edince gözyaşlarını tutamamıştır. Bunu gören Abdurrahman b. Avf 'Sen de mi Ya Resulallah!' diyerek şaşkınlığını dile getirmiştir. Hiz. Peygamber ona 'Bu, merhamettendir. Zira göz ağlar, kalp hüznolenir. Ama biz ancak Rabb'imizin razı olacağı şeyleri söyleriz. Ey İbrahim, biz senin aramızdan ayrılışından dolayı çok hüznölüyüz.' sözleriyle cevap vermiştir." (Buhârî, Cenâiz, 43.)

Bu hadisten hareketle aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Hiz. Peygamber, kendisine gösterilen tepkiden memnun olmadığını dile getirmiştir.
- B) Vefat eden oğlu için gözyaşı dökmesi Hiz. Peygamber'in beşerî yönüyle ilgilidir.
- C) Hiz. Peygamber, musibetler karşısında Allah'a(c.c.) isyan etmemeyi öğütlemiştir.
- D) Hiz. Peygamber, hüznü ne kadar büyük olursa olsun sabrını korumuştur.
- E) Ashabı, zaman zaman Hiz. Peygamber'in davranışlarını yadırgamıştır.

Ölçme ve Değerlendirme

16. Aşağıdaki tabloda Hz. Peygamber'in ahlakına dair bazı örnekler verilmiştir.

I.	Namaz kılarken ve hutbe okurken yanında dolaşıp secdeye gittiğinde sırtına binen çocuklardan rahatsız olmamış, secdeyi uzatarak onların gönlünü hoş etmeye çalışmıştır.
II.	İslam'ın ilk yıllarında müşriklerin bütün tepki ve baskılarına rağmen cesaretle tebliğini sürdürmüştür.
III.	Giyimi ya da tavırlarıyla ashabından biri gibi görüldüğü için onu ilk kez görmeye gelenler, kimin peygamber olduğunu sormak zorunda kalmıştır.
IV.	Hayvanlara kaba kuvvet uygulanmasını, fazla yük vurulmasını, onların aç ve susuz bırakılmasını yasaklamıştır.

Buna göre "Hz. Peygamber'in şefkat ve merhameti" konusunda ödev hazırlayan bir öğrenci bu örneklerden hangilerini kullanabilir?

- A) Yalnız IV
- B) I ve III
- C) I ve IV
- D) I, II ve III
- E) II, III ve IV

17. "İnsanlar iyilik yaparlarsa biz de iyilik yaparız, zulmederlerse biz de zulmederiz, diyen zayıf karakterli kimseler olmayın. Bilakis iyilik yaptıklarında insanlara iyilikle karşılık vermeyi, kötülük yaptıklarında ise onlara zulmetmemeyi alışkanlık hâline getirin."

(Tirmizî, Birr, 63.)

Bu hadis-i şerife anlamca en uygun olan atasözü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kötülük her kişinin kârı, iyilik er kişinin kârı.
- B) İyilik et denize at, balık bilmezse Halik bilir.
- C) İsteddiğini söyleyen istemediğini iştir.
- D) Her koyun kendi bacağından asılır.
- E) Rüzgâr eken fırtına biçer.

Ölçme ve Değerlendirme

18. Bizim gibi bir can taşıyorlar ve bu dünyada bizim kadar "YAŞAMA HAKKINA" sahipler!
ONLAR İÇİN BU YAZ BOYUNCA
KAPIMIZIN ÖNÜNDE

Bu görselde ilan edilen kampanyaya katılanlar Hz. Peygamber'in hangi erdemini örnek almış olur?

- A) Hilm
B) Merhamet
C) Sabır
D) Şecaat
E) Takva
19. "...
söylemez size kimse dünyadaki ömrü boyunca
hiç bir insana yan bakışı olmayan kimdi
kimdi yan gözle bakmadı kır çiçeklerine bile
..."

(İsmet Özel, Bir Yusuf Masalı, s. 24.)

Hz. Peygamber için yazılan bu dizelerde onun;

- I. sabrı
II. tevazuu
III. merhameti

özelliklerinden hangilerine değinilmiştir?

- A) Yalnız I
B) Yalnız III
C) I ve II
D) I ve III
E) II ve III

Ölçme ve Değerlendirme

20. “Şüphesiz ki Allah her konuda nezaket ve yumuşaklık ile davranılmasını ister.” (Buhârî, Edeb, 35.)

Bu hadisteki altı çizili kelimeler aşağıdaki kavramlardan hangisinin karşılığıdır?

- A) Hayâ
- B) Rıfk
- C) Sabır
- D) Takva
- E) Tevazu

21. Kendisinden borç isteyenleri geri çevirmeyen Hz. Osman, pek çok kez alacaklarından vazgeçmiş, miktarı çok fazla olan borçları dahi silmekten kaçınmamıştır. Hz. Ebu Bekir’in hilafeti sırasında yaşanan bir kıtlık döneminde, seferden yeni dönen kervanında bulunan bin deve yükü buğday, kuru üzüm ve zeytinyağının tamamını muhtaç durumdaki Müslümanlara dağıtmıştır.

Bu parçaya göre Hz. Osman hakkında aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Zengin bir Müslüman’dır.
- B) Cömertliğiyle öne çıkmıştır.
- C) Merhametli bir insandır.
- D) Hz. Peygamber’in övgüsünü almıştır.
- E) Ticaretle uğraşmaktadır.

22. I. Habeşistan ve Medine muhacirlerindendir.
 II. Bedir Savaşı’nın kahramanları arasındadır.
 III. Edep ve hayâsıyla öne çıkmıştır.
 IV. Cennetle müjdelenen sahabilerdendir.

Hz. Osman hakkında verilen bu bilgilerden hangileri doğrudur?

- A) I ve II
- B) I ve IV
- C) II ve III
- D) I, III ve IV
- E) II, III ve IV

Ölçme ve Değerlendirme

E. 23-25. soruları aşağıdaki metne göre cevaplayınız.

“Baytar mektebindeyken sınıf arkadaşı Hasan Efendi’yle Akif o kadar dosttu ki birbirlerine söz veriyorlardı, ileride çoluk çocuk sahibi olurlarsa ölenin çocuklarına kalan bakacaktı. Bunu anlattığı sıralarda Akif genç ve Hasan Efendi yaşlı olmakla beraber dinçti: Baytar mektebindeki bu fazilet mukavelesinin tatbikine çok vardı. İkimden güldüm. Kendi kendime düşünüyordum: ‘Mektepteyken insanlar genellikle ahlaken idealisttirler fakat yaş ilerleyip de insan hayata karışınca...’

Beylerbeyi’ndeki evinde kendi yağıyla kavruluyordu. O sırada ona her cuma sabahtan gidiyordum. Kitap okuyorduk. Sabahtan gittiğim için de öğle yemeklerine ondaydım. Akif işinden istifa ettikten sonra mazeretler bularak yemeklerden sonra gitmeye başladım. Evin ısırabı o derece belliydi.

Bir cuma Akif’in evinde sekiz çocuk buldum. Teker teker çok sevimli olan çocuklar bir araya gelince ne manzara alırlar malumdur. Evde sekiz kişilik kıyamet kopuyordu. Akif’in beş çocuğuna katılan bu üç çocuğun komşudan gelmiş ufak misafirler olduğunu zannettim ve ertesi cuma bu çocuk gürültüsüyle karşılaşmam sandım. Fakat her cuma sekiz çocukla sofada aynı kıyamet kopuyordu. Akif de buna katlanıyordu. Bu üç çocuğun gelişi Akif’in çocuklarına da fazla hürriyet vermişti.

Bir cuma sofada Akif’e sordum: ‘Kim bu misafir yavrular?’ Akif’in yüzü değişti. ‘Misafir çocukları değil benim çocuklarım! Hasan Efendi öldü de.’ dedi. Çocuklar, kim evvel ölürse hayatta kalanın bakacağı çocuklardı, rahmetli Hasan Efendi’nin çocukları. Fakat Akif bu çocuklardan daha güzeldi: Mektepte verdiği sözü hâlâ unutmayan bir çocuk.”

(Mithat Cemal, Mehmet Akif Ersoy Hayatı-Seciyesi-Sanatı, s. 248-249.)

23. Yazarın Akif ile Hasan Efendi’nin birbirine verdiği sözü, gerçekleşmeyecek bir çocukluk hayali olarak görmesinin sebepleri nelerdir? Açıklayınız.

24. Yazarın cuma günleri sabahtan yaptığı ziyaretlerini geç saatlere bırakmasının sebeplerini yorumlayınız.

Ölçme ve Değerlendirme

25. Bu metinde Hz. Peygamber'in sahip olduğu ve tavsiye ettiği erdemlerden hangisine yer verilmemiştir?

- A) Ahde vefa
- B) Cömertlik
- C) İhlas
- D) Merhamet
- E) Şecaat

F. Öz Değerlendirme Formu

Sevgili Öğrencilerimiz,

Bu form kendinizi değerlendirmeniz amacıyla hazırlanmıştır. Aşağıda verilen tutum ve davranışlara göre sizi en iyi ifade eden seçeneğin karşısına kontrol işareti (✓) koyunuz.

SIRA NO	DEĞERLENDİRİLECEK TUTUM VE DAVRANIŞLAR	EVET	KISMEN	HAYIR
1.	Peygamberimizin ^(s.a.v.) ahlaki vasıfları hakkında yeterli bilgiye sahibim.			
2.	Peygamberimizin ^(s.a.v.) ahlakını örnek alırım.			
3.	Tevazu içerisinde olmaya çalışırım.			
4.	Büyüklerimin yanında edepli olmaya dikkat ederim.			
5.	Zorluklar karşısında sabırlı olmaya çalışırım.			
6.	Çevremdeki varlıklara merhametli davranırım.			
7.	Bağışlayıcı ve kibar olmaya dikkat ederim.			
8.	Her işte samimiyetin önemine inanırım.			
9.	Sorumluluklarımın gereğini yerine getiririm.			
10.	Cesaret gerektiren durumlarda cesur olmaya çalışırım.			

Üniteyle ilgili daha fazla soru içeriğine
bu karekoddan ulaşabilirsiniz.

2.

ÜNİTE

Kur'an-ı Kerim'de En Güzel Örnek

KAVRAMLAR

- Tebliğ
- Tebyin
- Teşri
- Temsil
- Tezkiye
- Talim
- Tilavet
- Tertil
- Kiraat
- Mukabele
- Arz

NELER ÖĞRENECEKSİNİZ?

- Peygamberimizin tebliğ görevini ayetlerle açıklama
- Peygamberimizin Kur'an-ı Kerim'i açıklamasına dair örnekler
- Peygamberimizin şâri' olarak koyduğu hükümlerin bağlayıcılığı
- Peygamberimizin temsil görevini ayetlerle açıklama
- Peygamberimizin tezkiye görevini örneklerle açıklama
- Peygamberimizin vahyi insanlara öğretme görevine dair ayetler
- Peygamberimizin Kur'an tilaveti konusundaki ilkelerine dair örnekler
- Hz. Ebu Bekir'in kişiliği ve İslam davetine katkıları
- Peygamberimizin görevleri ile ilgili bir hadisi yorumlama

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Peygamberlik görevi ile ilgili neler biliyorsunuz?
2. Dinimizi öğrenmede hadis-i şeriflerin sizce nasıl bir işlevi vardır?
3. Rol model olmanın eğitimdeki önemi sizce nedir?
4. Kur'an-ı Kerim güzel okunduğunda neler hissediyorsunuz?
5. Hz. Ebu Bekir hakkında neler biliyorsunuz?

PEYGAMBERİMİZİN TEBLİĞ GÖREVİ

Allah Teâlâ'nın insanlar arasından seçtiği elçilerin aslı görevi kendilerine bildirilen vahyi insanlara duyurmaktır. Kur'an-ı Kerim'de peygamberlerin sonuncusu Hz. Muhammed'e^(s.a.v.) elçilik görevi şöyle hatırlatılır: **“Ey Resul! Rabb'inden sana indirilene tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan O'nun elçiliğini yapmamış olursun...”**¹ Bu emir doğrultusunda

Hiz. Peygamber, Allah'ın^(c.c.) kelamını tebliğ etmek için üstüne düşen sorumluluğu büyük bir gayretle yerine getirmiştir.

Allah Resulü^(s.a.v.), cahiliye toplumunun şirke boğulmuş inancını tevhit akidesine dönüştürme mücadelesi verirken müşriklerin tepkisi ve inkârı ile karşılaşmıştı. Kur'an-ı Kerim'de geçen **“Eğer (size tebliğ edileni) yalan sayarsanız bilin ki sizden önceki birtakım milletler de (kendilerine tebliğ edileni) yalan saymışlardır. Peygamber'e düşen yalnız açık bir tebliğdir.”**² ayeti aslında daha önceki elçilerin de başına benzer durumların geldiğini ancak Allah'ın^(c.c.), peygamberlerini sadece tebliğ ile yükümlü kıldığını haber vermektedir. Kavminin tepkileri karşısında üzülen Nebi'ye de^(s.a.v.) sorumluluğunun bundan ibaret olduğu şöyle hatırlatılmıştır: **“(Ey Resul'üm!) Yine de yüz çevirirlerse artık sana düşen ancak açık bir tebliğden ibarettir.”**³

Rabb'inden aldığı emir doğrultusunda tebliğ faaliyetlerini sürdüren Allah Resulü'ne^(s.a.v.) üslup konusunda yol gösteren **“O hâlde (Resul'üm!) öğüt ver. Çünkü sen ancak öğüt vericisin. Onların üzerinde bir zorba değilsin.”**⁴ şeklindeki ayetler davetin çerçevesini belirlemiştir. Allah Teâlâ, emir ve yasaklarını duyurmakla görevli olan peygamberini insanları hakka çağırma hususunda sorumlu tutmuştur. Bununla birlikte ilahi öğütlere kulak vermeyen insanların akıbetinden peygamber sorumlu değildir. **“Doğrusu biz seni Hak (Kur'an) ile müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik. Sen cehennemliklerden sorumlu değilsin.”**⁵ ayeti bu gerçeği açıkça ortaya koymaktadır.

Kur'an Diliyle Peygamberimiz

وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَإِنَّمَا
عَلَى رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ

“Allah'a itaat edin, Peygamber'e de itaat edin. Yüz çevirerseniz bilin ki elçimize düşen apaçık bir duyurmadır.”

(Tegâbün suresi, 12. ayet.)

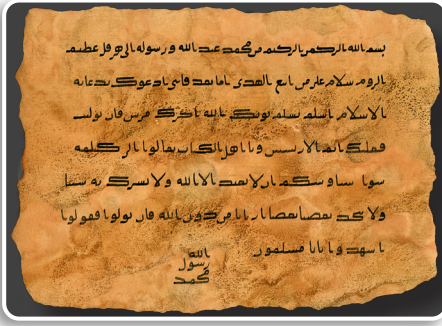
1 Mâide suresi, 67. ayet.

2 Ankebût suresi, 18. ayet.

3 Nahl suresi, 82. ayet.

4 Gâşîye suresi, 21-22. ayetler.

5 Bakara suresi, 119. ayet.

Görsel 2.1: Hz. Peygamber'in İslam'ı tebliğ için Bizans Kralı'na gönderdiği mektup
(Hat: Ali Hüsrevoğlu)

Hiz. Peygamber her ne kadar inkârcıların akıbetinden sorumlu tutulmasa da tebliğın insanlara ulaşması ve kabul edilmesi için elinden gelen gayreti göstermiştir. Nitekim kendisine daima destek olan amcası Ebu Talib'in Müslüman olması için büyük çaba harcamış, onun atalarının dini üzere ölmesine de çok üzülmüşü. ⁶ Bunun üzerine nazil olan **“(Resul'üm!) Sen sevdiğini hidayete erdiremezsin bilakis Allah dilediğine hidayet verir ve hidayete girecek olanları en iyi O bilir.”**⁷ ayeti onun sadece hakka davet yetkisine sahip olduğunu, bunun dışında yapabileceği bir şey olmadığını haber vermiştir. Allah(c.c.), iman etsinler diye neredeyse kendini helak eden elçisi Hz. Muhammed'i(s.a.v.) **“(Resul'üm!) Eğer**

Rabb'in dileyeydi yeryüzündekilerin hepsi elbette iman ederlerdi. O hâlde sen inanmaları için insanları zorlayacak mısın?”⁸ şeklinde ikaz ederek temel vazifesini şöyle hatırlatmıştır: **“Resul'e düşen (vazife) ancak duyurmaktır...”**⁹

PEYGAMBERİMİZİN TEBYİN GÖREVİ

Hiz. Peygamber'e İslam'ı tebliğ sorumluluğu veren Allah(c.c.) **“... İnsanlara, kendilerine indirileni açıklaman için ve düşünüp anlasınlar diye sana da bu Kur'an'ı indirdik.”**¹⁰ buyurarak ondan ayetleri tebyin etmesini de istemiştir. Bu hususta önceki ümmetlerin yaşadıkları sapmalar hatırlatılarak **“Allah, kendilerine kitap verilenlerden ‘Onu mutlaka insanlara açıklayacaksınız, gizlemeyeceksiniz.’ diyerek söz almıştı. Onlar ise bunu kulak ardı ettiler, onu az bir dünyalığa değıştiller. Yaptıkları alışveriş ne kadar kötü!”**¹¹ buyrulmuştur.

Hiz. Peygamber, muhtemel yanlış anlamaların önüne geçmek için ayetleri açıklama gereği duymuştur. **“İman edip de imanlarına zulmü bulaştırmayanlar var ya işte güven onların hakkıdır. Doğru yolu bulmuş olanlar da onlardır.”**¹² ayeti nazil ol-

duğunda sahabe karamsarlığa kapılmış ve “Nefsine zulmetmeyen kim var ki?” diyerek endişesini dile getirmişti. Ashabına ağır gelen bu durum üzerine Hiz. Peygamber **“Zannettiğiniz gibi değil, buradaki zulümden kastedilen, Lokman'ın(a.s.) oğluna dediği ‘... Yavrucuğum! Allah'a ortak koşma! Doğrusu şirk büyük bir zulümdür.’ (Lokman suresi, 13. ayet.) manasına gelen Allah'a ortak koşmaktır.”** diyerek onların endişesini gidermiştir.¹³

6 bk. İbn Hişâm, es-Sîre, C 2, s. 58-60.

7 Kasas suresi, 56. ayet.

8 Yûnus suresi, 99. ayet.

9 Mâide suresi, 99. ayet.

10 Nahl suresi, 44. ayet.

11 Âl-i İmrân suresi, 187. ayet.

12 En'âm suresi, 82. ayet.

13 Buhârî, İstîtâbetü'l-Mürteddîn, 1.

Allah Resulü'nün^(s.a.v.) tebliğ ettiği hususlarla ilgili açıklamaları hem sözlü hem de fiilî şekilde olmuştur. Kısa ve az sözle ifade edildiği için izah edilmesi gereken amelî hükümlerle ilgili detayları Hz. Peygamber bizzat uygulamalarıyla göstermiştir. Kur'an'da emredilen ancak kaç vakit olduğu ve nasıl kılınacağı açıklanmayan namaz ibadeti ile ilgili **"Ben nasıl namaz kılıyorsam siz de öyle kılın."**¹⁴ buyurarak namazın nasıl eda edileceğini bizzat göstermiştir.

Resulullah^(s.a.v.) gerekli açıklamaları bir ayeti okuduğunda, kendisine soru sorulduğunda ya da bir konu bağlamında yapıyordu. Kimi zaman bir ayeti başka bir ayetle açıklayan Peygamberimizin^(s.a.v.) genelleme içerikli bir manayı sınırlandırma ya da kapalı olan bazı anlatımları şerh etme gibi farklı tebyin yöntemleri vardı. Resul-i Ekrem'in zaman zaman sessizliğini muhafaza ederek sahabenin ayetlerle ilgili görüşlerini onayladığı da oluyordu.¹⁵

İslami usullere göre kesilmemiş hayvan etini yemeyi Kur'an haram kılmaktadır.¹⁶ Hz. Peygamber ise balığı bu genellemenin dışında tutarak usulüne uygun kesilmeyen hayvanların etinin yenmesini haram kabul eden ayeti sınırlandırmıştır.¹⁷ Bakara suresinde geçen **"Namazlara ve orta namaza devam edin. Allah'a saygı ve bağlılık içinde namaz kılın."**¹⁸ ayetindeki orta namaz da Resulullah^(s.a.v.) tarafından ikinci namazı olarak açıklanmıştır.¹⁹

Görsel 2.2: Müslümanlar, namazlarını Hz. Peygamber'in öğrettiği şekilde kılmaktadır.

Sahabe Onu Anlatıyor

Adî b. Hâtim anlatıyor: "... Sabahın beyaz ipliği (aydınlığı) siyah ipliğinden (karanlığından) ayırt edilinceye kadar yiyin, için, sonra akşama kadar orucu tamamlayın..." (Bakara suresi, 187. ayet.) ayeti nazil olduğunda biri siyah biri beyaz iki ip aldım ve yastığımın altına koydum. İpleri birbirinden ayırt edinceye kadar sahuru sürdürdüm. Sabah olunca Resulullah'ın yanına giderek yaptığım işi anlattım. Allah Resulü bu ayetten kastedilen mananın gündüzün aydınlığı ve gecenin karanlığı olduğunu söyledi.

(Buhârî, Savm, 16.)

14 Buhârî, Ezan, 18.

15 bk. Afzalurrahman, Sîret Ansiklopedisi, C 5, s. 258-276.

16 bk. Mâide suresi, 3. ayet.

17 bk. İbn Mâce, Et'ime, 31.

18 Bakara suresi, 238. ayet.

19 bk. Buhârî, Cihâd, 98.

Sıra Senin

“Hz. Peygamber ihtiyaç duydukça Kur’an-ı Kerim’deki manası kapalı ayetleri açıklamış, ashabının sorularını cevaplamıştı. Belki Allah Resulü^(s.a.v.), akıp giden hayatın canlılığı sayesinde ayetlerin anlaşılmasında fazla bir sorun yaşanmadığı için her bir ayetin tefsirini yapmamış, ayetlerin anlamını sözlü olarak çevresindekilerle paylaşmamıştı. Fakat o, ayetleri tam anlamıyla hayatına aksettirmiş, âdeta yaşayarak tefsir etmişti. İşte bu yüzden Hz. Aişe, Resul-i Ekrem’in ahlakını soran bir kişiye ‘Sen hiç Kur’an okumuyor musun? Onun ahlakı Kur’an’dı.’ (Müslim, Müsâfirîn, 139.) karşılığını vermişti. Neticede Hz. Peygamber’in sîretini ve sünnetini anlamak Kur’an’ı, Kur’an’ı anlamak ise Resulullah’ı^(s.a.v.) tanımak anlamına geliyordu.”

(Hadislerle İslam, C 1, s. 405.)

Metinden yararlanarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Hz. Peygamber’in ayetleri âdeta yaşayarak tefsir etmesi ne anlama gelmektedir?
2. Hz. Peygamber’in hayatını bilmenin Kur’an’ı anlamaya katkıları nelerdir?

PEYGAMBERİMİZİN TEŞRİ GÖREVİ

İslam’da Allah Teâlâ yegâne hüküm koyucudur. Peygamberler de “Allah’ın sana gösterdiği şekilde insanlar arasında hükmedesin diye sana Kitab’ı hak ile indirdik...”²⁰ ayeti ile açıkça bildirildiği gibi bu hükümlerin uygulayıcılarıdır. Ancak Kur’an’da hükmü olmayan ya da helal veya haram olduğu açıkça bildirilmeyen bir konuda Cenab-ı Zülcelal, Peygamber Efendimizin de hüküm koyabileceğine dair şöyle buyurmuştur: “... Peygamber onlara iyiliği emreder, onları kötülükten meneder; onlara temiz şeyleri helal, pis şeyleri haram kılar...”²¹

Peygamberimizin^(s.a.v.) şâri’ olarak dinî konularda vermiş olduğu hükümler, “O, arzusuna göre de konuşmaz. O (bildirdikleri) vahyedilenden başkası değildir.”²²

ayetinde belirtildiği şekilde vahye dayanmaktadır. Öyle ki Hz. Peygamber vahiyden aldığı bu yetkiyle haram ve helallerle ilgili hususlarda olduğu gibi ibadet ve muamelatla ilgili konularda da hükümler koymuştur.

Resulullah^(s.a.v.), abdestin ne zaman bozulup ne zaman bozulmadığına, hangi suyun temiz hangi suyun kirli olduğuna dair hükümler koymuştur. Diğer yandan ayetlerde namaz, zekât ve hac gibi ibadetler detaya girilmeden anlatılır. Bunlarla ilgili ayrıntıları da Peygamber Efendimiz belirlemiştir.²³

20 Nisâ suresi, 105. ayet.

21 A'râf suresi, 157. ayet.

22 Necm suresi, 3-4. ayetler.

23 Afzalurrahman, Sîret Ansiklopedisi, C 2, s. 541-542.

Kur'an Diliyle Peygamberimiz

وَمَا آتَيْكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا
وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ

“... Peygamber size neyi verdiyse onu alın ve size neyi yasakladıysa ondan sakının. Allah’tan korkun çünkü Allah’ın azabı çetindir.”

(Haşr suresi, 7. ayet.)

Kur’an-ı Kerim’de Hz. Peygamber’in emrettiklerinin yapılması, yasakladıklarından da kaçınılması bildirilirken²⁴ anlaşmazlık durumunda yine onun hükmüne başvurulması istenmektedir.²⁵ **“Allah ve resulü bir işe hüküm verdiği zaman, inanmış bir erkek ve kadına o işi kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur. Her kim Allah ve resulü’ne karşı gelirse apaçık bir sapıklığa düşmüş olur.”**²⁶ ayeti bu hususa dikkat çekmektedir.

Allah^(c.c.), Hz. Peygamber’e itaat etmeyi kendisine itaatle birlikte zikreder. Resulü’ne^(s.a.v.) uyanların ahirette mükâfatlandırılacaklarını, ona tabi olmayanların ise yaptıklarının boşa gideceğini belirtir.²⁷

Görsel 2.3: Abdestin alınış şekli Peygamber Efendimiz tarafından öğretilmiştir.

Sıra Senin

İslam’da peygambere itaatin Allah’a^(c.c.) itaat sayılması Hz. Peygamber’in teşri görevi açısından ne ifade etmektedir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

24 bk. Haşr suresi, 7. ayet.

25 bk. Nisâ suresi, 59. ayet.

26 Ahzâb suresi, 36. ayet.

27 bk. Muhammed suresi, 33. ayet; Âl-i İmrân suresi, 31. ayet.

Hadisin Işığında

Resulullah^(s.a.v.), Muaz b. Cebel'i Yemen'e göndereceği zaman ne ile hükmedeceğini sorduğunda Muaz^(r.a.) "Allah'ın kitabıyla." cevabını vermiş, Resulullah^(s.a.v.) ya onda bulamazsan dediğinde "Resulullah'ın sünneti ile..." demiştir.

(Tirmizî, Ahkâm, 3.)

PEYGAMBERİMİZİN TEMSİL GÖREVİ

Peygamberler insanlara dinin esaslarını bildirmelerinin yanında, gelen ayetleri en güzel şekilde uygulama yükümlülüğünü de yerine getirmişlerdir. Allah Resulü de^(s.a.v.) peygamberliği boyunca gerek sözleri gerekse davranışlarıyla insanlığa örnek olmuştur. **"Ant olsun ki Resulullah; sizin için, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok zikredenler için güzel bir örnektir."**²⁸ ayet-i kerimesi onun bu özelliğini açıkça beyan etmiştir.

Temsil (bk. üsveyihase)

Hız. Peygamber'in
tebliğ ettiği esasları
bizzat hayata
geçirmesi ve insanlara
örnek olması.

(Dinî Terimler Sözlüğü, s. 492.)

Peygamber Efendimiz, ilahi emir gereği dinin hükümlerini bizzat uygulamış ayrıca ahlaki erdemleri de öncelikle kendi yaşamında sergilemiştir. Öyle ki Allah Resulü^(s.a.v.); güvenilirliği, doğruluğu, mütevazılığı, adaleti, cömertliği, tevekkülü, vefası, sözünde durması ve daha nice güzel özellikleri ile insanlığa model olmuştur. Topluma yön vermekte en etkili yöntemin örnek olmaktan geçtiğini bilen Hz. Peygamber en güzel davranışı sergilemek istemiş, sık sık **"... Allah'ım! Beni ahlakın en güzeline yönelt, kötü ahlak-tan uzaklaştır..."**²⁹ duasında bulunmuştur.

Vahyin ilk muhatabı olmasının yanı sıra gelen emir ve yasakların da ilk uygulayıcısı olan Resul-i Ekrem, Allah Teâlâ'nın **"Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve doğru söz söyleyin."**³⁰ emri gereği doğruluğu kendine rehber edinmiştir. Bu konuda **"Doğruluk iyiliğe, iyilik de cennete götürür..."**³¹ buyurarak ümetini doğruluğa teşvik etmiştir.

Görsel 2.4: Müslümanlar Hz. Peygamber'i örnek alarak zorda kalana yardım eder.

28 Ahzâb suresi, 21. ayet.

29 Müslim, Salâtü'l-Müsâfirin, 201.

30 Ahzâb suresi, 70. ayet.

31 Buhârî, Edeb, 69.

Resulullah^(s.a.v.) ahlaki erdemlerin her birini övdüğü gibi bu erdemlerin toplumda yerleşmesi için davranışlarıyla da örnek olmuştur. O, hayatı boyunca **“El açıp isteyen de sakın azarlama.”**³² emri doğrultusunda hareket etmiş, kendisinden bir şey isteyenleri hiçbir zaman geri çevirmemiştir.

İslam'ın inanç, ibadet ve ahlak esaslarını en güzel şekilde temsil eden Allah Resulü^(s.a.v.), yaşantısıyla gönülleri fethetmiştir. Sahabiler de Peygamberimizden^(s.a.v.) edindikleri terbiyeyi sadece uygulamakla yetinmemiş, sonraki nesillere ulaştırmanın gayreti içerisinde olmuşlardır.

Sıra Senin

Müslümanlar ile Mekkeli müşrikler arasında 628 yılında imzalanan Hudeybiye Barış Antlaşması'nın maddelerinden birisi şöyleydi: “Antlaşmadan sonra Mekkelilerden biri Müslümanlara sığırsa geri çevrilecek ancak Müslümanlardan biri Mekke'ye geri dönerse iade edilmeyecektir.” Mekke heyetinin sözcüsü olan Süheyl b. Amr'ın yeni Müslüman olmuş oğlu Ebu Cendel, yapılan antlaşmanın hemen akabinde Peygamberimize^(s.a.v.) sığınmıştı. Antlaşma maddesi gereğince o şahsın iade edilecek olması Müslümanları çok üzmüştü. Ancak Allah Resulü^(s.a.v.), verilen sözün tutulması gerektiği için sahabilerin karşı çıkmasına rağmen Ebu Cendel'i babasına teslim etmiştir.

(İbn Hişâm, es-Sîre, C 3, s. 332-333.)

Bu metne göre Hz. Peygamber'in temsil görevinin önemiyle ilgili düşüncelerinizi paylaşınız.

PEYGAMBERİMİZİN TEZKİYE GÖREVİ

Kur'an-ı Kerim'de “aydınlatıcı bir kandil”³³ olarak nitelendirilen Allah Resulü^(s.a.v.), insanları Cahiliye Dönemi'nin yanlış inançlarından ve kötü âdetlerinden uzaklaştırarak İslam'ın aydınlığına kavuşturmuştur. Nitekim Kur'an'da **“Ant olsun ki içlerinden kendilerine Allah'ın ayetlerini okuyan, (kötülüklerden ve inkârdan) kendilerini temizleyen, kendilerine Kitap ve hikmeti öğreten bir peygamber göndermekle Allah müminlere büyük bir lütufta bulunmuştur. Hâlbuki daha önce onlar apaçık bir sapıklık içinde idiler.”**³⁴ buyrulmuştur.

Rahmet Elçisi getirdiği hükümlerle hem muhataplarını hem de kıyamete kadar yaşayacak tüm insanları kötülüklerden arındıracak, onları huzura kavuşturacak prensipleri açıklamıştır. Bunların başında ibadetleri yerine getirmek ve günahlardan uzak durmak gelir. Hz. Peygamber, ibadet etmeyen ve kötülüklerden uzak durmayan kimseleri bedbaht olarak nitelemiştir.³⁵

32 Duhâ suresi, 10. ayet.

33 bk. Ahzâb suresi, 46. ayet.

34 Âl-i İmrân suresi, 164. ayet.

35 bk. İbn Mâce, Zühd, 35.

Sahabe Onu Anlatıyor

Cafer b. Ebi Talib, müşriklerin zulmünden kurtulmak için sığındıkları Habeş Necaşi-si'nin huzurunda, yaşadıkları süreci şöyle anlatmıştır:

“Ey hükümdar! Yüce Allah aramızdan birini seçip de peygamber olarak gönderene kadar biz cahillerdendik, putlara tapardık. Akrabamızı gözetmez, komşuluk haklarını tanımazdık. Güçlü olanlarımız zayıf olanlarımızı ezerdi. Daha sonra Allah bize aramızdan soyunu, doğruluğunu ve güvenilirliğini bildiğimiz bir peygamber gönderdi. O, bizi Allah Teâlâ'nın birliğini tanımaya ve O'na ibadet etmeye çağırdı. Putlara tapmaktan ve Allah'a ortak koşmaktan uzaklaştırdı. Doğru söylemeyi, emanete ve akrabalık bağına riayet etmeyi, komşularla güzel geçinmeyi, haramdan ve kan dökmekten sakınmayı emretti. Çirkin işlerden, yalandan, yetim malı yemekten, kadına iftira etmekten menetti. Bize diğer insanlara kötülük yapmaktan çekinmeyi, sadece Allah'a ibadet etmeyi, sadaka vermeyi, her çeşit iyi ve güzel ameller işlemeyi öğretti.”

(İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 359-360.)

İbadetlerin arındırıcı yönüne dikkat çeken Allah Resulü^(s.a.v.) namaz kılmayı bir nehirde yıkanmaya benzetmiş, akan suyun bedeni temizlediği gibi namazın da günahları temizlediğini haber vermiştir.³⁶ Resulullah^(s.a.v.); bir müminin kalbinde zulüm, haset, kin gibi kötü huylara yer olmayacağını bildirerek³⁷ tertemiz bir kalbe sahip olmada ahlaki ilkelerin önemine dikkat çekmiştir.

Bu dünyada vicdanlı yaşayıp ahirette de Allah'ın^(c.c.) huzuruna tertemiz çıkabilmek için Kur'an'ın işaret ettiği dosdoğru yoldan ayrılmamak gerekir. Beşer olmanın sonucu olarak yapılması muhtemel hatalar için ise tövbe kapısı her zaman açıktır. Peygamber Efendimiz içtenlikle edilen tövbeler için *“Günahından tövbe eden, hiç günahı olmayan kimse gibidir.”*³⁸ buyurmuştur.

Hadisin Işığında

“Mümin bir hata işlerse kalbine siyah bir nokta konulur. Şayet o (günahtan) vazgeçer, bağışlanma diler, tövbe edip Allah'a dönerse kalbi arınır. Eğer (bunları yapmaz günah ve hataya) geri dönerse (siyah nokta) artırılır ve neticede bütün kalbini kaplar. Allah'ın 'Yaptıkları yüzünden kalpleri pas tutmuştur.' (Mutaffin suresi, 14. ayet.) diye anlattığı pas işte budur.”

(İbn Mâce, Zühd, 29.)

36 bk. Müslim, Mesâcid, 283.

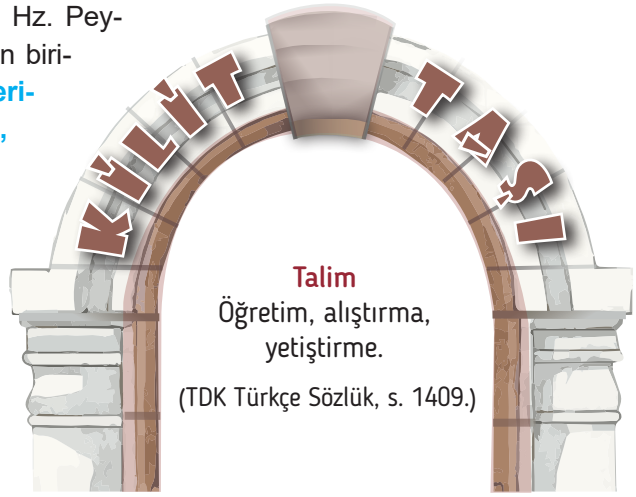
37 bk. İbn Mâce, Zühd, 24.

38 İbn Mâce, Zühd, 30.

PEYGAMBERİMİZİN TALİM GÖREVİ

İslam'ın kurallarını insanlara öğretmek, Hz. Peygamber'in risalet ile ilgili temel görevlerinden biridir. **“Nitekim kendi aranızdan size ayetlerimizi okuyan, sizi her kötülükten arındıran, size Kitap ve hikmeti öğreten ayrıca bilmediklerinizi de öğreten bir peygamber gönderdik.”**³⁹ ayet-i kerimesi onun bu görevini işaret etmektedir. **“... Ben muallim olarak gönderildim.”**⁴⁰ buyuran Peygamber Efendimiz, bu sorumluluğunu risaleti boyunca en güzel şekilde yerine getirmiştir.

İlk defa karşılaştıkları hususları ashabına öğretirken sabırlı ve müşfik bir öğretici olan Hz. Peygamber, ilahi emre uygun olarak hareket eder, asla kimseyi incitmezdi. Konuşması sade ve akıcı olan Peygamberimiz^(s.a.v.), söylediklerinin iyice anlaşılması için bazen vurgulamak istediği hususları üç defa tekrar eder ayrıca jest ve mimikleriyle söylediklerini desteklerdi. Zaman zaman da konu hakkında sorular sorarak muhataplarının dikkatini çekerdi.

Sıra Senin

Muaviye b. Hakem es-Sülemî, Resulullah^(s.a.v.) ile beraber namaz kılarak aksıran birine “yerhamükallah” diyerek namazda konuşmuş ve ashabın tepkisini çekmişti. Muaviye^(r.a.), Peygamberimizin^(s.a.v.) bu olay karşısındaki tutumunu şöyle anlatmaktadır: “Ben Resulullah’tan daha güzel eğitim veren bir öğretmen görmedim. Beni ne azarladı ne bana vurdu ne de hakaret etti. Sadece ‘Namazda insan kelamı konuşulmaz. Namaz ancak tesbih, tekbir ve Kur’an okumaktır.’ dedi.”

(Müslim, Mesâcid, 33.)

Bu hadisten yararlanarak Peygamberimizin^(s.a.v.) eğitim anlayışı ile ilgili düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Hız. Peygamber, Allah'ın^(c.c.) **“Sen yine de öğüt ver. Çünkü öğüt müminlere fayda verir.”**⁴¹ emrinin gereğini hakkıyla yerine getirmiştir. Bunun için her türlü eğitim imkânını değerlendiren Sevgili Peygamberimiz hangi şart ve ortamda olursa olsun sahabeyi yetiştirmeyi sürdürmüştür. Bunu yaparken insanları usandırmamaya da özen göstermiştir.⁴² Toplumun her kesimiyle ilgilenen Resulullah^(s.a.v.), hanımların eğitimi için özel bir zaman ayırmıştır. Kendisine yöneltilen sorulara muhatapının seviyesine ve ihtiyacına göre cevap vermiş, öğüt isteyenlere farklı tavsiyelerde bulunmuştur. Ayrıca ibadetleri yerine getirme şekillerini de uygulamalı olarak göstermiştir.

39 Bakara suresi, 151. ayet.

40 İbn Mâce, Mukaddime, 17.

41 Zâriyât suresi, 55. ayet.

42 bk. Buhârî, İlim, 11.

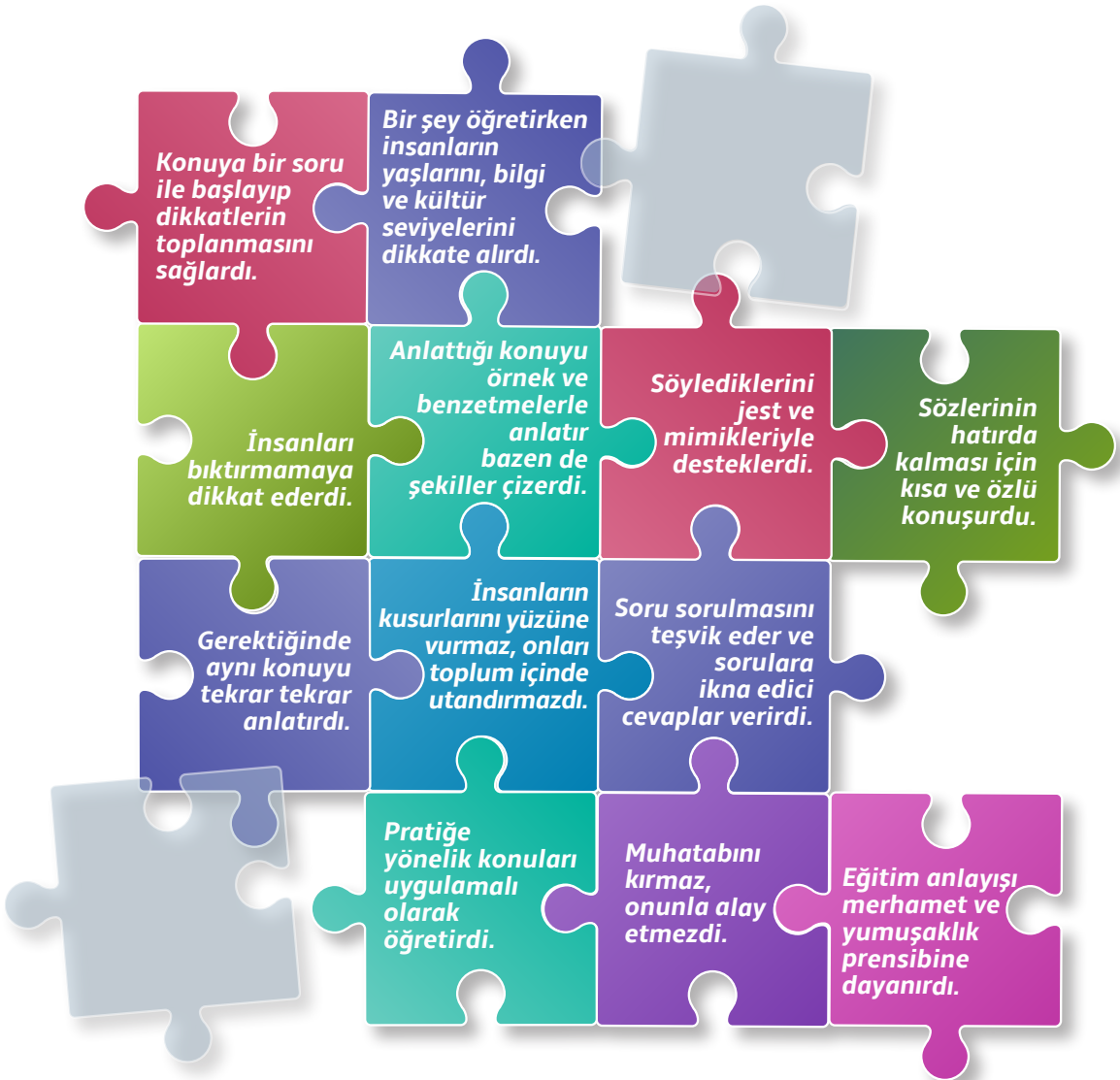
Örnek olmak Allah Resulü'nün^(s.a.v.) eğitim anlayışının en önemli unsurlarından birisidir. O, tüm hayatını Kur'an'a göre yaşamış, sözlerini uygulamalarıyla desteklemiştir. Yüce bir ahlak üzere olduğu Rabb'imiz tarafından da ifade edilen⁴³ Hz. Peygamber'in bu tutumu ashabin eğitimi hususunda oldukça etkili olmuştur.

Kur'an Diliyle Peygamberimiz

“(Resul'üm!) Sen, Rabb'inin yoluna hikmet ve güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et!..”

(Nahl suresi, 125. ayet.)

Şema 2.1: Hz. Peygamber'in öğretim ilkelerinden bazıları

43 bk. Kalem suresi, 4. ayet.

PEYGAMBERİMİZİN TİLAVET GÖREVİ

Hiz. Peygamber'in en büyük mucizesi olan Kur'an-ı Kerim; müminlerin okuyarak ibadet ettikleri, dinleyerek huzur buldukları, uygulayarak doğru yola eriştikleri bir kitaptır. Allah Teâlâ, Kur'an'ın bu özelliğine işaret ederek "... Sana bu kitabı her şey için bir açıklama, doğru yolu gösteren bir rehber, bir rahmet ve Müslümanlar için bir müjde olarak indirdik."⁴⁴ buyurmuştur.

Kur'an-ı Kerim'in Resul-i Ekrem ve Müslümanlar tarafından doğru ve güzel bir şekilde okunması aynı zamanda Allah Teâlâ'nın bir emridir. İnananlara Kitab'ı, hikmeti ve bilmediklerini öğretmek gibi görevleri bulunan Hiz. Peygamber, inen vahiyleri hem tebliğ hem de tilavet etmiştir. "... Kur'an'ı tane tane oku."⁴⁵ buyruğu gereğince Resulullah(s.a.v.) onu herkesin anlayacağı şekilde ağır ağır okur ve genellikle ayetlerin sonunda dururdu.⁴⁶ Kur'an-ı Kerim'i güzel sesle okumaya özen gösterirdi. Buna tanık olanlardan Berâ b. Âzib "Peygamber'i yatsı namazında Tin suresini okurken işittim, sesi ve kıraati ondan daha güzel bir kimse görmedim."⁴⁷ demiştir.

Şema 2.2: Hiz. Peygamber'in tilavet adabı

44 Nahl suresi, 89. ayet.

45 Müzzemmil suresi, 4. ayet.

46 bk. Buhârî, Fedâilü'l-Kur'ân, 28-30.

47 Buhârî, Ezan, 102.

Sahabe Onu Anlatıyor

Hiz. Peygamber bir gün Abdullah b. Mes'ud'dan kendisine Kur'an okumasını rica etti. "Kur'an size indirilmişken size ben mi okuyayım?" diye soran sahabeye Resulullah(s.a.v.), Kur'an'ı başkasından dinlemeyi sevdiğini söyledi. Bunun üzerine Abdullah b. Mes'ud, Nisâ suresini okumaya başladı. "Her ümmetten bir şahit getirdiğimiz ve seni de onların üzerine bir şahit yaptığımız zaman bakalım onların hâli nice olacak!" (Nisâ suresi, 41. ayet.) ayetine gelince Resulullah(s.a.v.) "Şimdilik yeter!" buyurdu. Abdullah b. Mes'ud başını kaldırdığında Rahmet Elçisi'nin gözünden yaşlar aktığını gördü.

(Buhârî, Fedâilü'l-Kur'ân, 33.)

Görsel 2.5: Kur'an okumak kalbe şifadır.

Her gün düzenli olarak Kur'an okuyan Peygamberimiz(s.a.v.) okuduğu ayetler hakkında tefekkür ederdi. Rahmet ayetleri geçtiğinde Allah'tan(c.c.) talepte bulunan, azap ayetlerinde ise O'nun mağfiretine sığınan⁴⁸ Resul-i Ekrem bazen okuduğu ayetlerin manasından etkilenip gözyaşı dökerdi. Kur'an-ı Kerim okumayı en faziletli amel olarak gören Peygamberimiz(s.a.v.) onu başkasından dinlemeyi de severdi.

Sözlük anlamıyla "okunan kitap" manasına gelen Kur'an'ın indirilen ilk ayeti "**Yaratan Rabb'inin adıyla oku!**"⁴⁹ emridir. Dolayısıyla Hiz. Peygamber, Hira'da Cebrail'den^(a.s.) öğrendikleriyle Kur'an'ın ilk talebesi olmuştur. Vahiy tamamlanıncaya kadar kıraatin mahiyetini ve öğretme tarzını Cebrail^(a.s.) vasıtasıyla öğrenen Allah Resulü^(s.a.v.) bu esasları ashabına ayrıntılı olarak öğretmiştir. Ayetleri doğrudan Peygamber Efendimizden alan sahabiler, bu okuyuşları başkalarına nakletmişlerdir. Kur'an'ı ağır ağır ve anlamını düşünerek okumanın önemini Resul-i Ekrem şöyle dile getirmiştir: "**(Kıyamet günü) Kur'an okuyan kimseye şöyle denir: Oku, yüksel ve dünyada Kur'an'ı tertil ile okuduğun gibi (şimdi de) tertil ile oku...**"⁵⁰

48 bk. İbn Mâce, İkâmetü's-Salât, 179.

49 Alak suresi, 1. ayet.

50 Ebu Dâvûd, Vitr, 20.

Tergib

“Kur’an’ı öğrenin, onu okuyun ve okutun. Kur’an’ı öğrenen, okuyan ve gereğini yapan kimse her tarafa koku yayan misk dolu bir kaba benzer...”

(Tirmizî, Fedâilü'l-Kur'ân, 2.)

Terhib

“... Kur’an’ı öğrendiği hâlde (onu okumayan ve okutmayan) yatıp uyuyan kimse ise ağzı bağlı bir misk kabına benzer.”

(Tirmizî, Fedâilü'l-Kur'ân, 2.)

BİR SAHABİ TANIYORUM: HZ. EBU BEKİR^(r.a.)

Fil Vakası'ndan yaklaşık üç yıl sonra Mekke'de doğan Hz. Ebu Bekir, Teym kabilesine mensuptur. Soyu Mürre b. Kâ'b'da Hz. Peygamber'in nesebiyle birleşir.⁵¹

Hiz. Ebu Bekir; cömertliği, dürüstlüğü ve hitabetteki yeteneğinin yanı sıra Arap toplumunda önem verilen nesep konusundaki bilgisiyle de tanınmış biriydi.⁵² Geçimini ticaret yaparak sağlayan Ebu Bekir^(r.a.), Suriye ve Yemen'e ticaret kervanlarıyla yolculuk yapmış, bu işinden de hatırı sayılır bir sermaye edinmişti.

Cahiliyenin kötü âdetlerinden uzak duran Ebu Bekir^(r.a.), Resulullah'ın^(s.a.v.) davetine tereddüt-süz iman etmiş, ilk inananlardan biri olarak kendisi de insanları hak dine çağırmıştır. Zübeyr b. Avvâm, Osman b. Affân, Talha b. Ubeydullah, Sa'd b. Ebi Vakkâs, Abdurrahmân b. Avf gibi pek çok kıymetli sahabe bu sayede İslam'la şereflenmişlerdir.⁵³

Hitabetteki ustalığını Kur'an okumakta da gösteren Hz. Ebu Bekir'in evi âdetâ bir çekim merkezi hâline gelmiş, evinin çevresi okuduğu ayetleri dinlemek için gelen insanlarla dolup taşmıştı. Bu nedenle müşrikler onun yüksek sesle Kur'an okumasına engel olmaya çalışmışlardı.⁵⁴

Sahabeden İzler

Hiz. Peygamber, bir gece Mekke'den Kudüs'e gitmesini oradan da göklere yükseltilmesini insanlara bildirince bu haber hızla Mekke'de duyuldu. İsrâ ve miraç olarak isimlendirilen bu olayla ilgili olarak müşrikler Resulullah'ın^(s.a.v.) aleyhinde konuşmaya başladılar. Hiz. Ebu Bekir'e gelip “Arkadaşın bu gece Kudüs'e götürüldüğünü anlatıyor, buna ne diyeceksin?” diyerek alay ettiler. Ebu Bekir^(r.a.) “O mu söylüyor bunu?” dedi. “Evet!” denmesi üzerine müşriklerin hiç beklemedikleri şu cevabı verdi: “O demiş-se muhakkak doğru söylemiştir.” Şaşkınlık içinde kalan müşrikler “Muhammed'in bir gecede Beytü'l-Makdis'e gidip sabah olmadan döndüğüne mi inanıyorsun?” dediler. Hiz. Ebu Bekir onlara “Ben bunun ötesinde Allah Resulü'nün^(s.a.v.) sabah akşam sema-dan getirdiği vahiy haberlerini tasdik ediyorum.” dedi. Ebu Bekir^(r.a.) bu doğrulayıcı tavrı sebebiyle o günden sonra “siddik” lakabıyla anılmaya başlandı.

(İbn Hişâm, es-Sîre, C 2, s. 244-245.)

51 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 3, s. 169-170; İbn Hacer, el-İsâbe, C 2, s. 341.

52 İbn Kesir, es-Sîre, C 4, s. 352.

53 İbn Hişâm, es-Sîre, C 2, s. 90, 267-269.

54 İbn Hişâm, es-Sîre, C 2, s. 11-13.

Hiz. Ebu Bekir; zulüm altında inleyen Bilâl-i Habeşî ve annesi Hamâme, Âmir b. Führeyre, Ubeyy, Ümmü Ubeyy, Ebu Führeyre gibi nice köle ve cariye-yi özgürlüklerine kavuşturarak malını İslam uğrunda feda etmiştir.⁵⁵ Bu fedakârlığı sonraki yıllarda da devam eden Ebu Bekir^(r.a.), Hiz. Peygamber'in çeşitli konulardaki maddi yardım çağrılarına uyma hususunda sahâbiler arasında en önde olma özelliğini korumuştur.⁵⁶

Resulullah^(s.a.v.), Hiz. Ebu Bekir'e olan yakınlığını her fırsatta ifade etmiş, tebliğinin başından itibaren kendisini yalnız bırakmayan yakın arkadaşı hakkında *"Birini dost edinecek olsaydım Ebu Bekir'i tercih ederdim..."*⁵⁷ demiştir. Resul-i Ekrem, herkesin kendisini yalanladığı sırada onun tasdik ettiğini, canını İslam için ortaya koyduğunu ve malını bu yolda harcadığını söyleyerek arkadaşını övmüştür.⁵⁸

Görsel 2.6: Ayasofya-i Kebir Camii'nde bulunan Ebu Bekir^(r.a.) yazılı levha

Hiz. Ebu Bekir'in Hicretteki Yol Arkadaşlığı

Hiz. Ebu Bekir, Medine'ye hicret için izin istediğinde Sevgili Peygamberimiz ona acele etmemesini söylemişti. Bu konuşmadan yaklaşık dört ay sonra Resulullah'a^(s.a.v.) hicret emri geldi. Bunun üzerine Peygamberimiz^(s.a.v.), Hiz. Ebu Bekir'in evine giderek birlikte hicret edeceklerini haber verdi. Kendisi ve Resul-i Ekrem için birer binek temin eden Ebu Bekir^(r.a.), yol hazırlıklarını tamamladıktan sonra iki yol arkadaşı gece birlikte yola çıktılar.⁵⁹ Takip edilmelerini zorlaştırmak için aksi istikametteki Sevr Dağı'na yönelip oradaki mağarada birkaç gün saklandılar. Bütün tedbirlerine rağmen iz sürücüler mağaranın ağızına kadar gelince Hiz. Ebu Bekir "Onlardan birisi

ayaklarının dibine baksa bizi görür." diyerek endişesini ifade etti. Bunun üzerine Hiz. Peygamber üzülmemesini, Allah'ın^(c.c.) kendileriyle beraber olduğunu söyleyerek onu teskin etti. Onlar, Allah'ın^(c.c.) yardımıyla zorlu yolculuğun sonunda güven içinde Medine'ye ulaştılar.⁶⁰

Hiz. Ebu Bekir; Bedir, Uhud, Hendek ve Huneyn gibi önemli savaşlarda Resulullah'ın^(s.a.v.) yanından hiç ayrılmamıştır. Rahmet Peygamberi, mescide çıkamayacak kadar hastalandığında namazda imamlık görevini ona vermiştir.⁶¹

Resulullah'ın^(s.a.v.) vefatı sonrasında sergilediği dirayetli duruşuyla muhtemel bir kargaşanın önüne geçen Hiz. Ebu Bekir, bu zor anda mescitte topladığı sahâbeleri etkili konuşması ile sakinleştirmişti. Daha sonra halife seçilerek ümmetin ilk halifesi oldu.⁶²

Hiz. Ebu Bekir'in Ridde Olaylarındaki Kararlılığı

Hiz. Ebu Bekir'in hilafetinin ilk ve en önemli problemi ridde hadiseleridir. Resulullah'ın^(s.a.v.) vefatından sonra peygamberlik iddiasıyla ortaya çıkan yalancıların başlattığı Ridde olaylarına, namaz kılacaklarını ama zekât vermeyeceklerini söyleyen bedevi kabileleri de katılınca tehlike büyümüştür. Bu gruplarla savaşma kararı alan Ebu Bekir'e^(r.a.) sahâbeden bazıları onların Müslüman

55 İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 340.

56 İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 166, 210; bk. Tirmizî, Menâkıb, 16.

57 Müslim, Fedâilü's-Sahabe, 1.

58 Buhârî, Fedâilü Ashâbi'n-Nebî, 5.

59 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 3, s. 172-173.

60 bk. Tevbe suresi, 40. ayet; Buhârî, Fedâilü Ashâbi'n-Nebî, 2.

61 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 3, s. 178-181.

62 Buhârî, Fedâilü Ashâbi'n-Nebî, 5; İbn Hişâm, es-Sîre, C 4, s. 310.

olduğunu gerekçe gösterip itiraz etmiş ancak o, namaz ile zekâtın birbirinden ayrılamayacağını söyleyerek bu konudaki kararlılığını ortaya koymuştur. İsyan daha fazla büyümeden bastırılmış ve bir fitnenin önüne geçilmiştir.⁶³

Hiz. Ebu Bekir Zamanında Kur'an'ın Cem Edilmesi

Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in(s.a.v.) sağlığında vahiy kâtipleri tarafından yazıya geçirilmiş, bazı sahabiler tarafından da ezberlenmişti. Hz. Ebu Bekir'in halifeliği döneminde yapılan savaşlarda birçok hafız sahibinin şehit olması üzerine Kur'an'ın bir araya getirilmesi ihtiyacı gündeme geldi. Bunun üzerine Hz. Ömer, Kur'an'ın toplanması (cem) fikrini Halife'ye açtı. Hz. Ebu Bekir verdiği talimat ile Kur'an'ın Mushaf hâline getirilmesini sağladı.⁶⁴

Hiz. Ebu Bekir, 634 yılında 63 yaşında iken hastalanarak vefat etti. Cenaze namazı, Hz. Ömer tarafından kıldırılmış ve naaşı Hz. Peygamber'in kabrinin yanına defnedilmiştir.⁶⁵

Görsel 2.7: Kur'an sayfaları
Hz. Ebu Bekir'in halifeliği döneminde Mushaf hâline getirilmiştir.

HADİSTEN HAYATA

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
... إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَبْعِنِي مُعْتَبًا وَلَا مُتَعَبًا
وَلَكِنْ بَعَثَنِي مُعَلِّمًا مُبْسِرًا

Allah Resulü(s.a.v.) şöyle buyurdu:

“... Allah beni sıkıntı verip zorlaştırmak için göndermedi. Beni ancak kolaylaştırıcı bir öğretmen olarak gönderdi.”

(Müslim, Talâk, 29.)

Allah Teâlâ'nın son peygamberi Hz. Muhammed(s.a.v.); kıyamete kadar geçerli olacak İslam dinini insanlara ulaştırmış, ayetleri açıklamış, emir ve yasakları bizzat hayata geçirerek örnek olmuştur. Allah Resulü(s.a.v.) aynı zamanda dinin tamamlayıcısıdır. O, maharetli ve şefkatli bir öğretici olarak İslam'ı insanların gönlüne yerleştirmeyi başarmıştır. “Ben size bir babanın evladına öğrettiği gibi öğretiyorum.”⁶⁶ hadisi bu başarının sebeplerinden birine işaret etmektedir.

Hiz. Peygamber, insanlara dinin esaslarını öğretirken hiçbir zaman zorlayıcı ve zorlaştırmacı olmamış, “... Allah sizin için kolaylık ister, zorluk istemez...”⁶⁷ ayetinin rehberliğinde kolaylık yolunu seçmiştir. Ashabının hayatını zorlaştırmaktan, onları usandırmaktan özellikle kaçınmıştır. Kendisinden nasihat isteyenlerin mizacını göz önünde bulundurarak herkese yerine getirebileceği türden öğütler vermiştir.

63 bk. Buhârî, Zekât, 1.

64 bk. Buhârî, Fedâilü'l-Kur'an, 3.

65 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 3, s. 202.

66 İbn Mâce, Tahâret, 16.

67 Bakara suresi, 185. ayet.

Sıra Senin

Hiz. Peygamber “En hayırlı amel nedir?” şeklinde sahabilerin değişik zamanlarda soruğu sorulara “Allah’a ve resulüne iman”, “vaktinde kılınan namaz”, “yemek yedirmen ve tanıdığını da tanımadığını da selam vermen” gibi farklı cevaplar vermiştir.

Hiz. Peygamber’in metinde anlatılan davranışının sebebi sizce nedir? Yorumlayınız.

Ashabına mutedil olmayı tavsiye eden Peygamber Efendimiz, onlardan kendilerini sıkıntıya düşürecek fiillerden uzak durmalarını istemiştir. Gecenin tamamını namaz kılarak geçirdiğini söyleyen bir sahibinin bu davranışını uygun bulmamış ve onu uyarmıştır. Ona gecenin bir bölümünde dinlenmek gerektiğini hatırlatıp dini kendisine zorlaştırmamasını öğütlemiştir.⁶⁸ Her türlü aşırılıktan uzak durmayı prensip hâline getirmiş olan Allah Resulü^(s.a.v.), ümmetine de bunu tavsiye etmiştir.

Sıra Senin

“Kolaylaştırınız, zorlaştırmayınız; müjdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz.” (Buhârî, İlim, 11.) hadisinde dile getirilen ilkelerin bireysel ve toplumsal hayata etkilerini anlatan bir kompozisyon yazınız.

Görsel 2.8: Şüphesiz güçlkle beraber bir kolaylık vardır.
Gerçekten, güçlkle beraber bir kolaylık vardır.
(İnşirâh suresi, 5-6. ayetler.)

68 bk. Buhârî, Nikâh, 1.

Bulmaca

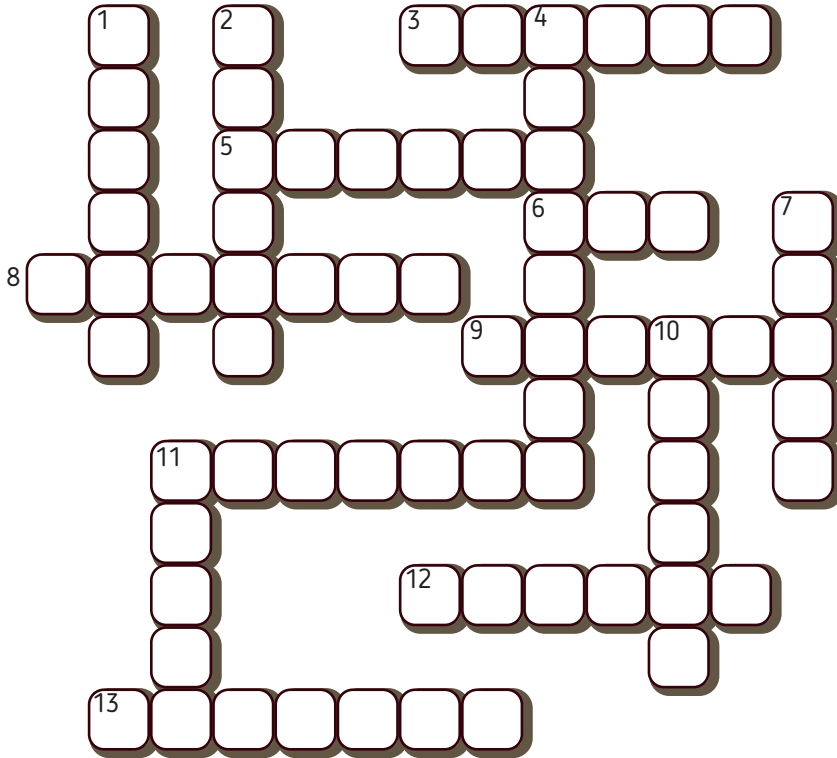
Aşağıdaki soruların cevaplarını tablodaki numaraların bulunduğu karelere yazınız.

SOLDAN SAĞA

3. Hz. Peygamber'in tebliğ ettiği esasları biz-zat hayata geçirmesi ve insanlara örnek olması.
5. Doğrulayan anlamında Hz. Ebu Bekir'in meşhur künyesi.
6. Her yıl ramazan ayında o zamana kadar nazil olan ayet ve sureleri Cebrail'in^(r.a.) Hz. Peygamber'e, onun da Cebrail'e^(r.a.) okuması.
8. Kur'an'ın indiği ay.
9. Kur'an-ı Kerim'i anlamını düşünerek ağır ağır okumak.
11. Yüce Allah'ın şirk, küfür, günah, ikiyüzlülük, cehalet gibi çirkin düşünce ve davranışlardan insanı temizleyip arındırması.
12. Peygamberlerin Allah'ın^(c.c.) kendilerine indirmiş olduğu vahiyleri insanlara eksiksiz olarak bildirmesi.
13. Kur'an-ı Kerim'i tecvit kurallarına uygun olarak ve anlamını düşünerek okuma.

YUKARIDAN AŞAĞIYA

1. Kur'an-ı Kerim'i kurallarına uygun olarak okuma.
2. Kur'an-ı Kerim'e verilen isimlerden biri.
4. Toplu yerlerde yüksek sesle hatim okunurken Kur'an okumayı bilenlerin gözleriyle Kur'an'ı takip etmesi, bilmeyenlerin dinlemesi.
7. Hz. Peygamber'in tebliğ ettiği esasları ashabına öğretmesi.
10. Hz. Peygamber'in kendisine indirilen vahyi ashabına açıklaması.
11. Kur'an'da hükmü bulunmayan meseleler hakkında Hz. Peygamber'in hüküm koymas.

2. Ünite

Ölçme ve Değerlendirme

A. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere, verilen sözcüklerden uygun olanı yazınız.

temsîl

tebliğ

muallim

Sıddîk

tebyin

Fârûk

teşri

tezkiye

talim

1. Kur'an'da "Ey Resul! Rabb'inden sana indirileni et. Eğer bunu yapmazsan O'nun elçiliğini yapmamış olursun..." buyrulmuştur. (Mâide suresi, 67. ayet.)
2. Hz. Peygamber'in kendisine indirilen vahyi ashabına açıklamasına adı verilir.
3. "... Peygamber onlara temiz şeyleri helal, pis şeyleri haram kılar..." (A'râf suresi, 157. ayet.) ayeti Peygamberimizin^(s.a.v.) görevini ifade etmektedir.
4. Allah'ın^(c.c.) emir ve yasaklarını bizzat uygulayıp Müslümanlara örnek olması Peygamber Efendimizin görevinin gereğidir.
5. Hz. Peygamber talim görevi ile ilgili olarak "Ben olarak gönderildim." (İbn Mâce, Mukaddime, 17.) buyurmuştur.
6. Hz. Ebu Bekir her hâl ve şartta Peygamber Efendimizi doğruladığı için kendisine lakabı verilmiştir.

B. Aşağıdaki B sütununda bu ünite de geçen bazı kavramlar, A sütununda ise bu kavramların açıklamaları verilmiştir. Cümlelerin önündeki kutucuklara ilgili kavramın yanındaki harfi yazarak ifadeleri eşleştiriniz.

7.

A

B

I. Hüküm koyan kişi.

Tilavet

a.

II. Kur'an-ı Kerim'i tecvit kurallarına uygun olarak ve anlamını düşünerek okuma.

Talim

b.

III. Hz. Peygamber'in tebliğ ettiği esasları ashabına öğretmesi.

Tezkiye

c.

IV. Her yıl ramazan ayında o zamana kadar nazil olan ayet ve sureleri Cebrail'in^(a.s.) Hz. Peygamber'e, onun da Cebrail'e^(a.s.) okuması.

Şâri'

ç.

V. Kur'an ayetlerinin anlamlarını açıklamaya ve ayetleri belirli bir yöntem çerçevesinde yorumlamaya yarayan ilim dalı.

Tefsir

d.

Teşri

e.

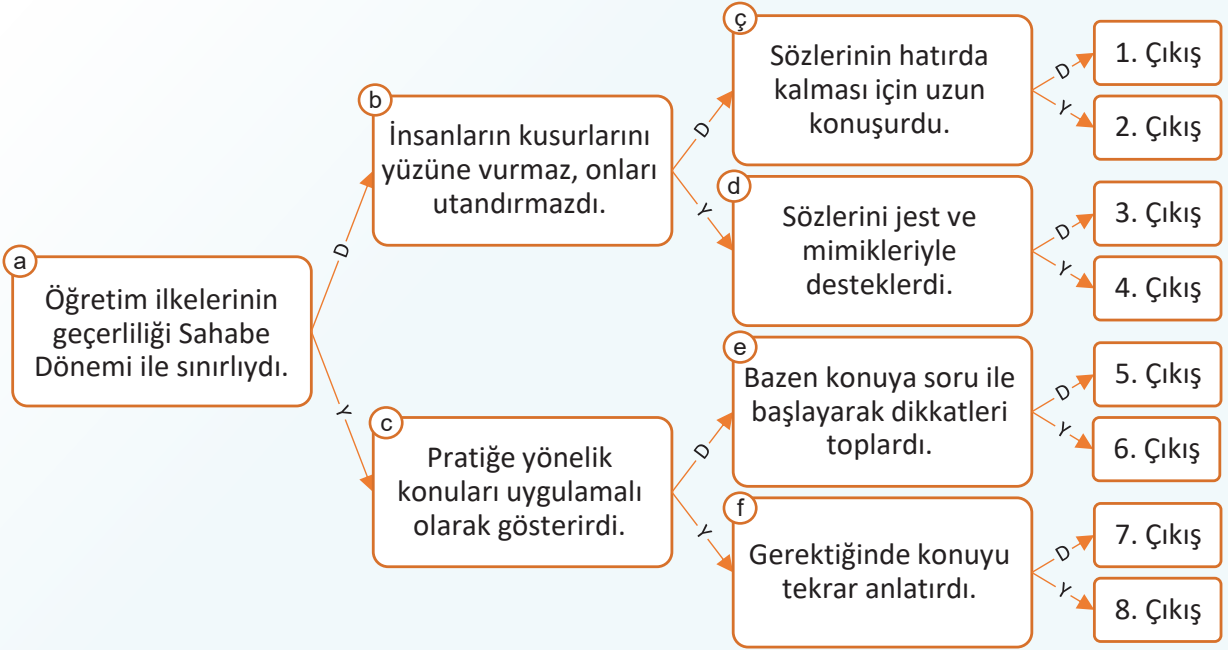
Arz

f.

Ölçme ve Değerlendirme

C. Aşağıda verilen tanılayıcı dallanmış ağaçtaki “Hz. Peygamber’in eğitim ve öğretim ilkeleri” ile ilgili ifadelerden bazıları doğru, bazıları yanlıştır. İlk cümleden itibaren ifadelerin doğru ya da yanlışlığını belirleyerek okları takip ediniz ve ulaştığınız tek çıkışı işaretleyiniz.

8.

Ç. Aşağıdaki açık uçlu soruların cevabını ilgili alana yazınız.

9. Hangi durumlarda Hz. Peygamber'in ayetleri açıklamasına ihtiyaç duyulmuştur?

10. Hz. Peygamber'in Allah'tan^(c.c.) aldığı emir ve yasakları önce kendi hayatında uygulaması tebliğ sürecini nasıl etkilemiştir? Yorumlayınız.

11. Peygamberimizin^(s.a.v.) tezkiye görevi ne anlama gelmektedir?

12. "... Bir kişi takatinin üzerinde ibadete kalkışırsa din karşısında aciz kalır..." (Buhârî, İman, 29.) hadisini Hz. Peygamber'in kolaylık prensibi çerçevesinde açıklayınız.

D. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları okuyunuz ve doğru cevabı işaretleyiniz.

13. Resul-i Ekrem, Kevser suresi nazil olunca "Bismillahirrahmanirrahim" diyerek onu ashabına okudu ve ardından kendisini dinleyenlere "Kevser nedir, bilir misiniz?" diye sordu. Onlar "Allah ve resulü daha iyi bilir." diye cevap verdiler. Bunun üzerine Allah Resulü(s.a.v.) "O, Rabb'imın bana vadettiği cennette bir nehirdir." buyurdu. (Müslim, Salât, 53.)

Bu hadiste Peygamberimizin(s.a.v.) görevlerinden hangisi yer almamaktadır?

- A) Talim
- B) Tebliğ
- C) Tebyin
- D) Teşri
- E) Tilavet

14. Peygamber Efendimiz "Müminler birbirini destekleyen bir bina gibidir." buyurmuş ve parmaklarını birbirine kenetlemiştir. (bk. Buhârî, Salât, 88.)

Hiz. Peygamber, işaret parmağı ile orta parmağını bitıştırerek yetimi gözetken kimsenin cennette kendisine ne denli yakın olacağını ashabına göstermiştir. (bk. Buhârî, Talâk, 25.)

Bu örneklerde Hz. Peygamber'in öğretim ilkelerinden hangisi yer almaktadır?

- A) Sade ve akıcı bir şekilde konuşması
- B) Soru sorarak dinleyenlerin ilgisini çekmesi
- C) Vurgulamak istediğı hususları tekrar etmesi
- D) Muhatabının seviyesine göre konuşması
- E) Konuşurken jest ve mimikleri kullanması

Ölçme ve Değerlendirme

15. Hz. Peygamber'in sünneti, fıkhi hüküm kaynaklarında Kur'an'dan sonra ikinci sırada yer almaktadır. Kur'an'da, İslam dininin temel unsurları olan namaz, oruç ve zekât gibi ibadetler zikredilmiş ancak bunların nasıl ve ne şekilde yapılacağıyla ilgili hususlar belirtilmemiştir. Namazın kılınışı şekli, vakitlerinin tespiti, kimlere farz olduğu ve uyulması gereken şartlar gibi hükümler Hz. Peygamber tarafından belirlenmiştir.

Bu parçadan;

- I. Hz. Peygamber'in sünneti ile onun söz, fiil ve takrirleri kastedilir.
- II. Hz. Peygamber'in dinî konulardaki hükümleri bağlayıcıdır.
- III. Hz. Peygamber hüküm koyma yetkisi olan şâri' sıfatını taşır.

ifadelerinden hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız III
- C) I ve II
- D) II ve III
- E) I, II ve III

16. Cafer b. Ebi Talib'in, Habeşistan'da Necaşi'ye hitaben söylediği sözler Hz. Peygamber'in tezkiye görevini bütün yönleriyle ortaya koymaktadır: "Ey Hükümdar! Allah içimizden bir resul gönderinceye kadar bizler cahil bir topluluk idik. O bizi Allah'ı birlemeye, O'na kulluk etmeye ve putları terk etmeye çağırdı. Bize, haramlardan ve kan dökmekten uzak durmayı emretti. Yetim malı yemeyi ve yalancı şahitlik etmeyi ise yasakladı."

Bu metne göre Hz. Peygamber'in tezkiye göreviyle ilgili

- I. Tevhit ile varlık âlemini şirkten arındırmıştır.
- II. Kötülüğü engelleyerek nefisleri kurtarmıştır.
- III. İbadetler sayesinde kişiye gaye kazandırmıştır.
- IV. İkna yoluyla şüpheleri ortadan kaldırmıştır.

ifadelerinden hangilerine ulaşılabilir?

- A) I ve II
- B) II ve III
- C) I, III ve IV
- D) II, III ve IV
- E) I, II, III ve IV

17. • “Allah hiçbir kimseyi, gücünün yetmediği bir şeyle yükümlü kılmaz...”

(Bakara suresi, 286. ayet.)

- “... Fecrin beyaz ipi (aydınlığı) siyah ipinden (karanlığından) sizin için ayırt edilir hâle gelinceye kadar yiyin, için...”

(Bakara suresi, 187. ayet.)

Bu ayetler, Hz. Peygamber’in öğretimle ilgili;

- I. benzetme ve sembolik anlamlara başvurma
- II. soru sorulmasını teşvik etme
- III. muhatabın anlayışına dikkat etme

ilkelerinden hangileri ile ilişkilendirilebilir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve II
- D) I ve III
- E) II ve III

18. Aşağıdakilerden hangisi Hz. Ebu Bekir’in İslam davetine yaptığı katkılardan biridir?

- A) Kur’an-ı Kerim sayfalarının toplanarak Mushaf hâline getirilmesini sağlamıştır.
- B) Kur’an-ı Kerim’in çoğaltılmasını temin ederek farklı İslam coğrafyalarına göndermiştir.
- C) Hz. Peygamber’in övgüsünü alarak Hayber kuşatmasında kahramanlık göstermiştir.
- D) Gerçekleştirdiği fetihler sayesinde Kudüs, İslam coğrafyasına dâhil edilmiştir.
- E) Adli kurumların teşekkülüyle devletin kurumsallaşması temin edilmiştir.

Ölçme ve Değerlendirme

19. I. Bilâl-i Habeşî gibi zulüm altında inleyen nice köle ve cariyeyi özgürlüklerine kavuşturmuş, bu uğurda malını harcamıştır.
- II. Medine'ye hicret etmek için gerekli olan yol hazırlıklarını titizlikle yapmış, hicret esnasında Hz. Peygamber'e eşlik etmiştir.
- III. Hz. Peygamber'in vefatı karşısında sarsılan Müslümanlara sergilediği tutum ile örnek olmuş, muhtemel bir kargaşanın önüne geçmiştir.
- IV. Halifeliği sırasında dinden dönenlerin başlattığı isyan hareketine karşı savaş ilan etmekten kaçınmamış ve isyanı bastırmıştır.

Numaralandırılmış bu örneklerden hangileri Hz. Ebu Bekir'in yönetim alanındaki kararlılığını ön plana çıkarmaktadır?

- A) Yalnız IV
- B) I ve II
- C) III ve IV
- D) I, II, III
- E) II, III ve IV

20. "Size bir şeyi yasakladığım zaman ondan kaçının. Bir şey emrettiğim zaman gücünüz yettiği ölçüde onu yerine getirin." (Buhârî, İ'tisâm, 2.)

Bu hadisten Hz. Peygamber'in;

- I. tebyin
- II. teşri
- III. tilavet

görevlerinden hangilerine ulaşamaz?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve II
- D) I ve III
- E) II ve III

E. 21-23. soruları aşağıdaki metne göre cevaplayınız.

“Hz. Muhammed^(s.a.v.) ve önceki peygamberler ibadeti insanın kendi nefsinde ilahi gayeyi gerçekleştirmeye yönelecek tarzda değişiklikler yapabilmek için tebliğ etmişlerdir. Tarih bu konuda ibadetin salt hukuki yasaklamaların ve kontrollerin başarısızlığının aksine her çağda başarılı olduğuna şahitlik etmektedir. Kanunlar bilakis kişilerin diğer gayrimeşru yollara tevessül etmelerine mani olabilirken faziletli ve güzel huylu insanlar meydana getirmek konusunda da tamamen çaresizdir.

Namaz, oruç ve diğer ibadet şekillerinin hikmet ve felsefesi üzerinde düşünüldüğünde bunların iyi davranış ve iyi insan ilişkileri geliştirme yönünde kişilerde iç değişiklik meydana getirmedeki önemi hemen görülecektir. Ankebût suresi, 45. ayetinde şunu okumaktayız: “... Namazı da dosdoğru kıl. Çünkü namaz, insanı hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar. Allah’ı anmak (olan namaz) elbette en büyük ibadettir...” Bu ayete göre insan karakterinin inşasında ve onun gelişim ve tezkiyesinde Allah’^(c.c.) anmak çok etkilidir. Allah’^(c.c.) anmak için gerekli şartları tam anlamıyla barındırdığı için namaz insan karakterini şekillendirmede büyük öneme sahiptir.

Takvaya ulaşma yolunda yardımcı olduğundan oruç da emredilmiştir. Hz. Peygamber orucun hikmetini şu sözlerle belirlemiştir: “Kişi söz ve hareketlerindeki hataları terk etmedikçe yemeyi içmeyi bırakmasına Allah’ın ihtiyacı yoktur.” (Buhârî, Savm, 8.)

(Afzalurrahman, Sîret Ansiklopedisi, s. 492.)

21. İbadetlerin insanın karakterinde değişikliğe sebep olmasının nedenlerini açıklayınız.

22. Peygamberlerin tebliğinin bireysel ve toplumsal gayeleri nelerdir? Yorumlayınız.

23. Metinden çıkarılabilecek en kapsamlı yargı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Namaz kılmak insanı kötülüklerden sakındırır.
- B) Oruç kişinin takvaya ulaşmasında önemli bir ibadettir.
- C) Oruç sadece yemeyi içmeyi kesmekten ibaret değildir.
- D) Kanunlar birtakım yanlışlara düşmekten insanı alıkoyar.
- E) İnsanın karakterinin şekillenmesinde ibadetlerin rolü büyüktür.

Üniteyle ilgili daha fazla soru içeriğine
bu karekoddan ulaşabilirsiniz.

3. ÜNİTE

İbadet Hayatında En Güzel Örnek

KAVRAMLAR

- İnfak
- Zekât
- Cihat
- Siyer
- Megazi
- Tebliğ
- Davet
- İrşat
- Dua
- Tevekkül
- Zikir
- Emr-i bi'l-maruf nehy-i ani'l-münker

NELER ÖĞRENECEKSİNİZ?

- Peygamberimizin hayatında namazın önemi
- Peygamberimizin hayatında infak ve zekâtın yerini örneklerle açıklama
- Peygamberimizin hayatından örneklerle orucun önemi
- Peygamberimizin hayatından hac ve umre ile ilgili örnekler
- Cihadın Peygamberimizin hayatında ve İslam davetindeki önemi
- Peygamberimizin hayatından örneklerle dua, tevekkül ve zikrin önemi
- Hz. Ömer'in örnek kişiliği ve İslam davetine olan katkıları
- İbadetin Müslüman hayatındaki önemi ile ilgili bir hadisi yorumlama

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Namaz kıldığınızda veya oruç tuttuğunuzda neler hissediyorsunuz?
2. İhtiyaç sahiplerini gözetip yardımcı olmak sizce toplumsal hayatı nasıl etkiler?
3. Hacda yapılması gerekenlerden hangilerini biliyorsunuz?
4. Sizce Allah^(c.c.) yolunda mücadele etmek ne anlama gelmektedir?
5. Hangi durumlarda dua etme ihtiyacı duyarsınız?
6. Hz. Ömer hakkında neler biliyorsunuz?

PEYGAMBERİMİZİN HAYATINDA NAMAZ

Allah(c.c.) katında en kıymetli ibadet olan namaz, Yüce Allah'a yönelişin en somut göstergesidir. Bu konuda Kur'an'da **"... Muhakkak ki namaz, müminler üzerine vakitleri belli bir farzdır."**¹ buyrulmuştur. Allah Resulü de(s.a.v.) gözümün nuru diye nitelediği bu ibadet için **"... Biliniz ki amellerinizin en hayırlısı namazdır."**² ifadesini kullanmıştır. **"... Beni anmak için namaz kıl."**³ ayetinde belirtildiği üzere Allah'ı(c.c.) anmanın en güzel yolu olan namaz, günün beş farklı zaman diliminde her Müslüman için mutlaka yerine getirilmesi gereken önemli bir gerektir.

Görsel 3.1: İslam'ın inşa edilen ilk mescidi Kuba'nın günümüzdeki hâli

Hadisin Işığında

"İslam beş esas üzerine kurulmuştur: Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın resulü olduğuna şahitlik etmek, namazı dosdoğru kılmak, zekât vermek, Kâbe'yi hacctmek ve ramazan orucunu tutmak."

(Müslim, İman, 21.)

İlk vahyin ardından Cebrail(a.s.) Allah Resulü'ne(s.a.v.) abdesti ve namazı öğretmiş, Peygamber Efendimiz de eşi Hz. Hatice'ye göstermiştir.⁴ İslam'ın ilk yıllarında namazlar ikişer rekât ve sabah akşam olmak üzere iki vakit olarak kılınıyordu.⁵ Bugün bilinen şekliyle beş vakit namaz ise hicretten yaklaşık bir buçuk sene önce Miraç Gecesi'nde farz kılınmıştır. Cebrail(a.s.) Hz. Peygamber'e her bir namazın başlangıç ve bitiş vakitlerini uygulamalı olarak gösterip açıklamıştır. Resulullah da(s.a.v.) ashabından namazı kendisinden gördükleri gibi kılmalarını istemiştir.⁶

Sıra Senin

"Sana vahyedilen Kitab'ı oku ve namazı kıl. Muhakkak ki namaz, hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar. Allah'ı anmak elbette (ibadetlerin) en büyüğüdür. Allah yaptıklarınızı bilir."

(Ankebût suresi, 45. ayet.)

Bu ayetten hareketle namazın, insanları kötülüklerden nasıl uzaklaştıracaklığı konusundaki düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

1 Nisâ suresi, 103. ayet.

2 İbn Mâce, Tahâret, 4.

3 Tâhâ suresi, 14. ayet.

4 İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 259-262.

5 bk. Tâhâ suresi, 130. ayet; Mü'min suresi, 55. ayet; A'râf suresi, 205. ayet.

6 Buhârî, Mevâkîtü's-Salât, 1, Ezan, 18.

Mekke Dönemi'nde namazlarını genellikle tek başlarına kılan Müslümanlar, Medine'ye hicretten sonra namazlarını cemaatle eda etmeye başlamışlardır. Peygamberimiz^(s.a.v.) her fırsatta sahabilere birlikte namaz kılmayı tavsiye etmiş, *“Cemaatle kılınan namaz, ayrı kılınan namazdan yirmi yedi derece daha faziletlidir.”*⁷ buyurarak bu konunun önemine dikkat çekmiştir.

Hadisin Işığında

“Allah, kullarına beş vakit namazı farz kıldı. Her kim onları vaktinde ve hakkını vererek kılmaya devam ederse Allah o kimseyi cennete koyacağına söz vermiştir. Kim de onları devam ettirmezse Allah'ın o kimselere verilmiş bir sözü yoktur. Dilerse bağışlar, dilerse azap eder.”

(İbn Mâce, İkâmetü's-Salât, 194.)

Hiz. Peygamber'in hayatında namazın apayrı bir yeri vardır. Yirmi üç yıl süren risalet görevi sırasında karşılaştığı sıkıntı ve zorluklarda namazla huzur bulmuştur. Allah Resulü^(s.a.v.) ezan vakti geldiğinde *“Bizi rahatlat ey Bilal!”* buyurarak ashabı ile birlikte saf tutup kibleye yönelirdi.⁸ Savaş meydanında ölüm kalım mücadelesi verirken dahi terk etmediği namazla ilgili olarak

*“... Namaz dinin direğidir. Kim namazı terk ederse dinini yıkmış olur.”*⁹ buyurmuştur. Resul-i Ekrem ayrıca bu ibadetin en

önemli rüknü durumundaki secdeyi kulun Allah'a^(c.c.)

en yakın olduğu hâl olarak açıklamıştır.¹⁰ Kendisi ömrünün son günlerinde bile namazı terk etmemiş, vasiyet olarak *“Namaza ve elinizin altında bulunanlara dikkat ediniz.”*¹¹ buyurmuştur.

Allah Resulü^(s.a.v.), tadil-i erkânın ehemmiyetine dikkat çekmek için Müslümanlara namazlarını ölmeden önceki son namazlarıymış gibi titiz bir şekilde kılmalarını öğütlemiştir.¹² Kişinin kıyamet gününde hesaba çekileceği ilk amelin namaz olacağını hatırlatarak da ümmetini uyarmıştır. Kendisine “Amellerin hangisi Allah Teâlâ'ya daha sevimsidir?” diye sorulması üzerine *“Vaktinde kılınan namazdır.”*¹³ şeklinde cevap vermiştir.

Hiz. Peygamber teheccüd namazı ile emrolununca gecelerini namaz kılarak geçirmeye başlamıştır. Gece namazında genellikle uzun sureleri okuyan Rahmet Elçisi;

7 Buhârî, Ezân, 30.

8 Ebu Dâvûd, Edeb, 78.

9 Tirmizî, İman, 8; Beyhâkî, Şuabü'l-İman, C 3, s. 39.

10 bk. Müslim, Salât, 215.

11 İbn Mâce, Vesâyâ, 1.

12 bk. İbn Mâce, Zühd, 15.

13 Müslim, İman, 137-140.

rükû ve secdeleri uzatmış, Allah Teâlâ'yı çokça zikredip tövbe ve istiğfarda bulunmuştur. Onun gece namazına düşkünlüğüne şahit olan Hz. Aişe "Allah senin geçmiş ve gelecekteki günahlarını bağışladığı hâlde bu kadar zahmete niye katlanıyorsun?" sorusunu yöneltince Hz. Peygamber "Şükreden bir kul olmayayım mı?"¹⁴ şeklinde karşılık vermiştir.

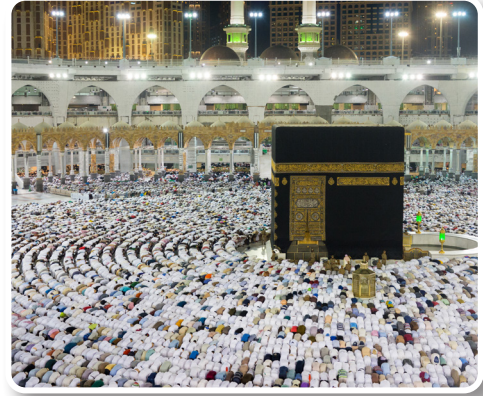

Peygamberimin Duası Benim Duam

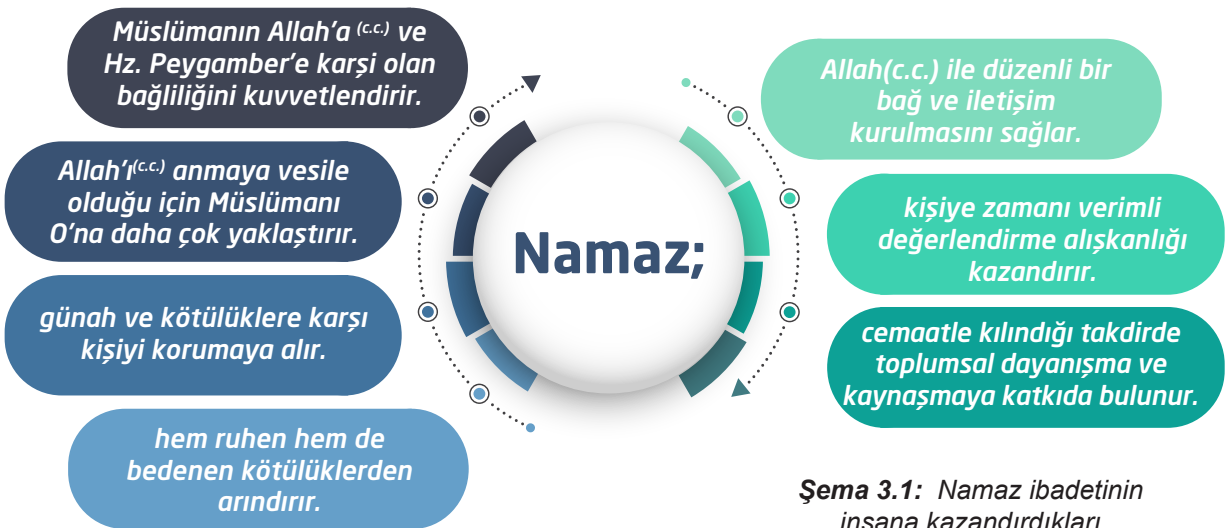
"Rabb'im! Beni ve neslimi namaz kılanlardan eyle. Rabb'imiz! Duamı kabul buyur. "

(İbrahim suresi, 40. ayet.)

Peygamber Efendimiz farz ve vacip olanlarının dışında farklı vakitlerde nafile namazlar da kılmıştır. Hz. Peygamber'in uygulamalarına veya tavsiye ederken kullandığı üsluba göre bunlara sünnet, müstehab gibi isimler verilmiştir. Hz. Peygamber, farz namazların öncesinde ve sonrasında eda ettiği sünnet namazlara ilaveten sefere çıkarken evinde, yolculuktan döndüğünde ise mescide giderek iki rekât namaz kılmıştır. Yolculuktan dönen kimselere de bunu tavsiye eden Resulullah(s.a.v.) ayrıca isteğini Allah'a(c.c.) arz ederken hacet namazı, mescide uğradığında ise mescidi selamlama anlamında iki rekât tahiyetülmescit namazı kılmıştır. Yine Rabb'ine şükür için iki rekât namaz kıldığı yahut şükür secdesi yaptığı da olmuştur.¹⁵

Görsel 3.2: Müslümanların kiblesi Kâbe

Şema 3.1: Namaz ibadetinin insana kazandırdıkları

14 Buhârî, Teheccüd, 6, 11.

15 Lütfi Şentürk, Seyfettin Yazıcı, İslam İlimihâli, s. 218-222.

PEYGAMBERİMİZİN HAYATINDA İNFAK VE ZEKÂT

İnsanlar arasında yardımlaşma ve dayanışmayı tesis etmesi bakımından infak, toplumsal hayatı düzenleyen temel esaslardan birisidir. Kur'an-ı Kerim'de takva sahibi müminlerin başlıca özellikleri sayılırken iman ve namazın ardından infak zikredilmiştir.¹⁶ Bir insanın malını Allah(c.c.) yolunda ve O'nun razı olacağı şekilde harcaması anlamına gelen infakın farz olanına zekât adı verilir.

Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de **"Onların mallarında muhtaç ve yoksullar için bir hak vardır."**¹⁷ buyurarak maddi imkânı olan Müslümanlara mallarını hayır yolunda sarf etmelerini emretmiştir. Peygamber Efendimiz de bu harcamanın ne şekilde yapılması gerektiğini şöyle ifade etmiştir: **"... Evvela kendinden başla ve kendine sadaka ver. Şayet bir şey artarsa onu ailene, aileden de bir şey artarsa onu akrabana ver. Akrabandan da bir şey artarsa çevrendeki muhtaçlara ver."**¹⁸

Hadisin Işığında

Allah Resulü(s.a.v.) "Her Müslüman'ın sadaka vermesi gerekir." buyurduğunda sahabilerden bazıları "Ya sadaka verecek mal bulamazsa ne buyurursunuz?" diye sordular. Allah Resulü(s.a.v.), "Eliyle çalışır. Hem kendisi faydalanır hem de sadaka verir." buyurdu. "Ya buna gücü yetmezse ne buyurursunuz?" diye sordular. "İhtiyaç sahibi, darda kalmış ve mazlum kimselere yardımcı olur." buyurdu. Sahabe tekrar "Ya buna da gücü yetmezse ne dersiniz?" diye sorunca Resulullah(s.a.v.) "İyiliği veya hayrı ister." buyurdu. "Şayet bunu da yapmazsa?" diye sorduklarında "Kötülükten uzak durur. Bu da bir sadakadır." buyurdu.

(Buhârî, Zekât, 30.)

Peygamberliğin ilk yıllarında zekât farz kılınmamış, nafile bir ibadet olarak infak tavsiye edilmişti. İnfak edilecek malın miktarı da müminlerin takdirine bırakılmıştı. Hicretin ikinci yılından sonra **"Sadakalar (zekâtlar) Allah'tan bir farz olarak ancak yoksullara, düşkünlere, (zekât toplayan) memurlara, gönülleri (İslam'a) ısındırılacak olanlara, (hürriyetlerini satın almaya çalışan) kölelere, borçlulara, Allah yolunda çalışıp cihat edenlere, yolcuya mahsustur..."**¹⁹ ayetiyle zekât farz kılınmış oldu.

16 bk. Bakara suresi, 2-3. ayetler.

17 Zâriyât suresi, 19. ayet.

18 Müslim, Zekât, 41.

19 Tevbe suresi, 60. ayet.

Rehberim Peygamberim

“Yarım hurmayla da olsa cehennem ateşinden korunun! Onu da bulamazsanız güzel ve hoş bir söz ile korunun!”

(Buhârî, Edeb, 34.)

“Din kardeşinin yüzüne gülümsemen sadakadır...”

(Tirmizî, Birr, 36.)

İhtiyacı dışında hiçbir şeyi yanında tutmayan Hz. Peygamber, eline geçeni bekletmeden Allah(c.c.) yolunda harcardı. “... *İnfak et ki sana da infak edilsin!*”²⁰ buyurarak ashabını da sık sık infak etmeye teşvik ederdi. Peygamber Efendimiz almaktan çok vermeyi sevdiği için kendisine gelen hediyeleri ashabına ikram eder, sadakaları ise Ashab-ı Suffe’ye ve fakir müminlere gönderirdi. Öyle ki evinde ta-sadduk edebileceği bir mal bulunurken huzuru kaçır hatta uyuyamazdı.

Dinimizde Allah(c.c.) rızası gözetilerek yapılan her harcama ve çaba infak olarak kabul edilmiştir. İslam’da okul, kütüphane, yol, köprü, hastane, bakımevi, yurt gibi hayır kurumları tesis etmek ve insanlara faydası olan işler için yapılan her türlü harcama sadaka-i cariyeye kapsamında değerlendirilmiştir. Müslümanları infakın süreklilik kazanmış hâli olan sadaka-i cariyeye teşvik eden Peygamberimiz(s.a.v.) bu hususta şöyle buyurmuştur: “*İnsan öldüğü zaman üç şey hariç ameli kesilir. Sadaka-i cariyeye, faydalanılan ilim, kişiyi hayırla yâd ettiren evlat.*”²¹

Sahabe Onu Anlatıyor

Hiz. Aişe’den gelen rivayete göre Hiz. Peygamber’in evinde bir koyun kesilmişti. Resulullah(s.a.v.) “Koyundan geriye ne kaldı?” diye sordu. Hiz. Aişe “Sadece kürek kemiği kısmı kaldı! Gerisini dağıttık.” deyince Resulullah(s.a.v.) “Desene kürek kemiği hariç hepsi bizim oldu.” buyurdu.

(Tirmizî, Sıfatü’l-Kiyâme, 33.)

20 Buhârî, Nafakât, 1.

21 Müslim, Vasiyye, 14.

Sıra Senin

“Mallarını Allah yolunda harcıyıp da arkasından başa kakmayan, fakirlerin gönlünü kırmayan kimseler var ya onların Allah katında has mükâfatları vardır. Onlar için korku yoktur, üzüntü de çekmeyeceklerdir. Güzel söz ve bağışlama, arkasından incitme gelen sadakadan daha iyidir. Allah zengindir, acelesi de yoktur. Ey iman edenler! Allah’a ve ahiret gününe inanmadığı hâlde malını gösteriş için harcayan kimse gibi, başa kakmak ve incitmek suretiyle, yaptığınız hayırlarınızı boşa çıkarmayın. Böylesinin durumu, üzerinde biraz toprak bulunan düz kayaya benzer ki sağanak bir yağmur isabet etmiş de onu çıplak pürüzsüz kaya hâline getirivermiştir. Bunlar kazandıklarından hiçbir şeye sahip olamazlar. Allah, kâfirleri doğru yola iletmez.”

(Bakara suresi, 262-264. ayetler.)

Bu ayetlere göre hayırların boşa çıkmasının sebepleri nelerdir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Görsel 3.3: Ramazanda camiler mahyalarla süslenir.

PEYGAMBERİMİZİN HAYATINDA ORUÇ

Allah Teâlâ katında en değerli olmanın ölçütü olarak belirlenen takva hâli²², Rabb’inin rızasına ulaşma gayesini taşıyan insana bir nevi anahtar olarak sunulmuştur. Oruç ibadeti ile takva arasındaki bağ ise Kur’an-ı Kerim’de şu şekilde ifade edilmiştir: **“Ey iman edenler! Allah’a karşı gelmekten sakınmanız için oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi size de farz kılındı.”**²³

Rehberim Peygamberim

“... Müminin iki sevinci vardır: Birisi iftar vaktinde orucunu açtığı andaki sevinci, diğeri Rabb’ine kavuştuğu zaman orucun (mükâfatından kaynaklanan) sevincidir.”

(Buhârî, Savm, 9.)

Hicretten on sekiz ay sonra şaban ayında farz kılınan oruç²⁴ diğer bütün ibadetler gibi önce Allah’ın^(c.c.) rızasını elde etme amacına matuftur. Zira ibadet niyetiyle imsak vaktinden iftar vaktine kadar yemekten, içmekten uzak durmak anlamına gelen oruç²⁵ başka gayelerle yerine getirildiğinde ibadet değerini kaybeder. Hz. Peygamber **“Oruç tutan nice kimseler vardır ki oruçtan**

22 bk. Hucurât suresi, 13. ayet.

23 Bakara suresi, 183. ayet.

24 İbn Sa’d, et-Tabakât, C 1, s. 214.

25 Lütfi Şentürk, Seyfettin Yazıcı, İslam İlmihali, s. 256.

*nasibi sadece aç kalmaktır...*²⁶ buyurarak bu hususa dikkat çekmiştir. Bununla birlikte ibadetlerin insanın davranışlarını etkileyen ve düzenleyen bir yönünün olduğu da göz ardı edilmemelidir.

Tergib

“Bir oruçluya iftar veren, o kişinin sevabı kadar sevap elde eder. Oruçlunun sevabından da hiçbir şey eksilmez.”

(Tirmizî, Savm, 82.)

Terhib

“Yalanı ve yalana göre hareket etmeyi terk etmeyenin yemeyi, içmeyi bırakmasına Allah’ın ihtiyacı yoktur.”

(Buhârî, Savm, 8.)

Orucun hem beden hem de ruh sağlığına pek çok faydaları vardır. Her şeyden önce bu ibadet insana yeme içme disiplini ve iştahına hâkim olma alışkanlığı kazandırır. Böylece rahatlayan beden daha çevik bir hâl alır. Ruh sağlığı ve kalp temizliği açısından da oruç çok önemlidir. Ayrıca bedenî arzuların kısıtlanması ve yapılan ibadetlerin, ruhu güçlendirmesi sonucunda ulvi duygular daha çok hissedilmeye başlar. Oruç sayesinde insan maddi âlemden uzaklaşıp manevi âleme yaklaşmak için bir fırsat yakalamış olur.²⁷

Sıra Senin

Oruç ibadetinin karakter gelişimine katkıları nelerdir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Oruç ibadeti irade eğitiminde önemli bir imkândır. Allah Resulü^(s.a.v.) orucun kişiye katkısını ve davranışlara olan etkisini *“Oruç bir kalkandır. Oruçlu; saygısızlık yapmasın, ahlaksızca konuşmasın. Eğer biri kendisine sataşmaya kalkışırsa iki defa ‘Ben oruçluyum.’ desin...”*²⁸ hadisiyle vurgulamıştır. Bu hadis, orucun iradeyi güçlendirmede ne denli önemli olduğunu ifade etmektedir. Zira orucu öfkesine kalcan yapmayı başarabilen insan, bu zaafını kontrol altına almayı başarmış demektir. Böylece güçlü bir iradeye sahip olan Müslüman, Allah’ın^(c.c.) rızasını kazanma yolunda önemli bir mesafe katetmiş olmaktadır.

Görsel 3.4: Hz. Peygamber, sahur yemeğini tavsiye etmiştir.

26 İbn Mâce, Sıyâm, 21.

27 Süleyman Uludağ, İslam’da Emir ve Yasakların Hikmeti, s. 86-87.

28 Buhârî, Savm, 2.

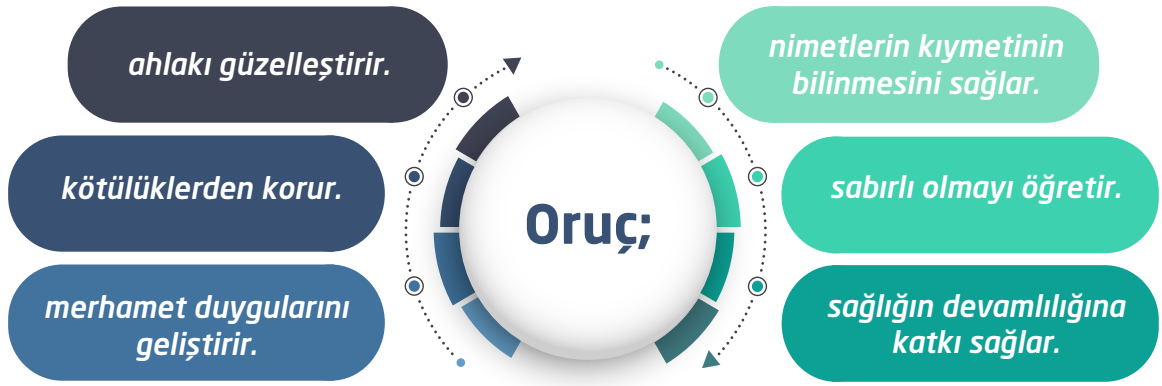

Peygamberimin Duası Benim Duam

“Ey Allah’ım! Senin rızan için oruç tuttum. Senin rızınla orucumu açtım.”

(Ebu Dâvûd, Savm, 23.)

Allah Resulü^(s.a.v.) Rabb’imizin oruçlu kimse için takdir ettiği “... *Oruç benim içindir. Onun mükâfatını ben vereceğim. Bir iyiliğe ise on misli ecir vardır.*”²⁹ vaadini bizlere haber vermiştir. Ayrıca ramazan ayı dışında da oruç tutmayı başka bir müjdeyle teşvik etmiştir: “*Her kim ramazan orucunu tutar sonra buna şevval ayında altı gün daha eklerse bütün yıl oruç tutmuş gibi olur.*”³⁰

Şema 3.2: Orucun faydaları

Hiz. Peygamber farz olan ramazan orucu dışında da oruç tutmuş, pazartesi ve perşembe günleri veya ayın üç gününde oruçlu olmaları yönünde müminlere tavsiyede bulunmuştur. “*Ramazan ayından sonra en faziletli oruç, Allah’ın ayı olan muharremde tutulan oruçtur...*”³¹ ifadesiyle diğer zamanlarda da oruç tutmayı teşvik etmiştir. Bununla birlikte iftar etmeksizin peş peşe tutulan ve kişiyi takatsiz bırakan orucu hoş karşılamamıştır. Bayram günlerinde oruçlu olmayı ise yasaklamıştır.³²

Sahabe Onu Anlatıyor

Üsame b. Zeyd, Hiz. Peygamber’in en çok şaban ayında oruç tuttuğunu haber verir. Bunun nedeni sorulduğunda Allah Resulü^(s.a.v.) “Ey Üsame, şaban ayı recep ile ramazan arasında değerli bir aydır. Halk bunun faziletinden habersizdir. Şaban ayında işlenen ameller âlemlerin Rabb’i olan Allah’ın huzuruna yükseltilir. Ben de salih amellerimin bu ay içinde Cenab-ı Hakk’ın huzuruna yükseltilmesinden haz duyarım.” şeklinde cevap vermiştir.

(Tirmizi, Şemâil, s. 50-51.)

29 Buhârî, Savm, 2.

30 Müslim, Sıyâm, 204.

31 Müslim, Sıyâm, 202.

32 bk. Buhârî, Savm, 49; Müslim, Sıyâm, 138.

Allah Resulü^(s.a.v.), ramazanda iftar sofrasını başkaları ile paylaşmış, kendisi de iftar davetlerine icabet etmiştir. Kendisine ekmek ve zeytinyağı ikram eden Sa'd b. Ubâde için yemekten sonra *"Yanınızda oruçlular iftar etsin, yemeğinizi iyiler yesin ve melekler size rahmet dilesin."*³³ duasında bulunmuştur. Bu tavır, Hz. Peygamber'in ahlaki davranışlarını hayatına tatbik eden Müslümanlar için güzel bir örnektir.

İhtiyaç sahiplerinin hâinden anlamaya vesile olan oruç, iftar sofralarıyla insanları birbirine yaklaştırdığı gibi aralarındaki dostluk ve muhabbeti de artırır. Ayrıca bu ayda verilen fitır sadakası ile Müslüman kardeşinin ihtiyacını gideren kişi hem malını haramdan arındırır hem de toplumsal barışın sağlanmasına katkı sunar.

Sıra Senin

Oruç ibadetinin ve ramazan ayının sosyal hayata kattığı değerleri anlatan bir kompozisyon yazınız.

PEYGAMBERİMİZİN HAYATINDA HAC

Hicretin dokuzuncu yılında *"... Yolculuğuna gücü yetenin haccetmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır..."*³⁴ ayetiyle farz kılınan hac ibadeti, İslam'ın beş şartından birisidir. Allah Resulü^(s.a.v.) haccın farz kılındığı ilk sene insanlara hac yaptırmaları için Hz. Ebu Bekir'i görevlendirmiştir.³⁵ Kendisi de hicretin onuncu yılında bu ibadeti eda etmiş, bu hacca "Veda Haccı" ismi verilmiştir.

Görsel 3.5: Gücü yeten Müslümanlar için hac farzdır.

Rehberim Peygamberim

"Hac ve umreyi beraber yapın. Çünkü körüğün demir, altın ve gümüşün kir ve pasını giderdiği gibi hac ve umre de günahları ve fakirliği giderir. Kabul edilmiş haccın sevabı ancak cennettir."

(Tirmizî, Hac, 2.)

Hz. Peygamber haccın önemini belirtmek için *"Hacca ve umreye gidenler Allah'ın elçileridir. Allah'a dua ederlerse Allah onların dualarını kabul eder. Allah'tan günahlarının bağışlanmasını isterlerse Allah onların günahlarını bağışlar."*³⁶ buyurmuştur. Böylece hac ibadetini yapanları Allah'ın^(c.c.) elçisi konumuna yükselterek onları yüceltmıştır.

33 Ebu Dâvûd, Et'ime, 54.

34 Âl-i İmrân suresi, 97. ayet.

35 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 2, s. 153-154.

36 İbn Mâce, Menâsik, 5.

Görsel 3.6: Milyonlarca Müslüman'ın buluştuğu yer: Arafat

Hac, belli bir zamanla kayıtlı ve belirli mekânlarla sınırlı olması hasebiyle Müslüman'a zaman ve mekân şuurunu kazandırır. Meşakkatli bir ibadet olmasından dolayı sabrı, metaneti ve fedakârlığı da öğretir. Diğer taraftan kardeşliği, karşılıklı saygıyı ve cömertliği tecrübe etme imkânı sunar. Dolayısıyla hem ferdî hem de toplumsal boyutları olan hac, kişinin hayatını maddi ve manevi bakımdan derinden etkileyen bir ibadettir.

Peygamber Efendimiz hicretin onuncu yılında hac yapmak niyetiyle Mekke'ye gideceğini duyurduğunda pek çok insan onunla birlikte bu ibadeti yapmak için Medine'ye gelmişti. As-

habıyla birlikte yola çıkan Hz. Peygamber Kâbe'yi görünce şöyle duada bulunmuştu: *"Allah'ım! Bu evin şeref, azamet, fazilet ve muhabbetini artır. Hac ve umre yapan kimseye de şeref, azamet, fazilet, muhabbet ve iyilik ver."* Duasının ardından Kâbe'yi tavaf eden Allah Resulü^(s.a.v.) umreyle birlikte yapmaya niyet ettiği haccını tamamlayarak Medine'ye geri dönmüştür.³⁷

Sıra Senin

"Lebbeyk Allahümme lebbeyk! (Buyur Allah'ım buyur!)" nidasıyla inananları buluşturan haccın Müslümanlara verdiği mesaj nedir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Hz. Peygamber, Veda Haccı sırasında birtakım önemli hususları öne çıkaran konuşmalar yapmış, yüz bini aşkın Müslüman'a İslam'ın temel esaslarını anlatmıştır. Sözlerinde Allah'a^(c.c.) iman gerekliliğine, insanın üç temel hakkı olan can, mal ve şerefine korunmasının önemine değinmiştir. Takvaya dayalı üstünlükten başka hiçbir ferdî üstünlüğü kabul etmeyen Resul-i Ekrem, ırk ve sınıf ayrımı gözetmeksizin müminlerin eşitliğine dikkat çekmiştir.³⁸

Sahabe Onu Anlatıyor

Enes b. Malik'e Allah Resulü'nün^(s.a.v.) kaç umre yaptığı sorulduğunda şöyle demiştir: Resulullah^(s.a.v.) üçü zilkâde ayında olmak üzere dört umre yaptı: İlki müşrikler tarafından Hudeybiye'den çevrildiğinde, ikincisi ertesi yıl yaptığı kaza umresidir. Üçüncüsü Huneyn ganimetlerini dağıttığında ve sonuncusu hacla birlikte yaptığı umredir.

(İbn Sa'd, et-Tabakât, C 2, s. 156.)

37 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 2, s. 157-158.

38 Afzalurrahman, Sîret Ansiklopedisi, C 5, s. 179.

Sıra Senin

“Hac, ruhun Allah’a^(c.c.) yükselişini temsil ettiğinden Kâbe bir hedef değil belki de sonsuzluğa ve bu manevi atmosfere geçişin başlangıcıdır. Dıştan bakıldığında sembolik davranışlar şeklinde görülen hacdaki her fiil ve davranışın bir anlamı, mümini eğitici ve bilinçlendirici bir yönü vardır.”

(Bünyamin Erul, Ekrem Keleş, Haccı Anlamak, s. 15.)

Metinden yararlanarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Hacdaki sembolik davranışlardan hangilerini biliyorsunuz? Sizce bunların anlamı ne olabilir?
2. İbadetlerin kişiyi eğitmesi ve bilinçlendirmesi ne anlama gelmektedir?

PEYGAMBERİMİZİN HAYATINDA CİHAT

Cihat; gayret etmek, sebat göstermek, iyiliği emredip kötülükten alıkoymak ve savaşmak gibi manalara gelir. En geniş anlamıyla ise insanın, nefesine ve tüm dış etkenlere karşı Allah^(c.c.) yolunda mücadele etmesi demektir. Allah Teâlâ’nın insana yüklediği sorumluluklar arasında önemli bir yere sahip olan cihat, Kur’an-ı Kerim’de **“Allah uğrunda, hakkını vererek cihat edin...”**³⁹ emriyle farz kılınmıştır.

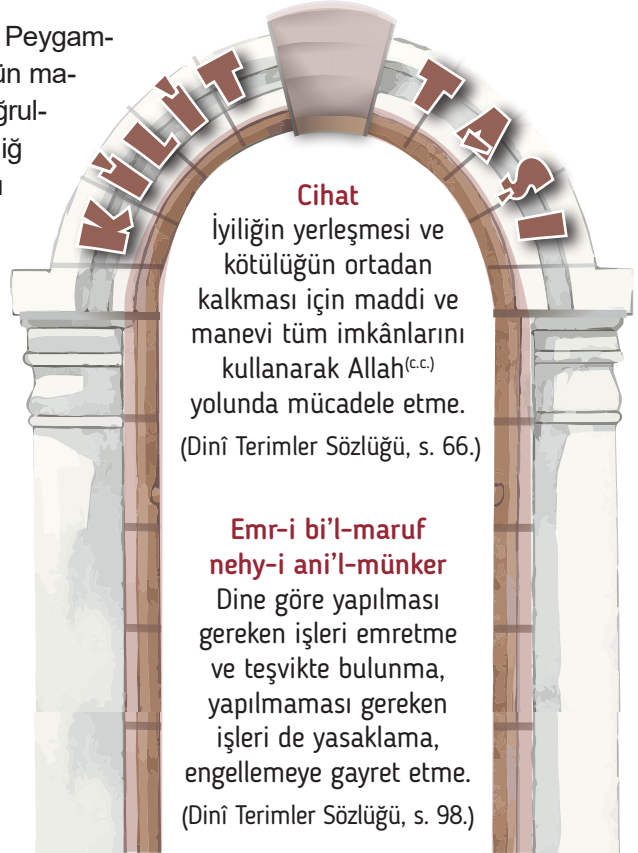
Kur’an’ın çizdiği sınırlar dâhilinde yaşayan Peygamber Efendimiz cihat kavramının ihtiva ettiği bütün manaları bizzat davranışlarıyla göstermiştir. Bu doğrultuda cihadın gereklerinden ilki olan İslam’ı tebliğ görevini hakkıyla yerine getirmiştir. Karşılaştığı baskı ve zulümlere boyun eğmeyen Allah Resulü^(s.a.v.) bütün zorluklarına rağmen insanları İslam’a çağırmaya devam etmiştir. **“O hâlde, kâfirlere boyun eğme ve bununla (Kur’an ile) onlara karşı olanca gücünle büyük bir savaş ver!”**⁴⁰ ilahi emrine uygun olarak son nefesine kadar bu yönde gayret göstermiştir.

Müslümanlara düşen görev, Hz. Peygamber’in gösterdiği çabayı sürdürmek, İslam’ın emir ve yasaklarını haber verip hatırlatmaktır. **“Sizden hayra çağıran, iyiliği emredip kötülüğü meneden bir topluluk bulunsun. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir.”**⁴¹ ayetiyle emr-i bi’l-maruf nehy-i ani’l-münkeri emreden Rabb’imiz, Müslümanları cihadın bir şekli olan irşat vazifesi ile sorumlu tutmuştur.

39 Hac suresi, 78. ayet.

40 Furkân suresi, 52. ayet.

41 Âl-i İmrân suresi, 104. ayet.

Hadisin Işığında

“Bir kötülük gören kişi, gücü yetiyorsa onu eli ile değiştirsin. Buna gücü yetmez ise diliyle değiştirsin. Buna da gücü yetmezse kalbi ile (o kötülüğe) tavır koysun. Ancak bu imanın en zayıf olanıdır.”

(Müslim, İman, 78.)

Görsel 3.7: Ecdat, İslam'ı yüceltme gayesiyle cihat etmiştir.

İrşat

Dinî konularda yeterlilik sahibi kişilerin insanları hak yola çağırarak onları her türlü kötülükten uzaklaştırma gayreti. (Dinî Terimler Sözlüğü, s. 236.)

Tebliğ

Dinî bir hükmü eksiksiz olarak anlatma, insanlara duyurma. (Dinî Terimler Sözlüğü, s. 466.)

Cihadın bir şekli de insanın kendi nefsiyle yaptığı mücadeledir. Peygamberimiz(s.a.v.) bu konuda “*Mücahit, Yüce Allah’a itaat yolunda nefsinin isteklerine karşı mücadele eden kimsedir.*”⁴² buyurmuştur. Dinin esaslarına uygun bir yaşam sürdürebilmek, nefsin arzularından uzak durabilmek, şeytanın vesveselerinden kurtulabilmek için sürekli mücadele hâlinde olmak gerekmektedir. Müslüman’ın kendisini doğru yoldan ayırabilecek dünyevi arzu, hırs ve zaaflarına karşı koyabilmesi cihat sorumluluğu içinde önemli bir yer tutmaktadır.

Allah(c.c.) yolunda düşmanla savaşmak cihadın bir diğer şeklidir. Esasen barış dini olan İslam, savaşı yücelten ve ona teşvik eden bir anlayışta değildir. “*Kendilerine savaş açılan Müslümanlara, zulme uğramaları sebebiyle cihat için izin verildi...*”⁴³ ayeti ile savaşın şartları ve sınırları belirlenmiştir. Buna göre Müslümanlar can ve mal güvenlikleri ile hak ve hürriyetleri tehlikede olduğunda savaşmakla emrolunmuşlardır. Nitekim savaşa izin veren ilahi emir, Müslümanlara Mekke’de hayat hakkı tanımayan müşriklerin hicretten sonra da onların peşini bırakmaması neticesinde indirilmiştir. Hz. Peygamber ve ashabı savaş kaçınılmaz olunca mallarını ve canlarını ortaya koyarak müşriklerle mücadeleye etmişlerdir.

Peygamber Efendimizin “*Ey insanlar! Düşmanla karşılaşmayı temenni etmeyin, Allah’tan afiyet (esenlik ve barış) dileyin. Fakat düşmanla karşılaştığınızda sabredin ve bu durumda bilin ki cennet*

42 Tirmizî, Cihâd, 2.

43 Hac suresi, 39. ayet.

*kılıçların gölgesi altındadır.*⁴⁴ şeklindeki sözleri onun savaşa bakışını özetlemektedir. Allah Resulü^(s.a.v.) bunun yanında *“Ellerinizle, dillerinizle ve mallarınızla cihat edin.”*⁴⁵ buyurarak İslam düşmanlarına karşı her zaman uyanık ve donanımlı olmak gerektiğini öğütlemiştir.

Günümüzde Müslümanları aşışılama veya kışkırtmaya yönelik özellikle medya aracılığıyla yürütülen faaliyetlere aldanmayıp gerekli tedbirleri almak da cihat kapsamında değerlendirilmelidir. Din adına yapılan bireysel şiddet eylemleri ve intihar saldırıları asla cihat kapsamında değerlendirilemeyecek terör olaylarıdır. İslam’ın özüne aykırı bu faaliyetlerle mücadele etmek de Müslümanlara düşen başka bir görevdir.

Sıra Senin

“Resulullah^(s.a.v.) savaşmadan önce düşmanı yeniden ve bir kez daha İslam’a davet etme gayretindeydi. Bir başka deyişle “onurlu bir barış yapma” seçeneği sunduktan sonra düşmana savaş ilan ederdi. Ordunun başında bizzat bulunmadığı zamanlarda ise sefere katılan birlik komutanlarına bu konuyla ilgili kesin talimatlar verirdi.”

(Muhammed Hamidullah, İslam Peygamberi, C 2, s. 997.)

Bu metne göre Hz. Peygamber’in savaşlarının temel gayesi nedir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Şema 3.3: Cihat kapsamında değerlendirilen sorumluluklardan bazıları

44 Buhârî, Cihâd, 112.

45 Nesâî, Cihâd, 48.

PEYGAMBERİMİZİN HAYATINDA DUA, TEVEKKÜL VE ZİKİR

Allah Teâlâ'ya yakın olmanın en güzel yolu olan dua ve zikir, Peygamber Efendimizin tüm hayatını kuşatmıştır. Allah Resulü^(s.a.v.) attığı her adımda Rabb'ine sığınmış, herhangi bir işe niyetlendiğinde *"Allah'ım! Bana hayırlısını ver. Benim için en uygun olanını seç!"*⁴⁶ diye dua etmiştir.

*"... Bana dua edin, kabul edeyim..."*⁴⁷ buyuran Cenab-ı Hakk'ın çağrısını kendine düşür edinen Hz. Peygamber, Allah^(c.c.) katında duadan daha kıymetli bir şey bulunmadığını⁴⁸ söyleyerek ashabını da buna teşvik etmiştir.

Hız. Peygamber, duayı dünyanın zorluk ve sıkıntılarına karşı müminin en büyük silahı olarak nitelemiş ve *"Dua başa gelen ve henüz gelmeyen belaya karşı fayda sağlar. Ey Allah'ın kulları duaya sarılın."*⁴⁹ tavsiyesinde bulunmuştur. Peygamber Efendimiz *"Allah'a, kabul edileceğine gerçekten inanarak dua edin. Bilin ki Allah, ciddiyetten uzak ve umursamaz bir kalp ile yapılan duaları kabul etmez."*⁵⁰ ifadeleriyle duada samimiyetin önemine dikkat çekmiştir. *"Rabb'inize yalvara yakara ve gizlice dua edin..."*⁵¹ ayetinin kılavuzluğunda içtenlikle Allah'a^(c.c.) sığınmayı öğütlemiş, çok yüksek sesle dua edilmesini ise hoş karşılamamıştır.⁵²

Dua

Kulun bütün benliğiyle Allah'a^(c.c.) yönelerek ondan istekte bulunması.
(Dini Terimler Sözlüğü, s. 82.)

Tevekkül

İnsanın, yapacağı işlerde kendisine düşen görevleri yapıp her türlü tedbiri aldıktan sonra sonucu Allah'tan^(c.c.) beklemesi.
(Dini Terimler Sözlüğü, s. 480.)

Zikir

Allah'ı^(c.c.) anmak amacıyla yapılması ve söylenmesi istenen dua, ibadet ve övgü sözleri.
(Dini Terimler Sözlüğü, s. 526.)

Rehberim Peygamberim

"Her kim sıkıntılı ve ıstıraplı anlarda duasının Allah tarafından kabul edilmesine seviniyorsa bolluk ve ferahlık zamanlarında duasını çoğaltsın."

(Tirmizî, Deavât, 9.)

Resulullah^(s.a.v.); yatarken, kalkarken, yemeğe başlarken, yemeği bitirdiğinde, su içerken, elbisesini giyerken, dışarı çıkarken, devesine binerken her durumda Allah'ı^(c.c.) anmaktan geri durmamıştır. *"Ey inananlar! Allah'ı çokça zikredin ve O'nu sabah akşam tesbih edin."*⁵³ ilahi

46 Tirmizî, Deavât, 85.

47 Mü'min suresi, 60. ayet.

48 Tirmizî, Deavât, 1.

49 Tirmizî, Deavât, 101.

50 Tirmizî, Deavât, 65.

51 A'râf suresi, 55. ayet.

52 bk. Buhârî, Tevhid, 9.

53 Ahzâb suresi, 41-42. ayetler.

emrine uygun olarak günün her vaktini zikir ve dua ile süslemiştir. Bununla birlikte seher vaktinin günün en kıymetli zamanı olduğunu belirterek *“Rabb’in kuluna en yakın olduğu vakit gecenin son yarısıdır. Eğer o vakitte Allah’ı zikredenlerden olabilirsen ol.”*⁵⁴ buyurmuştur. *“... Bilesiniz ki kalpler ancak Allah’ı anmakla huzur bulur.”*⁵⁵ ayeti zikir ve duanın kalpleri teskin eden yönüne dikkat çekmektedir. *“Rabb’ini zikreden kimse ile zikretmeyen kimsenin misali, diri ile ölünün misali gibidir.”*⁵⁶ buyuran Peygamber Efendimiz de Allah’ı^(c.c.) anmanın ruhumuzu diriltten yönünü hatırlatmaktadır.

Peygamberimin Duası Benim Duam

اللَّهُمَّ إِنَّكَ عَفُوٌّ كَرِيمٌ تُحِبُّ الْعَفْوَ فَاعْفُ عَنِّي

“Allah’ım! Sen affedicisin, ikram sahibisin, affetmeyi seversin. Beni de affet!”

(Tirmizî, Deavât, 84.)

Hz. Peygamber, kişinin din kardeşi için gıyabında yapacağı duanın kabul edileceğini bildirmiştir. Ayrıca anne babanın, yolcunun, hastanın ve misafirin dualarını da makbul dualar arasında saymıştır.⁵⁷ Hem dünya hem de ahiret için niyazda bulunmayı öğütlemiş olan Allah Resulü’nün^(s.a.v.) en sık tekrar ettiği dualardan biri *“... Allah’ım bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver. Bizi cehennem azabından koru!”* olmuştur.⁵⁸ Resul-i Ekrem, bunun yanında Allah’a^(c.c.) ancak meşru istekler için yalvarılacağını belirterek günah işleme-yeye yönelik isteklerden uzak durulması gerektiğini haber vermiştir.⁵⁹

Görsel 3.8: Dua, Allah^(c.c.) ile kul arasında güçlü bir bağıdır.

Peygamberimin Duası Benim Duam

“... Ey Rabb’imiz! Unutur ya da yanılırsak bizi sorumlu tutma! Ey Rabb’imiz! Bize, bizden öncekilere yüklediğin gibi ağır yük yükleme. Ey Rabb’imiz! Bize gücümüzün yetmediği şeyleri yükleme. Bizi affet, bizi bağışla, bize acı! Sen bizim Mevla’mızısın. Kâfirler topluluğuna karşı bize yardım et.”

(Bakara suresi, 286. ayet.)

54 Nesâî, Mevâkîf, 27.

55 Ra’d suresi, 28. ayet.

56 Buhârî, Deavât, 66.

57 İbn Mâce, Menâsik, 5; Tirmizî, Birr, 7.

58 Bakara suresi, 201. ayet; Ebu Dâvûd, Vitr, 26.

59 bk. Müslim, Zikir, 92.

Peygamberimin Duası Benim Duam

بِسْمِ اللَّهِ تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ

“Allah’ın adıyla! Allah’a tevekkül ettim. Güç ve kuvvet sadece Allah’tandır.”

(Ebu Dâvûd, Edeb, 102, 103.)

ŞAİRANE

İlahi!

Hamdini sözüme sertâc ettim
Zikrini kalbime mirac ettim
Kitabını kendime minhâc ettim
Ben göktüm var ettin

Varlığından haberdar ettin
Aşkınla gönlümü bîkarar ettin
İnayetine sığındım, kapına
geldim

Hidayetine sığındım lütfuna
geldim

Kulluk edemedim affına geldim.

Şaşırtma beni doğruğu söglet

Neşeni dugur, hakikati öğret

Sen dugurmazsan ben
dugamam

Sen sögletmezsen ben
söglegemem

Sen sevdirmezsen ben sevemem

Sevdir bize hep sevdiklerini

Yerdir bize hep gerdiklerini

Yar et bize erdirdiklerini

...

(Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır
Hak Dini Kur'an Dili, C 1, s. 7.)

Allah'ı^(c.c.) anmaktan hiçbir zaman geri durmayan Peygamberimiz^(s.a.v.) “... Kim Allah’a güvenirse O, ona yeter...”⁶⁰ ayetinin rehberliğinde her işinde Rabb’ine güvenmiş ve O’na dayanmıştır. Sağlam bir iman ve tam bir teslimiyet ile yakından ilgili olan tevekkül vasfı en mükemmel hâliyle Resul-i Ekrem’de vücut bulmuştur. O, Hz. İbrahim’in duası olan “Hasbünallâhü ve nimelvekil (Allah bize yeter, O ne güzel vekildir!)”⁶¹ niyazını dilinden düşürmemiş, tüm kalbiyle buna inanmıştır. Ancak işlerin sonucunu Allah’a^(c.c.) havale etmeden evvel hedefe ulaşmak için elinden gelen çabayı göstermiştir. Onun tevekkül anlayışı ihmalkârlığı ve tembelliği meşru gösterecek bir anlayış değildir. Hz. Peygamber “Allah bana yeter! O ne güzel vekildir!” diyen bir sahabisine “Allah ihmalkârlık ve gevşeklikten hoşlanmaz. Senin akıllı davranman gerekir. Fakat artık yapabileceğin bir şey kalmadığı zaman ‘Bana Allah yeter, O ne güzel vekildir.’ de.”⁶² ifadeleriyle tevekkül anlayışının nasıl olması gerektiğini anlatmıştır.

Allah Resulü^(s.a.v.) işlerini sağlıklı bir şekilde nihayete erdirmek için tedbirli davranmayı bir prensip hâline getirmiştir. Hicret sırasında alışılmış güzergâhın tam tersi bir istikamete yönelmesi onun bu konudaki titizliğini gösteren güzel bir örnektir. Aldığı önlemlere rağmen gizlendikleri mağaranın girişine kadar gelen müşriklere karşı Allah’a^(c.c.) dayanmış, endişe içindeki yol arkadaşını “... Üzülme, çünkü Allah bizimle beraberdir...”⁶³ sözleriyle teskin etmiştir. Her alanda olduğu gibi tevekkül konusunda da Peygamberimiz^(s.a.v.) inananlara rehberlik etmiş, “Gayret bizden, tevfik Allah’tan.” ibaresi bir dua olarak Müslümanlar arasında yaygınlık kazanmıştır.

60 Talâk suresi, 3. ayet.

61 bk. Buhârî, Tefsir, 13.

62 Ebu Dâvûd, Akdiye, 28.

63 Tevbe suresi, 40. ayet.

BİR SAHABİ TANIYORUM: HZ. ÖMER^(r.a.)

Ömer b. Hattâb, Fil Olayı'ndan yaklaşık on üç yıl sonra Mekke'de doğmuştur. Adıoğulları kabilesine mensup olan Hz. Ömer'in soyu Kâ'b b. Lüey'de Hz. Peygamber'in nesebiyle birleşir.⁶⁴

Çevresinde ata binmesi, kılıç kullanması ve güçlü fiziği ile dikkatleri üzerine çeken Ömer^(r.a.) geçimini birçok Mekkeli gibi ticaret ile sağlamış, zaman zaman da kabilesi adına elçilik görevini üstlenmiştir. Ömer b. Hattâb, İslam'ın ilk yıllarında müşriklerle beraber hareket etmiştir.⁶⁵

Müslümanların baskı ve zulme maruz kaldığı sıralarda Hz. Peygamber, *"Ey Rabb'im! Amr b. Hişâm (Ebu Cehil) veya Ömer b. Hattâb'dan sana sevgili olan ile İslam'ı güçlendir."*⁶⁶ diye niyaz etmişti. Oysaki müşriklerin Allah Resulü'ne^(s.a.v.) yönelik suikast planlarına destek Ömer b. Hattâb'dan gelmişti. Hz. Peygamber'i öldürmek için yola çıkan Ömer^(r.a.)

yolda kız kardeşinin de Müslüman olduğunu öğrenince kızgınlıkla onun evine yöneldi. Evin önüne geldiğinde içerde Kur'an okunuyordu. Kapıyı çalınca içeridekiler okumayı kesip Kur'an sayfalarını sakladılar. Eniştesi ve kız kardeşi hiddetle içeri giren Ömer b. Hattâb'ın hışmına uğradı. Ancak onlar ne olursa olsun imanlarından vazgeçmeyeceklerini söyleyince bu kararlılıktan etkilenen Hz. Ömer, okudukları sayfaları görmek istedi. Getirilen ayetler gönlüne tesir edince Dârülerkam'a giderek Müslüman oldu.⁶⁷

Görsel 3.9: Ayasofya-i Kebir Camii'nde bulunan Ömer^(r.a.) yazılı levha

Sahabeden İzler

Abdullah b. Mes'ud, Hz. Ömer'in iman etmesi ile Müslümanların yaşadıkları ferahlığı dair şunları aktarmıştır: "Onun Müslüman olması fetih, hicreti yardım, halifeliği ise rahmetti. Biz Ömer Müslüman oluncaya kadar Kâbe'nin yanında namaz kılamadık. O, Müslüman olunca Kureyş'le mücadele etti, Kâbe'nin yanında namaz kıldı ve biz de onunla birlikte namaz kıldık."

(İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 366-367.)

Hz. Ömer, Müslüman olur olmaz bu durumu hemen Ebu Cehil'e haber verdi. Bununla da yetinmeyip Kâbe'ye giderek İslam'a girdiğini ilan etti.⁶⁸ Bir gün Resul-i Ekrem'in yanına gidip "Biz hak, onlar ise batıl üzere olduklarına göre neden dinimizi gizliyoruz?" diye sormuş Kâbe'de namaz kılmak istemişti. Hz. Peygamber'in izin vermesi üzerine Müslümanlar, Hz. Hamza ve Hz. Ömer'in liderliğinde Kâbe'ye giderek namaz kıldılar. Resulullah^(s.a.v.), o gün Müslümanların safına katılarak müşrikleri şaşkına çeviren Ömer b. Hattâb'a, hak ile batılı birbirinden ayırdığı için "Fârûk" ismini vermiştir. Hz. Ömer'in Müslüman olması İslam daveti açısından bir dönüm noktası olmuştur.⁶⁹

64 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 3, s. 245-251.

65 İbn Hacer, el-İsâbe, C 4, s. 279.

66 Tirmizî, Menâkıb, 17.

67 İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 367-371.

68 İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 373-375.

69 İbnü'l-Cevzî, Menâkıb-ı Ömer, s. 172.

ŞAİRANE

...

Mesâfe, baktım, uzun; güh
gaman; Ömer garalı;

Dedim ki:

- Ben götürEydim... Verir
misin çuvalı?
- Hayır, gorulsa değil, ölse
gardım etme sakın:

Vebâli kendine âiddir İbni
Hattâb'ın.

Kadın ne söyledi, Abbas,
işitmedin mi demin?

Yarın, huzûr-i ilâhî'de,
kimseler, Ömer'in

Şerîk-i haybeti olmaz,
bugünlük olsa bile;

Evet, hilâfeti güklenmegeydi
vaktigle.

Kenâr-ı Dicle'de bir kurt
aşırsa bir kogunu,

Gelir de adl-i ilâhî sorar
Ömer'den onu!

...

(Mehmet Akif Ersog,
Safahat, s. 85.)

Hz. Peygamber, birçok konuda isabetli kararlar vermesinden dolayı Hz. Ömer'in görüşlerine değer verirdi. Onun bazı görüşlerinin sonradan vahiyte teyit edilmesi sebebiyle Allah Resulü^(s.a.v.) *"Allah, hakkı Ömer'in dili ve kalbi üzere kıldı."*⁷⁰ buyurmuştur.

Hayatının sonuna kadar İslam'ın yılmaz bir savunucusu olan Ömer b. Hattâb, müşriklere karşı sert duruşunu hep muhafaza etmiştir. Onlara karşı yapılan bütün savaşlarda da Peygamberimizin^(s.a.v.) yanında yer almıştır.⁷¹ Ömer^(r.a.), Hz. Ebu Bekir'in halifeliği sırasında ona en büyük desteği veren kişi olmuştur. İslam tarihinin önemli olaylarına tanıklık etmiş ve Hz. Peygamber'in vefatından sonraki süreçte önemli roller üstlenmiştir. Hz. Ebu Bekir, vefat etmeden kısa bir süre önce sahabeler arasında faziletine ve liyakatine inandığı Hz. Ömer'i yerine halife olarak önermiştir. Hz. Ebu Bekir'in bu tavsiyesine uyan Müslümanların ona biat etmesiyle Hz. Ömer halife seçilmiş ve on yıl kadar bu makamda bulunmuştur.⁷²

Hilafeti esnasında yeni fetihlerle devletin sınırlarını genişleten ve gelirlerini artıran Hz. Ömer, sade bir hayat sürmeyi tercih etmişti. Sert mizaçlı biri olan bu büyük sahâbi, inandığı konularda son derece kararlı, haksızlıklara karşı ise şiddetli biriydi.⁷³

Ömer b. Hattâb'ın halifeliği söz konusu olduğunda en dikkat çeken yönü adil bir yönetici olmasıdır. *"Yönettikleri insanlara, ailelerine ve sorumlu oldukları kişilere karşı adaletli davrananlar, Allah katında Rahman'ın yanında nurdan minberler üzerinde ağır-lanacaklar."*⁷⁴ hadisi onun yöneticiliğinin esasını oluşturmıştır.

Görsel 3.10: Hz. Ömer zamanında fethedilen Kudüs'e ait günümüzden bir görünüm

70 Tirmizî, Menâkıb, 17.

71 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 3, s. 253.

72 Taberi, Tarih, C 3, s. 428-431.

73 bk. İbnü'l-Cevzî, Menâkıb-ı Ömer, s. 261-263.

74 Nesâî, Âdâbü'l-Kudât, 1.

Hiz. Ömer, halife olmasına rağmen yeri geldiğinde idaresi altında bulunan herhangi biriyle yan yana yargılanmakta bir beis görmemiştir. Bir konudaki emir ve yasaklarına önce ailesinden başlamış, yanlış iş yaptıklarında yöneticilerini cezalandırmaktan da çekinmemiştir.⁷⁵

Sahabeden İzler

Hiz. Ömer yaşlı ve âmâ birisinin dilendiğini gördü. Onun bir Yahudi olduğunu öğrendi.

– Seni bu hâle düşüren nedir? dedi.

– Ödemekle sorumlu olduğum cizye, ihtiyaç ve yaşlılık, diye cevap verdi.

Ömer^(r.a.) adamı evine götürdü, ona bir miktar sadaka verdi, sonra adamı Beytülmal'ın sorumlusuna yolladı ve şöyle dedi:

– Bu adam gibilerine bakınız! Biz bunlara insaflı davranmalıyız. Gençliğinde cizyesini aldık, şimdi ihtiyarlığında böyle perişan bırakamayız. “Sadakalar ancak fakirler ve miskinler içindir.” (Tevbe suresi, 60. ayet.) ayetinde geçen fakirlerden maksat Müslümanlar, miskinler diye kastedilen ise ehlikıtabın fakirleridir. Sonra Hiz. Ömer, o adamdan ve benzerlerinden cizye alınmasını kaldırdı.

(Belâzürî, Ensâb, C 10, s. 365.)

HADİSTEN HAYATA

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
عَلَيْكُمْ بِمَا تُطِيقُونَ... أَحَبُّ الدِّينِ إِلَيْهِ مَا دَاوَمَ عَلَيْهِ صَاحِبُهُ

Allah Resulü^(s.a.v.) şöyle buyurdu: “Gücünüzün yettiği kadar ibadet edin...”

Allah katında ibadetlerin en değerlisi, sahibinin devamlı yaptığıdır.”

(Nesâî, Kıyamü'l-Leyl, 17.)

Allah'a^(c.c.) kulluk etmek anlamına gelen ibadet **“Ben cinleri ve insanları ancak bana kulluk etsinler diye yarattım.”**⁷⁶ ayetinde belirtildiği gibi insanın yaratılış gayesidir. Aynı zamanda Yüce Allah'a itaatın de bir göstergesidir. İbadet insanlara Allah Teâlâ katında kıymet kazandırarak O'na yakınlaşmaya vesile olur. İnsanı **“İman edip iyi işler yapanların (geçmiş) kötülüklerini elbette örteriz ve onlara, yaptıklarının daha güzeli ile karşılık veririz.”**⁷⁷ ayetindeki müjdeye ulaştırır.

75 Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübra, C 10, s. 229.

76 Zariyât suresi, 56. ayet.

77 Ankebût suresi, 7. ayet.

Peygamber Efendimiz, İslam'ı tarif ederken iman etmekten sonra namaz, oruç, hac ve zekât ibadetlerini saymıştır.⁷⁸ İslam esasları olarak bilinen bu ibadetler kulluk vazifesini yerine getirme hususunda temel şartlar olarak belirlenmiştir. Bunlar Müslümanlığın göstergesi mahiyetinde olduğu gibi bireysel ve toplumsal açıdan pek çok hikmetler de barındırmaktadır. İbadetlerini eda eden kişi öncelikle vazifesini yerine getirmiş olmanın huzurunu yaşar. Kendisine her türlü nimeti bahşeden Rabb'ine karşı şükretme imkânı bulur. İbadetlerin kişiye yüklediği sosyal sorumluluklar sebebiyle de toplumda yardımlaşma ve dayanışma duyguları harekete geçer.

İslam'da sınırları geniş tutulan ibadet kavramı, gösterişten uzak olarak yapılan her türlü iyi ameli ihtiva etmektedir. İnsanlara faydası dokunacak çalışmalar yapmak, ilim tahsil etmek, anne babaya iyi davranmak, muhtaçları gözetmek ve hatta insanlara tebessüm etmek bu kapsamdadır. Peygamberimiz (s.a.v.) *"Kişinin karşılaştığı kimseye selam vermesi bir sadakadır. İyiliğe çağırması bir sadakadır. Kötülükten sakındırması bir sadakadır. Eziyet veren bir engeli yoldan kaldırması bir sadakadır..."*⁷⁹ buyurarak ibadet için ne kadar çok imkân olduğuna dikkat çekmiştir.

Sıra Senin

İbadetlerin sosyal yardımlaşma ve dayanışmaya katkılarını açıklayan bir kompozisyon yazınız.

Bu dünyadaki imtihanı kazanarak hesap gününde Allah'ın (c.c.) huzuruna yüz akıyla çıkmanın yolu ibadetten geçer. Rabb'imizin rızasını kazanıp vadettiği mükâfatlara kavuşmak ancak kulluğun gereklerini yerine getirmekle mümkün olur. **"Ey iman edenler! Rükû edin, secdeye kapanın, Rabb'inize ibadet edin, hayır işleyin ki kurtuluşa eresiniz."**⁸⁰ ayeti de buna işaret etmektedir.

Sıra Senin

"Allah'a ibadet edin ve ona hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşına, yolcuya, elinizin altındakilere iyilik edin. Şüphesiz Allah, kibirlenen ve övünen kimseleri sevmez."

(Nisâ suresi, 36. ayet.)

"Yazıklar olsun o namaz kılanlara ki onlar namazlarını ciddiye almazlar. Onlar gösteriş yapanlardır ve hayra da mâni olurlar!"

(Mâun suresi, 4-7. ayetler.)

Bu ayetlerden yararlanarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. İbadet ile ahlaki erdemler arasında nasıl bir ilişki vardır? Yorumlayınız.
2. İbadetlerin makbul olabilmesi için hangi hususlara dikkat etmek gerekir?

78 bk. Müslim, İman, 21.

79 Ebu Dâvûd, Tatavvu, 12.

80 Hac suresi, 77. ayet.

Bulmaca

Aşağıdaki kutucuklarda verilen ifadelerin karşılıklarını üstteki kelimelerin de yardımıyla bularak alttaki boşluklara yazınız.

Bulduğunuz sözcüklerin baş harflerini biraraya getirdiğinizde bir hadis-i şerif oluşacaktır.

1 ROMAN Ağaçlarla örtülü geniş alan ORMAN	2 MAHİR Allah'ın ^(c.c.) koruyan, acıyan, anlamına gelen bir ismi	3 YAMUK Renk, biçim vb. yönünden birbirini tutmak, uygun düşmek	4 AÇLIK Küçük taş	
5 KARDELEN Gösterişsiz, sade yaşamaktan yana olan, alçak gönüllü kimse	6 ACIKTIRMAK Acımsı	7 ZULÜM Gerek, gereklik, gereklilik	8 KALITIMSAL Kısaltmak işi	9 HALKA Davranış biçimleri ve kuralları
10 METİN İyilik, lütuf, ihsan	11 VEDAT Çağrı	12 KIRMA Büyük akarsu	13 ALİTERASYON Akılcılık	

0													
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	

3. Ünite

Ölçme ve Değerlendirme

A. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere, verilen sözcüklerden uygun olanı yazınız.

Kadir

siyer

infak

zikir

Fârûk

Zinnureyn

tefsir

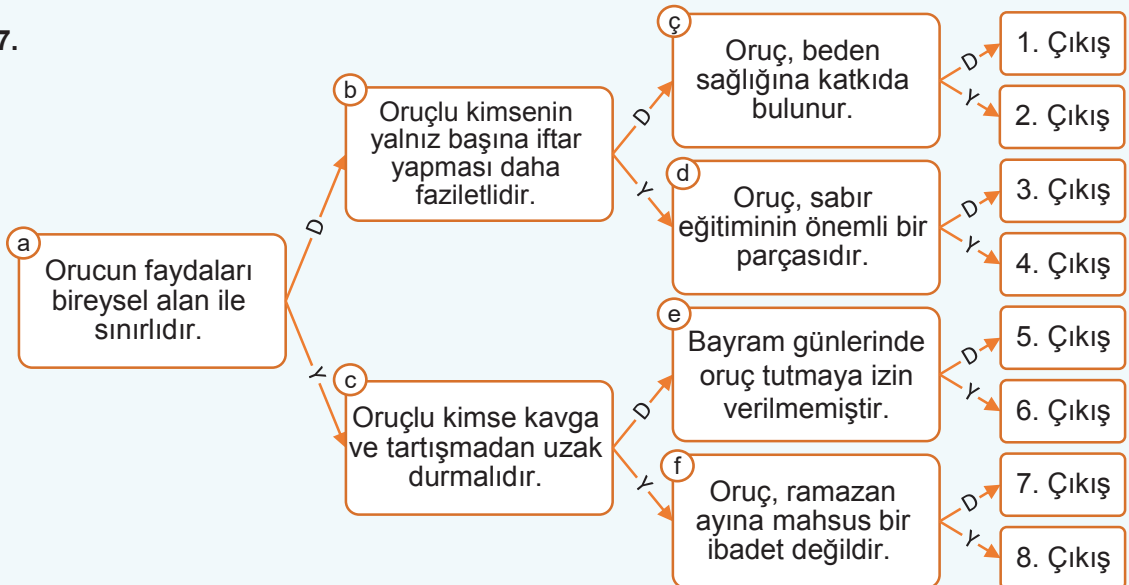
Miraç

imsak

1. Beş vakit namaz Gecesi'nde farz kılınmıştır.
2. Allah'ın^(c.c.) rızasını kazanmak için bağışta bulunup harcama yapmaya denir.
3. Oruç, ibadet niyetiyle vaktinden iftar vaktine kadar yemekten, içmekten uzak durmak anlamına gelir.
4. Hz. Muhammed'in^(s.a.v.) hayatını, yaşayış biçimini, niteliklerini, ahlakını, savaşlarını anlatan ilme adı verilmiştir.
5. Allah'ı^(c.c.) anmak amacıyla söylenen dua ve övgü sözlerini ifade eden Hz. Peygamber'in Müslümanlara tavsiyelerindendir.
6. Allah Resulü^(s.a.v.), Ömer b. Hattâb'a, hak ile batılı birbirinden ayıran anlamında ismini vermiştir.

B. Aşağıda verilen tanılayıcı dallanmış ağaçtaki oruçla ilgili ifadelerden bazıları doğru, bazıları yanlıştır. İlk cümleden itibaren ifadelerin doğru ya da yanlışlığını belirleyerek okları takip ediniz ve ulaştığınız tek çıkışı işaretleyiniz.

7.

Ölçme ve Değerlendirme

C. Aşağıdaki açık uçlu soruların cevabını ilgili alana yazınız.

8. Hz. Peygamber'in namaza verdiği önemi bir örnekle açıklayınız.

9. Orucu bir kalkana benzeten Peygamberimiz^(s.a.v.) oruçlu kimseden beklenen tavrı nasıl tarif etmiştir?

10. Hac ibadeti Müslümanlara hangi vasıfları kazandırır?

11. "Ellerinizle, dillerinizle ve mallarınızla cihat edin." (Nesâî, Cihâd, 48.) hadisi Müslümanlara hangi sorumlulukları yüklemektedir?

12. Dua ederken dikkat edilmesi gereken hususlar nelerdir?

Ç. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları okuyunuz ve doğru cevabı işaretleyiniz.

13. Hz. Peygamber, namazı gözünün nuru olarak nitelendirir ve gereği gibi eda edilen namazların kişiyi cennete ulaştıracağını müjdelerdi. Hicretten bir buçuk yıl kadar önce Miraç Gecesi'nde beş vakit namaz farz oluncaya kadar sabah akşam namaz kılmış ve ashabını da buna teşvik etmişti.

Bu parçada namazın;

- I. hükmü
- II. değeri
- III. şartları

hususlarından hangilerine değinilmiştir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız III
- C) I ve II
- D) II ve III
- E) I, II ve III

14. “Hz. Peygamber, ailesi için kestiği koyundan ne kadarı kaldı diye sormuş, kürek kemiği dışındaki kısmın dağıtıldığını öğrenince ‘(Demek ki) kürek kemiğinin dışında tümü (bize) kaldı.’ buyurmuştur.”

(Tirmizî, Sıfatü'l-Kıyâme, 33.)

Bu hadisin mesajına en uygun atasözü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Biri yer, biri bakar; kıyamet ondan kopar.
- B) Aza kanaat etmeyen, çoğu hiç bulamaz.
- C) Emek olmadan yemek olmaz.
- D) Cennetin kapısını cömertler açar.
- E) Ne verirsен elinle o gider seninle.

15. İnsanın, Allah (c.c.) rızasını kazanmak için harcama yapması anlamına gelen kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Cihat
- B) İnfak
- C) İrşat
- D) Tertil
- E) Tezkiye

16. “Oruç tutan nice kimseler vardır ki oruçtan nasibi sadece aç kalmaktır...”

(İbn Mâce, Sıyâm, 21.)

Bu hadiste oruç ibadetinin hangi yönüne dikkat çekilmiştir?

- A) Farz olduğu kimselere
- B) Kabul olma şartlarına
- C) Kazandıracağı mükâfatlara
- D) Dayanışmaya olan etkisine
- E) Sağlık açısından faydalarına

Ölçme ve Değerlendirme

17. Veda Haccı ile ilgili aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) On binlerce Müslüman katılmıştır.
- B) Hz. Peygamber'in eda ettiği tek hacdır.
- C) Hicretin altıncı yılında gerçekleşmiştir.
- D) Hz. Peygamber'in bu hac sırasında yaptığı konuşmalara Veda Hutbesi denmiştir.
- E) Hz. Peygamber, bu hac sırasında haccın yapılışını uygulamalı olarak göstermiştir.

18. “Emr-i bi'l-maruf nehy-i ani'l-münker” sorumluluğuyla ilgili

- I. Yalnızca peygamberlere mahsus bir görevdir.
- II. İnsanları iyiliğe çağırmayı ifade eder.
- III. Cihat kapsamında değerlendirilen bir eylemdir.

ifadelerinden hangileri doğrudur?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız III
- C) I ve II
- D) II ve III
- E) I, II ve III

19. “Onlara karşı gücünüz yettiği kadar kuvvet ve savaş atları hazırlayın. Onlarla Allah'ın düşmanını, sizin düşmanınızı ve bunlardan başka sizin bilmediğiniz fakat Allah'ın bildiği diğer düşmanları korkutursunuz. Allah yolunda her ne harcarsanız karşılığı size tam olarak ödenir. Size zulmedilmez.” (Enfâl suresi, 60. ayet.)

Bu ayetten çıkarılabilecek en kapsamlı yargı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Düşman üzerinde caydırıcı bir etki sağlamak için ordu güçlü olmalıdır.
- B) Allah^(c.c.) yolunda harcama yapanlar mutlaka karşılığını görür.
- C) Müslümanlar güçlerinin yetmediği şeylerden sorumlu tutulmayacaktır.
- D) İslam'a düşmanlık edenlerin kimler olduğunu en iyi Allah^(c.c.) bilir.
- E) Savaşmak durumunda kaldıklarında Allah^(c.c.) Müslümanlara yardım edecektir.

20. “Allah, ihmalkârlık ve gevşeklikten hoşlanmaz. Senin akıllı davranman gerekir. Fakat artık yapabileceğin bir şey kalmadığı zaman ‘Bana Allah yeter, O ne güzel vekildir.’ de.” (Ebu Dâvûd, Akdiye, 28.)

Bu hadis aşağıdaki kavramlardan hangisini açıklamaktadır?

- A) Cihat
- B) Dua
- C) Tebliğ
- D) Tevekkül
- E) Zikir

21. “Resulullah’ın^(s.a.v.) haber verdiğine göre Allah^(c.c.) ‘... Kulum, kendisine farz kıldığım şeylerden daha sevimli bir şeyle bana yaklaşamaz. Kulum nafile ibadetlerle de bana yaklaştırmaya devam eder, ta ki ben onu severim. (Sevince de) artık onun işiten kulağı, gören gözü, tutan eli, yürüyen ayağı olurum. Benden isterse muhakkak ona (istediğini) veririm. Bana sığırsa muhakkak onu korur ve kollarım...’ buyurmuştur.” (Buhârî, Rikâk, 38.)

Bu hadise göre

- I. İbadetlerini terk eden kişi, Allah’tan^(c.c.) uzaklaşır ve imanı zayıflar.
- II. İbadetleri yerine getirmek, Allah’ın^(c.c.) rızasını kazanmaya vesile olur.
- III. Allah’ın^(c.c.) hoşnutluğunu kazananlar, her an O’nun korumasında olurlar.

ifadelerinden hangileri söylenebilir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve II
- D) I ve III
- E) II ve III

22. “Sizden her kime dua kapısı açılmış ise ona rahmet kapıları açılmıştır. Allah’tan istenilen şeyler arasında O’na en sevimli geleni afiyettir. Dua, başa gelen ve henüz gelmeyen belaya karşı fayda sağlar. Öyleyse ey Allah’ın kulları, duaya sarılın!”

(Tirmizî, Deavât, 101.)

Bu hadiste duanın;

- I. koruyucu olması
- II. teşvik edilmesi
- III. ibadet olması

hususlarından hangilerine değinilmiştir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve II
- D) I ve III
- E) II ve III

23. I. Tavizsiz tutumu ve uygulamaları sonucunda adil bir yönetici olarak tanınmıştır.
 II. Hz. Peygamber’in müşriklerle yaptığı tüm savaşlarda onun yanında yer almıştır.
 III. Müslümanların Kâbe’de ilk kez açıktan namaz kılmalarına önderlik etmiştir.
 IV. Yaptığı fetihlerle devletin sınırlarını genişletmiş ve gelirlerini artırmıştır.

Hz. Ömer hakkındaki bu bilgilerden hangileri onun halifelik dönemine aittir?

- A) Yalnız I
- B) I ve IV
- C) II ve IV
- D) I, II ve III
- E) II, III ve IV

E. 24-25. soruları aşağıdaki metne göre cevaplayınız.

Duayı müminin silahı olarak nitelemesi Peygamber Efendimizin duaya atfettiği anlam ve önemi açıkça gözler önüne seriyor. Silah deyince kılıcın, kalkanın, mızrağın, kısaca işlenmiş demirin akla geldiği bir zaman ve zeminde dikkatleri bambaşka bir yöne çekiyor. “Ey mümin” diyor sanki “Asıl silah senin manevi gücündür, Yüce yaratıcıya yönelip O’nun yardımını dilemendir. Bu olmazsa silah dediklerin birer demir parçası olmaktan öteye geçmez. Sen dua silahını kullanmakta da mahir olmaya bak!”

Allah Resulü^(s.a.v.) özlü dualar yapardı. Çok sözden ziyade az sözle çok dilekte bulunma yolunu seçerdi. Hayatının her adımında dua ile bütünleşmiş, şartların ve ruh halinin çeşitliliğine göre her anını dua ile bezemişti. Beğendiği yahut hayret ettiği bir şey gördüğünde, kederde sevinçte, korkuda, zaferde dua ederdi.

Hz. Peygamber’in duaları arasında olumsuz durumlardan Allah’a^(c.c.) sığınma konulu olanlar önemli bir yer tutar. İmandan şüpheye düşmek, fakirlik, kıtlık, açlık ve borç altında ezilmek, nimetten mahrum kalmak gibi sıkıntılar bu durumlardan bazılarıdır. Yine korkaklık, tembellik, cimrilik, acizlik, dil ve duyu organlarının kötüye kullanılması; sıhhat ve afiyetin yitirilmesi, aşırı yaşlılık ve hastalıklar da onun dualarında Allah’a^(c.c.) sığındığı zorluklar arasındadır.

(Düzenlenmiştir.)

(bk. Halil Altuntaş, Duayı Anlamak, s. 107-109.)

24. İnsanın duaya ihtiyaç duymasının sebepleri nelerdir? Yorumlayınız.**25. Aşağıdakilerden hangisi Hz. Peygamber’in dua usullerinden değildir?**

- A) Sadece zorluklar karşısında duanın manevi desteğine başvururdu.
- B) Duaları, hayatın her alanını kuşatacak şekilde geniş kapsamlıydı.
- C) Özlü ifadelerle geniş kapsamlı dileklerde bulunmayı tercih ederdi.
- D) Duaları, şartların getirdiği farklı durumlara göre çeşitlilik gösterirdi.
- E) İnsan olmanın getirdiği zaatlardan Allah’a^(c.c.) sığınırdu.

Üniteyle ilgili daha fazla soru içeriğine
bu karekoddan ulaşabilirsiniz.

ÜNİTE

Sosyal Hayatta En Güzel Örnek

KAVRAMLAR

- Adalet
- İstişare
- Sulh
- Silm
- Faiz
- İzzetinefis

NELER ÖĞRENECEKSİNİZ?

- Peygamberimizin insan onuruna verdiği değeri örneklerle açıklama
- Peygamberimizin adalet ile ilgili ilke ve uygulamalarını örneklerle açıklama
- İstişarenin Peygamberimizin önem verdiği davranışlardan biri olduğu
- Peygamberimizin barışı tesis etmek için gösterdiği çabalara dair örnekler
- Peygamberimizin ticaret hayatı ile ilgili ortaya koyduğu ilkeleri örneklerle açıklama
- Peygamberimizin ahde vefaya verdiği önem
- Hz. Ali'nin örnek şahsiyeti ve İslam davetine katkıları
- Sosyal hayat ile ilgili bir hadisi yorumlama

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. İnsan onurunu zedeleyen davranışlar neler olabilir?
2. Sizce adaletli olmak nasıl davranmayı gerektirir?
3. Görüş alışverişinde bulunmanın faydaları nelerdir?
4. İslam'ın barış dini olması ne anlama gelmektedir?
5. "Söz namustur." atasözünden ne anlıyorsunuz?
6. Hz. Ali hakkında neler biliyorsunuz?

PEYGAMBERİMİZ VE İNSANA SAYGI

İslam dini, eşrefimahlukat olarak yaratılan insanın onur ve haysiyetine çok büyük önem vermiştir. İnsanın maddi yönünden ziyade manevi boyutuna işaret eden itibar ve izzetinefis gibi kavramlar en güzel karşılığını **“Biz, hakikaten insanoğlunu şan ve şeref sahibi kıldık...”**¹ şeklinde veciz bir anlatımla Kur'an-ı Kerim'de bulmuştur. Allah Teâlâ **“Biz, gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık.”**² buyurarak bu şerefli kılışın gerekçesini de açıklamıştır. Dolayısıyla insanın yaratılış itibarıyla sahip olduğu müstesna mertebeyi, aslında tüm beşeriyete bahşedilmiş bir ihsan olarak kabul etmek gerekir.

İslam'ın insana verdiği değer en güzel şekli Peygamber Efendimizin hayatında görülmektedir. Tebliğinde insanı merkeze alan Resul-i Ekrem, kişiler arasında beşerî yönden hiçbir fark olmadığını tutum ve davranışlarıyla göstermiştir. Bunun neticesinde özgürlüğü doğuştan

gelen asli bir hak olarak benimsemiş, insan onuruna yakışmayan kölelik anlayışı ile mücadele etmiştir. Veda Hutbesi'nde Hz. Peygamber **“Ey insanlar! Sizin Rabb'iniz birdir. Babanız da birdir. Bilesiniz ki Arap'ın Arap olmayana, Arap olmayanın da Arap olana, beyazın siyaha, siyahın da beyaza üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takva ile dir...”**³ sözleriyle İslam'ın değer ölçütünü son bir kez daha ortaya koymuştur.

Allah Resulü(s.a.v.) insanoğluna eşrefimahlukat payesini uygun gören anlayışın hâkim olması için gayret göstermiştir. İçinde yaşadığı cahiliye toplumunun insanı değersizleştiren yanlış âdetlerinin aksine kölesi Zeyd b. Harise'yi azat ederek onu ailesinden biri gibi kabul etmiştir. Bununla da kalmamış Zeyd'i(r.a.) pek çok ashab önderinin bulunduğu ordulara komutan tayin etmiştir. Nitekim Hz. Zeyd, Mûte Savaşı'nın başkomutanı olarak şehit olmuştur.⁴ Sevgili Peygamberimiz aynı şekilde yaşına ve statüsüne yapılan itirazlara rağmen hazırladığı son ordusuna Zeyd'in(r.a.) oğlu Üsame'yi(r.a.) komutan tayin ederek⁵ bu husustaki niyet ve kararlılığını göstermiştir.

Görsel 4.1: İslam dini, üstünlüğü ten renginde aramamıştır.

1 İsrâ suresi, 70. ayet.

2 Tîn suresi, 4. ayet.

3 Ahmet b. Hanbel, Müsned, C 7, s. 760.

4 Vâkıdî, Meğazî, C 2, s. 756, 761.

5 bk. İbn Hişâm, es-Sîre, C 4, s. 299-300.

ŞAİRANE

Hazer kıl kırma kalbin kimsenin cânını incitme
Esîr-i gurbet-i nâlân olan insânı incitme

(...)

Felekde hâsılı insân isen bir cânı incitme
Günahkâr olma Fahr-i âlem-i zî-şânı incitme

(Muhammed Lûtfî,
Hulâsatü'l-Hakâgık,
s. 474.)

Resulullah^(s.a.v.); Bedir ve Hayber savaşlarında esir alınanları yaygın uygulamanın aksine köleleştirmemiştir. Her fırsatta kölelerin azat edilmesi tavsiyesinde bulunarak bu anlayışı ortadan kaldırmaya çabalamıştır. Kendisine her türlü eziyet ve işkenceyi yaparak yurdunu terk etmeye mecbur bırakan Mekkelileri fetih günü pekâlâ esaret altına alma imkânı varken *“Gidiniz, hepiniz serbestsiniz.”*⁶ diyerek affetmiştir. Bu tavrı ile Hz. Peygamber; dönemin savaş hukukunun kendisine verdiği köleleştirme hakkından vazgeçmiş, insanlık onuruna duyulması gereken saygıyı en güzel şekilde göstermiştir.

İnsanın haysiyetini zedeleyen her tür yaklaşımı reddeden Allah Resulü^(s.a.v.) baba ve eş olarak sorumluluklarını yerine getirirken de birçok ahlaki anlayışa öncülük etmiştir. Sahabiler çocukları sevmeyi ve kadınlara iyi davranmayı onun rehberliğinde talim etmişler, küçüklerine şefkat, büyüklerine saygı göstermeyi ondan öğrenmişlerdir.

Allah Resulü^(s.a.v.) Veda Hutbesi'nde insanın saygınlığının kendisinden sonra da muhafaza edilmesini tüm Müslümanlara şu sözlerle vasiyet etmiştir: *“(Ey İnsanlar!) Bu (zilhicce) ayınız, bu (Mekke) şehriniz, bu (arefe) gününüz nasıl saygın ve kutsalsa kanlarınız, mallarınız ve ırzlarınız (şeref ve haysiyetiniz) da aynı şekilde saygındır (dokunulmazdır)...”*⁷

Sıra Senin

“... Kim, bir cana veya yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya karşılık olmaksızın (haksız yere) bir cana kıyarsa bütün insanları öldürmüş gibi olur. Her kim bir canı kurtarırsa bütün insanları kurtarmış gibi olur...”

(Mâide suresi, 32. ayet.)

İnsanın temel hak ve özgürlüklerinden biri olan “yaşam hakkı” neden kutsaldır? Yukarıdaki ayetten yararlanarak düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

6 bk. İbn Hişâm, es-Sîre, C 4, s. 55.

7 Müslim, Kasâme, 30.

Hız. Peygamber; bir insanın ırkından, fiziki özelliklerinden dolayı hakir görülmesi ve hürriyetinin kısıtlanması gibi davranışlardan uzak durulmasını tavsiye etmiştir. *“Az olsun çok olsun, servetine servet katmak için başkalarından dilenen kişi, aslında kor ateş dilenir.”*⁸ hadisiyle de dilenmenin insan onurunu ve haysiyetini zedeleyeceği ikazında bulunmuştur.

Peygamber Efendimiz sadece insanın şahsiyetine değil diğer canlıların hakkına da hürmet göstermiştir. *“Bu dilsiz hayvanlar hakkında Allah’tan korkunuz...”*⁹ buyurarak bu konudaki ölçüyü tayin etmiştir.

Sevgili Peygamberimizin tüm yaşantısı tabiat ve diğer canlılarla nasıl bir ilişki içinde olunması gerektiği konusunda örnek niteliğindedir. Öyle ki Allah Resulü^(s.a.v.) nimete şükür bağlamında, kullandığı günlük eşyasına dahi birer canlı varlıkmiş gibi değer vermiştir. Kılıcına “Zülfikar”¹⁰, devesine “Kasva”¹¹ isimlerini vererek insanın eşyayla kurduğu ilişkiye anlamlı bir boyut kazandırmıştır.

Sahabe Onu Anlatıyor

Enes b. Mâlik şöyle demiştir:

Ben Hz. Peygamber ile birlikte Hayber Gazvesi’ne çıktım. Medine’ye dönüşte Allah Resulü^(s.a.v.) Uhud Dağı’na karşı “Şu Uhud’dur. O, bizi sever biz de onu severiz.” buyurdu. Sonra Medine’yi işaret ederek “Allah’ım! Ben Medine’nin şu iki kara taş arasındaki sahasını, İbrahim Peygamber’in Mekke’yi harem bölgesi kılması gibi hürmet edilmesi gereken bir yer kılıyorum...” dedi.

(Buhârî, Cihâd, 71.)

PEYGAMBERİMİZ VE ADALET

İslam’ın temel ilkelerinden biri olan adalet, toplumsal meselelerin dinamiğini oluşturur. Bu hususta *“Muhakkak ki Allah; adaleti, iyiliği, akrabaya yardım etmeyi emreder; çirkin işleri, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor.”*¹² ayeti insanlığa takip edeceği yolu göstermektedir. Allah^(c.c.), peygamberinin şahsında bütün Müslümanlara *“... Eğer hüküm verirken aralarında adaletle hükmet. Allah adil olanları sever.”*¹³ hitabıyla adil olmayı, kendisinin sevgisini kazanma yolunda önemli bir adım olarak nitelemiştir.

8 Müslim, Zekât, 105.

9 Ebu Dâvûd, Cihâd, 44.

10 bk. İbn Mâce, Cihâd, 18.

11 İbn Kesîr, el-Bidâye, C 6, s. 10.

12 Nahl suresi, 90. ayet.

13 Mâide suresi, 42. ayet.

Kur'an Diliyle Peygamberimiz

“İşte onun için sen (tevhide) davet et ve emrolunduğun gibi dosdoğru ol. Onların heveslerine uyma ve de ki: Ben Allah'ın indirdiği Kitab'a inandım ve aranızda adaleti gerçekleştirmekle emrolundum...”

(Şûrâ suresi, 15. ayet.)

Allah Resulü^(s.a.v.); zengin fakir, güçlü güçsüz, büyük küçük, yakın uzak, halk ve eşraf gibi ayrımlara girmeyerek kendisine emredileni en mükemmel şekilde insanlara tebliğ etmiştir. Hukuka aykırı hareket eden herkesi istisna yapmadan sorumlu tutmuştur. Yeryüzünde adaleti

yerleştirmek için gayret gösteren diğer bütün peygamberler gibi o da bunu temin için çalışmıştır.¹⁴

Hz. Peygamber, **“De ki: Rabb'im bana adaleti emretti...”**¹⁵ ayetinin gereğine uygun yaşamış, her hâl ve şartta adaleti temine gayret etmiştir. Medine'de hırsızlık yapan ancak güçlü bir kabileye mensup olduğu için ceza alması istenmeyen bir kadın lehine aracılık yapması için Üsame b. Zeyd Hz. Peygamber'e gönderilmişti. Allah Resulü^(s.a.v.) bu vesileyle kendisine gelen Üsame'ye^(r.a.) **“Sen Allah'ın koyduğu cezalardan birinin affı için aracılık mı ediyorsun?”** diye kızmış, adaletin nasıl tesis edileceğini gösterme sadedinde halka hitaben şunları söylemiştir: **“Sizden öncekilerin helak olmalarının sebebi şuydu: Onlardan güçlü biri hırsızlık yaparsa onu cezalandırmazlar, zayıf biri aynı suçu işlerse ona ceza verirlerdi. Allah'a^(c.c.) yemin ederim ki Muhammed'in kızı Fâtıma hırsızlık yapmış olsaydı mutlaka onu da cezalandırırdım.”**¹⁶

Görsel 4.2: Allah^(c.c.) Kur'an'da adil olmayı emreder.

Hadisin Işığında

“Yönetici, bir kalkandır. Onun ardında savaşırlar, onunla (tehlikelerden) korunulur. Şayet o, Yüce Allah'a karşı takvayı emreder ve adaletle hükmederse bundan dolayı sevap kazanır. Bunun dışında bir şey emrederse o zaman yaptıkları kendi aleyhine olur.”

(Müslim, İmâre, 43.)

14 Afzalurrahman, Sîret Ansiklopedisi, C 3, s. 19.

15 A'râf suresi, 29. ayet.

16 Tirmizî, Hudûd, 6.

Peygamber Efendimiz, adaletin tecellisi hususunda titiz davranarak Müslümanları kendilerinden önceki ümmetlerin düştükleri hatalardan sakındırmak istemiştir. “Allah, size mutlaka emanetleri ehli olanlara vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder...”¹⁷ ayeti emanetin ehline verilmesi ile adil olmayı bir arada zikrederek adaletin kapsamının ne kadar geniş olduğunu gözler önüne sermektedir. Bu sebeple Hz. Peygamber, mülkün temeli olan adalet ilkesini uygulamayan ehliyetsiz kişileri yönetici yapmamıştır. Görev verdiklerine de bu konuda titiz olmalarını sık sık hatırlatmıştır. Nitekim Yemen’e gönderdiği Muaz b. Cebel’i halka adil davranması hususunda uyarı, “... Sakın (zekât olarak) onların mallarının en iyilerini seçip alma! Mazlumun bedduasından sakın çünkü onunla Allah arasında hiçbir perde yoktur.”¹⁸ sözleriyle adaletsizliğin zulüm olduğunu hatırlatmıştır.

Görsel 4.3: Nahl suresinin 90. ayeti
adaletle hükmetmeyi emreder.
(Hat: Ö. Faruk Özoğul)

Resulullah(s.a.v.), adaletin uygulanmasında hukukun üstünlüğü prensibine riayet etmiş; dost düşman, zengin fakir, müslim gayrimüslim arasında ayırım yapmamıştır. Öyle ki o, Taif Seferi’nde kendilerine yardım ettiği için minnet borçlu oldukları bir kabile reisi hakkında hüküm vermesi gerektiğinde deliller ışığında onun aleyhine karar vermekten çekinmemiştir.¹⁹ Resul-i Ekrem en ufak meselelerde bile hak ihlalini zalimlik olarak niteleyerek “Zulümden sakının. Çünkü zulüm ahiretinizi karartır...”²⁰ uyarısını yapmıştır.

Kişi sadece kendine ve ailesine değil, topluma karşı da hak ve sorumluluk sahibidir. Bu sorumlulukların yerine getirilmesinde de adil olmak gerekir. Aksi takdirde insan zulmün karanlığına düşme tehlikesi ile karşı karşıya kalır. Üstelik hakların gözetilmesi konusunda tek muhatap insan değildir. Yaratılmış olan tüm canlılar bu prensipten payına düşeni alma hakkına sahiptir.

Sıra Senin

Sosyal hayatta düzenin sağlanması ile adalet arasındaki ilişkiyi anlatan bir kompozisyon yazınız.

PEYGAMBERİMİZ VE İSTİŞARE

Kur’an-ı Kerim’de peygamberlerin yanındakilerle fikir alışverişinde bulunduğu zikredilmiş, insanın doğruyu ve daha güzeli bulabilmesi için istişare etmesi istenmiştir. “... Onların (müminlerin) işleri, aralarında danışma (şûrâ) ile dir...”²¹ ayetiyle istişare, Müslümanların her alanda uygulaması gereken bir prensip olarak vurgulanmıştır.

17 Nisâ suresi, 58. ayet.

18 Müslim, İman, 29.

19 Afzalurrahman, Sîret Ansiklopedisi, C 3, s. 21.

20 Müslim, Birr, 56.

21 Şûrâ suresi, 38. ayet.

Allah(c.c.) “... iş hakkında onlara danış...”²² buyurarak Peygamber Efendimize bir konuda karar vermeden önce istişare etmesini emretmiştir. Allah Resulü(s.a.v.) bu emre binaen siyasi, hukuki, ticari, içtimai ve ferdî alanlarda sahabilerin ileri gelenleri ile istişare etmişti. Hz. Ömer “Resulullah(s.a.v.), Hz. Ebu Bekir ile birlikte Müslümanları ilgilendiren meselelerde geceleri konuşmalar yapardı. Ben de yanlarında olurdum.”²³ diyerek onun bu özelliğini dile getirmiştir.

Hz. Peygamber her zaman sahabeyle aynı fikirde olmasa da çoğunluğun görüşüne itibar ederdi. Ebu Hüreyre(r.a.) “Resulullah’tan(s.a.v.) daha fazla arkadaşlarıyla istişare eden bir kimse görmedim.”²⁴ diyerek onun bu özelliğine şahitlik etmiştir. O, Bedir’de savaşa karar verme aşamasından esirlere nasıl muamele edileceğine kadar her konuda ashâbı ile istişare etmiştir.²⁵ Uhud Gazvesi’nde kendi arzusu savunma harbi olmasına rağmen çoğu sahabinin Medine dışında savaşıma isteğine razı olmuştur. Hendek Savaşı’nda ise Selman-ı Farisi’nin savaş taktiği olarak sunduğu teklife uygun olarak şehrin etrafına hendekler kazdırmıştır.²⁶

Sahabeden İzler

Hz. Peygamber, Hendek Savaşı’nda geri çekilmeleri karşılığında Gatafan kabilesine Medine hurmalarının üçte bir mahsulünü vermeyi düşünmüştü. Bu niyetini ashâbıyla istişare ettiğinde Sa’d b. Muaz ve Sa’d b. Ubâde onunla aynı kanaati taşımadıklarını belirttiler. Bununla birlikte onlar “Şayet bu, Allah’tan gelen bir emir ise onu derhal uygula! Eğer bu senin kendi düşüncen ise arzuladığın gibi onu da uygula! Dinler, itaat ederiz.” dediler. Hz. Peygamber de “Şayet bir şey ile emrolunsaydım bu hususta size danışmazdım. Bu yalnızca size arz ettiğim görüşümden ibarettir.” buyurarak kendi fikrinden vazgeçmişti.

(Vâkıdî, Meğâzi, C 2, s. 478.)

Hz. Peygamber vahiy ile belirlenmemiş bazı dinî konularda ashâbıyla fikir alışverişinde bulunurdu. Nitekim namaz vakitlerinin duyurulmasına ilişkin sahabe ile yapılan istişare neticesinde ezan okunması gelenek hâline gelmiştir.²⁷

İstişarenin bir sorumluluk olduğunu belirten Hz. Peygamber, bu konuda son derece titiz davranılmasını ve fikrine başvurulacak kişinin liyakat sahibi, güvenilir biri olması gerektiğini

22 Âl-i İmrân suresi, 159. ayet.

23 Tirmizî, Salât, 12.

24 Tirmizî, Cihâd, 35.

25 bk. Müslim, Cihâd ve Siyer, 58, 83; Vâkıdî, Meğâzi, C 1, s. 52-54.

26 İbn Hişâm, es-Sîre, C 3, s. 67-68, 230-235.

27 bk. Buhârî, Ezan 1.

bildirmiştir.²⁸ Diğer taraftan “*Her kim bile bile gerçek dışı bir tavsiyede bulunursa kardeşine ihanet etmiş olur.*”²⁹ ifadesiyle kendisine danışılan kişiyi de doğrudan ve haktan ayrılmaması hususunda uyarmıştır.

Allah Resulü^(s.a.v.), istişare edilecek mesele kimleri ilgilendiriyorsa onlarla görüşmüş; erkek kadın, genç yaşlı ayrımı yapmadan herkesin fikrine itibar etmiştir. Ailevi sorunların çözümünde ise özellikle kadınlardan destek almış, gerektiğinde onlarla istişarede bulunmuştur.³⁰

Görsel 4.4: Doğruya ulaşmada istişare önemlidir.

Sahabe Onu Anlatıyor

Allah Resulü^(s.a.v.), umre niyetiyle yola çıkan ashabına Hudeybiye Antlaşması sonrası kurbanlarını kesip ihramdan çıkmalarını emir buyurmuştu. Sahabiler buraya kadar gelip de umre yapmadan dönmek istemediler. Hz. Peygamber, sözlerini üç kez tekrarlamasına rağmen ihramdan çıkmamakta ısrar ettiler. Ashabının bu tavrına son derece üzülen Peygamber Efendimiz bu durumu hanımı Ümmü Seleme^(r.a.) ile istişare etti. O da “Ya Resulallah! Kimseye bir şey söylemeden kurbanını kes ve ihramdan çık! Onlar seni takip edeceklerdir.” diyerek çıkış yolu gösterdi.

(Buhârî, Şurût, 15; Vâkıdî, Meğâzî, C 2, s. 613.)

Resul-i Ekrem istişarenin toplumsal hayata getireceği düzeni ifade sadedinde “*İdarecileriniz en hayırlıların, zenginleriniz en cömertleriniz olduğunda işlerinizi de aranızda istişare ile yürüttüğünüzde yerin üstü sizin için altından daha hayırlıdır...*”³¹ buyurmuştur.

PEYGAMBERİMİZ VE BARIŞ

Allah’ın^(c.c.) insanlığa rahmetini taşıyan son din, İslam kelimesi ile isimlendirilmiştir.³² İslam kelime olarak “kurtuluşa erme, sulh ve selamet gayesiyle boyun eğme, barış ve emniyette olma” anlamlarına gelir.³³ Nitekim Allah Teâlâ “**Ey iman edenler! Hep birlikte barışa giriniz...**”³⁴ buyurarak insanların çatışma ve savaş yerine barış, huzur ve güven ortamında yaşamasını istemiştir.

28 bk. Ebu Dâvûd, Edeb, 113-114.

29 Ebu Dâvûd, İlim, 8.

30 bk. Ebu Dâvûd, Nikâh, 22-25.

31 Tirmizî, Fiten, 78.

32 bk. Mâide suresi, 3. ayet.

33 bk. Mustafa Sinanoğlu, “İslam”, DİA, C 23, s.1.

34 Bakara suresi, 208. ayet.

Kur'an-ı Kerim'de **"... Sulh daima hayırlıdır..."**³⁵ ayetiyle insanlar arasında uzlaşma teşvik edilmiştir. Sulh kavramı, kişinin kendi durumunu düzeltmesinden savaşıyan tarafların uzlaştırılmasına kadar geniş bir alan için kullanılmaktadır.³⁶ İslam'da selam, sulh ve silm kavramlarının sürekli olarak zikredilmesi insanların huzur ve güven içinde yaşamalarının murat edilmesindendir. Barış ve esenlik kaynağı manasına gelen "es-Selam" aynı zamanda Yüce Allah'ın doksandokuz isminden birisidir.³⁷ Peygamber Efendimiz de namazlarını Allah'ın(c.c.) bu ismiyle nihayete erdirmiştir.

Peygamberimin Duası Benim Duam

اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ

"Allah'ım! Sen Selam'sın, barış ve esenlik senden gelir. Celâl ve ikram sahibi olan Allah'ım! Sen ne mübareksin."

(Ebu Dâvûd, Vitr, 25.)

Resul-i Ekrem, hayatı boyunca dost düşman ayırt etmeksizin hak ve adalet sınırları dâhilinde uzlaşmacı bir tavır sergilemişti. Haksızlıkların önüne geçilip güven ve huzur ortamının sağlanması için Mekke'de kurulan Hilfü'l-Fudûl adlı cemiyete gençlik yıllarında hiç tereddüt etmeden katılmıştı. Kâbe'nin onarımı esnasında Hacerülesved'in yerine konulmasıyla ilgili çıkan anlaşmazlığı suhuletle çözerek herhangi bir çatışmanın yaşanmasına engel olmuştu. Mekke'de risalet görevini yerine getirdiği on üç yıl boyunca her türlü saldırıya karşı sabır ve sükûnetini muhafaza ederek büyük kargaşaların ortaya çıkmasını engellemişti.

Rehberim Peygamberim

"Kubalıların birbirleriyle taşlı sopalı kavga ettikleri kendisine haber verilince Allah Resulü(s.a.v.) hemen 'Haydi gidelim de onları barıştıralım.' buyurdu."

(Buhârî, Sulh, 3.)

Hicretten sonra savaşa izin veren ayetlerin nazil olmasıyla herhangi bir saldırı karşısında Müslümanlara kendilerini ve yurtlarını koruma imkânı sağlanmış oldu. Buna rağmen Hz. Peygamber,

35 Nisâ suresi, 128. ayet.

36 bk. Bakara suresi, 160. ayet; Hucurât suresi, 9-10. ayetler.

37 bk. Haşr suresi, 23. ayet.

ashabına “*Düşmanla karşılaşmayı dilemeyin. Allah’tan afiyet isteyin.*”³⁸ diyerek ilk tercihin savaş olmaması gerektiğini ifade etmiştir. Savaşı daima son seçenek olarak gören Allah Resulü^(s.a.v.) “*Eğer onlar barışa yanaşırlarsa sen de ona yanaş...*”³⁹ emri gereğince daima barış ortamı oluşturmayı hedeflemiştir.

Cenab-ı Hak “*... Siz gerçek müminler iseniz Allah’tan korkun ve aranızı düzeltin!..*”⁴⁰ ayetiyle Müslümanlara aralarındaki ihtilaf ve çekişmeyi sonlandırmalarını emretmiştir. Ashabından mevcut problemlerini en kısa sürede çözmelerini isteyen Sevgili Peygamberimiz, onlardan anlaşmazlık içinde bulunanların aralarını düzeltmelerini de talep etmiştir. Bu konuya gösterdiği hassasiyet sebebiyle bir Müslüman’ın diğer bir Müslüman’a üç günden fazla dargın durmasını yasaklamıştır.⁴¹

Hadisin Işığında

Resulullah^(s.a.v.) “Size (nafil) oruç, namaz ve sadakadan daha faziletli olan şeyi haber vereyim mi?” diye sordu. Sahabiler “Elbette ey Allah’ın resulü!” dediler. Bunun üzerine şöyle buyurdu: “İnsanların arasını düzeltmektir...”

(Ebu Dâvûd, Edeb, 50.)

Hicretin altıncı yılında imzalanan Hudeybiye Antlaşması, Hz. Peygamber’in barışı temin konusunda ne kadar gayretli olduğunu göstermesi bakımından son derece önemlidir. O sene umre yapmak amacı ile Mekke’ye gitmek isteyen Allah Resulü^(s.a.v.) sadece yolcu kılıçları ile yola çıkılmasını emretti. İbadet niyetiyle gelmelerine rağmen Mekkeliler onların şehre girmesine müsaade etmediler. Diplomatik yollarla çözüm arayışını sürdüren Peygamber Efendimiz, Kureyşlilerin uzlaşmaz tavırlarına rağmen bazı tavizler vererek onlarla bir antlaşma imzaladı. Şartların bazıları Müslümanlar açısından ağır gözükse de tercihin barıştan yana kullanan Resul-i Ekrem müşriklerin antlaşma şartlarını kabul etti. Nitekim Müslüman olan Ebu Cendel’i müşrik olan babasına iade etmesini gerektiren maddenin hükümlerine uygun davrandı ve barışı bozan taraf olmadı.⁴²

Hudeybiye Barış Antlaşması, Kur’an-ı Kerim’de apaçık bir fetih olarak nitelendirilmiştir.⁴³ Nitekim antlaşmadan sonraki birkaç yıl Mekke ile Medine arasında barış hâkim olmuş ve İslam, Arap Yarımadası’nın dışına yayılma imkânı bulmuştur. Bu sulh sayesinde Halid b. Velid, Amr b. As gibi birçok Mekkeli, İslam’ı kabul etmiş, iki yıl sonra da büyük bir savaşa gerek kalmadan Mekke fethedilmiştir. Hz. Peygamber, Mekke’nin fethi esnasında “Bugün savaş günüdür, bugün kan dökmenin helal kılındığı gündür.” diyerek

Görsel 4.5: Barış, bir arada yaşayabilme esaslarından biridir.

38 Buhârî, Temenni, 8.

39 Enfâl suresi, 61. ayet.

40 Enfâl suresi, 1. ayet.

41 bk. Buhârî, Edeb, 62.

42 İbn Hişâm, es-Sîre, C 3, s. 331-333.

43 bk. Fetih suresi, 1. ayet.

müşriklere meydan okuyan Sa'd b. Ubâde'den komutanlık sancağını alıp Hz. Ali'ye vermiştir. Amcası Hz. Hamza'yı şehid eden Vahşi'yi, Ebu Süfyan'ın eşi Hind'i, Ebu Cehil'in oğlu İkrime'yi ve daha pek çok kişiyi affetmiştir.⁴⁴ Allah Resulü'nün^(s.a.v.) bu tavrı onun rahmet peygamberi olduğunu açıkça ortaya koyan örneklerdendir.

Savaşın doğasında var olan vahşet, öldürme ve tahrip etme gibi yıkıcı unsurlar Kur'an-ı Kerim'de hoş görülmemiştir. Bundan dolayı zorunluluk hâli dışında barış içinde yaşamın de-

Görsel 4.6: Savaşlarda en çok çocuklar zarar görür.

vam ettirilmesi esas kabul edilmiştir. Peygamber Efendimiz de bu doğrultuda hareket etmiş, komutanlarına savaştan önce düşmana barış teklif etmelerini emretmiştir.⁴⁵ Diğer taraftan kadın ve çocukların, savaşa katılmayanların, din adamlarının öldürülmesini yasaklamış; ekili arazinin ve mabetlerin tahrip edilmemesini emretmiştir.⁴⁶

Resul-i Ekrem uluslararası alanda sulhu sağlamak için devlet yöneticilerine mektuplar göndererek İslam'ı kabul ettikleri takdirde barış ve huzura kavuşacaklarını⁴⁷ ifade etmiştir. Ülke sınırları içerisinde yaşayan fakat Müslüman olmayanların inanç özgürlükleri ise **"Dinde zorlama yoktur..."**⁴⁸ ilahi fermanıyla güvence altına alınmıştır.

PEYGAMBERİMİZ VE TİCARET

Peygamber Efendimiz gençlik yıllarından itibaren Mekkelilerin temel geçim kaynağı olan ticaret ile meşgul olmuştur. Ticari faaliyetlerinde bilhassa dürüstlüğü ile öne çıkmış, bu alanda da insanların güvenini kazanmıştır. Peygamberlikten sonra şahsi ihtiyaçları için ticaret yapmaya devam eden Allah Resulü^(s.a.v.), ashabını da çalışıp üretmeye teşvik etmiştir. Bu konuda **"Hiç kimse elinin emeğiyle kazandığından daha hayırlısını yememiştir."**⁴⁹

buyurarak temel bir prensip belirlemiştir.

Müslüman'ın tüm hayatı ile ilgili hükümler içeren Kur'an-ı Kerim'de iktisadi hayata dair düzenlemeler de yer almıştır. **"Ey iman edenler, mallarınızı aranızda haksız yollarla yemeyin. Ancak kendi rızanızla yaptığınız ticaret bunun dışındadır..."**⁵⁰ ayeti ile meşru olan alışverişin genel sınırları belirlenmiş, haksız kazançlar açıkça yasaklanmıştır. Ticaretin İslami usullere göre yapılmasına önem veren Hz. Peygamber, hicretten sonra Medine'de Müslümanlara ait bir pazar yeri kurmuştur. Burada esnafın sabit yerler edinmesi yasaklanarak ticaret

44 İbn Hişâm, es-Sîre, C 4, s. 49-55.

45 Ebu Dâvûd, Cihâd, 82-83.

46 Buhârî, Cihâd, 147-148.

47 bk. Müslim, Cihâd ve Siyer, 74.

48 Bakara suresi, 256. ayet.

49 Buhârî, Buyû, 15.

50 Nisâ suresi, 29. ayet.

yapmak isteyenlere fırsat eşitliği sağlanmıştır. Medine'deki diğer pazarların aksine vergi alınmadığı için burası kısa sürede rağbet edilen bir yer hâline gelmiştir. Nebi^(s.a.v.) Müslümanlara ekonomik bağımsızlık kazandıran pazarın denetimini de ihmal etmemiş, bu iş için görevliler tayin etmiştir.⁵¹

Sıra Senin

Peygamberimizin^(s.a.v.) Medine'de kendilerine ait bir pazar kurdurması Müslümanlara neler kazandırmıştır? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Sevgili Peygamberimizin yerleştirmek istediği ticari ahlakın temelinde dürüstlük yer almaktadır. Onun *"... Bizi aldatan bizden değildir."*⁵² şeklindeki kesin uyarısı ticaretin ana prensibini oluşturur. Kur'an-ı Kerim'de **"Eksik ölçüp noksan yapan hilekârlara yazıklar olsun! Onlar insanlardan alırken ölçüp tarttıklarında tam, onlara vermek için ölçüp tarttıklarında ise eksik ölçer ve tartarlar. Onlar düşünmezler mi ki tekrar diriltilecekler!"**⁵³ ayetleri ile alışverişe hile karıştıranlar uyarılmıştır. Allah Resulü'nün^(s.a.v.) *"Sözü ve muamelesi doğru, dürüst tüccar; (kıyamet gününde) peygamberler, peygamberleri tasdik eden doğru kimseler ve şehitlerle beraber olacaktır."*⁵⁴ müjdesi ise ticarete dürüstlüğü kıymetini ifade etmektedir.

Görsel 4.7: Allah^(c.c.) ölçü ve tartıda dürüstlüğü emretmiştir.

Rehberim Peygamberim

"Müslüman, Müslüman'ın kardeşidir. Kusurunu söylemeden bir Müslüman'ın diğerine herhangi bir ayıplı mal satması helal değildir."

(İbn Mâce, Ticaret, 45.)

Alışveriş esnasında alıcının fiyat düşürmek için söz konusu malı kötülemesini yasaklayan Resulullah^(s.a.v.) satıcıdan da malın kusurlarını gizlememesini, müşteriye doğru bilgi vermesini istemiştir. Bir gün çarşıda dolaşırken bir buğday yığınına kontrol ettiğinde buğdayın altının ıslak olduğunu fark eden Hz. Peygamber, satıcıya sebebini sormuş, satıcı da buğdayın yağmurda ıslandığını söyleyerek mazeret beyan etmiştir. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz *"Madem öyle, ıslak kısmını insanlar görsün diye yığının üstüne koysaydın ya!"*⁵⁵ sözleriyle tepkisini dile getirmiştir. Satıcının malını övmek için yemin etmesini de hoş karşılamayan Resul-i Ekrem *"Yemin, kazancı artırır fakat bereketi yok eder."*⁵⁶ buyurmuştur. Bunun yanında eldeki malın

51 bk. Kettânî, Hz. Peygamber'in Yönetimi, C 2, s. 45.

52 Müslim, İman, 164.

53 Mutaffin suresi, 1-4. ayetler.

54 Tirmizî, Buyû, 4.

55 Müslim, İman, 164.

56 Buhârî, Buyû, 26.

piyasaya sürülmeyerek fiyatının yükseltilmesi dinimizce yasaklanmıştır. Allah Resulü(s.a.v) bu hususta *“İnsanlara satmak üzere mal getiren rızıklandırılır, malını stoklayıp karborsaya düşüren ise lanetlenir.”*⁵⁷ buyurmuştur. Ayrıca haram kılınmış malların ticaretini yapmak da bir Müslüman için helal bir kazanç değildir.

Görsel 4.8: İslam'da alışveriş helal, faiz haram kılınmıştır.

Mekke Dönemi'nde indirilen *“İnsanların mallarında artış olsun diye verdiğiniz herhangi bir faiz, Allah katında artmaz...”*⁵⁸ ayeti ile ticari hayatta yaygın bir uygulama olan faizin bereketsizliğine işaret edilmiştir. Ticarete haksızlığa ve sömürüye zemin hazırlayan bu uygulama hicretten sonra inen *“Ey iman edenler! Kat kat artırılmış olarak faiz yemeyin...”*⁵⁹ ayetiyle yasaklanmıştır. Peygamber Efendimiz de faizin tüm çeşitlerini ortadan kaldırmak için çalışmış, bu kapsamda değerlendirilecek alışveriş türlerini ahabına ayrıntılarıyla anlatmıştır. Faizi alan, veren, kayda geçiren ve şahitlik eden herkesin bu günaha ortak olduğunu⁶⁰ haber

vererek konunun hassasiyetine dikkat çekmiştir. Hz. Peygamber Veda Hutbesi'nde ahabını faiz konusunda bir kez daha uyarmış, onlardan bu cahiliye âdetine asla dönmemelerini istemiştir. İnsanı günahkâr kılarak ahiret hayatına zarar veren faizin bu dünyada da kişiye hayrı dokunmayacağı *“Faiz yoluyla mal çoğaltan hiç kimse yoktur ki sonunda malı azalmasın.”*⁶¹ hadisi ile ifade edilmiştir.

Tergib

“Bu dünya malı göz alıcı ve tatlıdır. Kim bu mala engin bir gönülle ve göz dikmeden sahip olursa kendisi için malı bereketlenir...”

(Buhârî, Zekât, 50.)

Terhib

“... Kim de hırs ve tamahla dolu bir kalple bu malı arzularsa tıpkı doymak bilmeyen obur bir kimse gibi onun için malın bereketi kaçır...”

(Buhârî, Zekât, 50.)

Resulullah(s.a.v) ticaret ahlakı çerçevesinde hem alıcının hem de satıcının haklarını gözeterek mahiyette temel prensipler belirlemiştir. Karşılıklı müsamahanın önemine işaret eden Peygamberimiz(s.a.v) *“Satarken, satın alırken, alacağını talep ederken müsamahalı davranıp kolaylık gösteren kimseye Allah rahmetiyle muamele etsin.”*⁶² buyurmuştur. Sözünde durmak, ölçülü davranmak, adaletli olmak gibi pek çok erdemi ticari hayatın merkezine alan Sevgili Peygamberimiz yalnızca maddi kazanca odaklanmış bir anlayıştan uzak durmuştur.

PEYGAMBERİMİZ VE AHDE VEFA

Ahde vefa, verilen sözleri yerine getirmek ve yapılan antlaşmalara uymak anlamında Müslüman'ın belirgin vasıflarından birisidir. Peygamber Efendimiz kendi hayatında *“... Verdiğiniz sözü de yerine getirin. Çünkü verilen söz, sorumluluğu gerektirir.”*⁶³ ilahi emrini her şartta

57 İbn Mâce, Ticaret, 6.

58 Rûm suresi, 39. ayet.

59 Âl-i İmrân suresi, 130. ayet.

60 bk. Müslim, Müsâkât, 106.

61 İbn Mâce, Ticaret, 58.

62 Buhârî, Buyû, 16.

63 İsrâ suresi, 34. ayet.

yerine getirmiştir. Gençlik yıllarından itibaren güven telkin eden davranışlarıyla “el-emin” sıfatını alan Peygamber Efendimiz ömrü boyunca ahde vefasızlık etmemiştir.

Allah Resulü'nün^(s.a.v.) verdiği sözleri yerine getirdiğinin şahidi olan müşrikler, peygamberliğini inkâr ederken bile onun bu özelliğini itiraf etmek zorunda kalmışlardır. Müşriklerin liderlerinden Ebu Süfyan'ın Hz. Muhammed^(s.a.v.) ile ilgili sorular soran Bizans Kralı'na verdiği cevaplar bunun en güzel örneğidir. Ebu Süfyan, kralın sorusu üzerine peygamberlikten önce onu hiç yalancılıkla itham etmediklerini ve onun sözünde durmadığına şahit olmadıklarını söylemek zorunda kalmıştır.⁶⁴

Hadisin Işığında

“Bana kendi adınıza altı şeyin güvencesini verin, ben de size cennetin güvencesini vereyim: Konuştuğunuzda doğru söyleyin, söz verdiğinizde sözünüzü tutun, size (bir şey) emanet edildiğinde ona riayet edin, iffetinizi koruyun, gözlerinizi (bakılması yasak olandan) sakının ve ellerinizi (haramdan) çekin.”

(Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 7, s. 561.)

Cenâb-ı Hak “... Allah’a verdiğiniz sözünü tutun!..”⁶⁵ emriyle Müslümanlara sorumluluklarından birini hatırlatmış, ahde vefa göstermelerini istemiştir. Zira kişi İslam’ı kabul ettiğinde aslında Allah’ın^(c.c.) emir ve yasaklarını yerine getirmeyi de taahhüt etmiş olur. Müslümanları birer kardeş olarak tanımlayan Hz. Peygamber “*Kardeşinle (düşmanlığa varan) tartışmaya girme, onunla (kırıcı şekilde) şakalaşma ve ona yerine getiremeyeceğin sözü verme.*”⁶⁶ buyurmuştur. Sözüne sadık olmayı her şeyin önünde tutan Allah Resulü^(s.a.v.) bu hususta istikrarlı bir tutum sergilemiştir. Risaletten önceki günlerde bir alışverişi tamamlamak için sözleştikleri yere gelmeyi unutan Abdullah b. Ebi Hamsa’yı üç gün belirledikleri vakitte bekleyerek ahbine vefa göstermiştir.⁶⁷

Söz vermek, ağır bir sorumluluk olsa da sözünü tutmak, Allah’ın^(c.c.) rızasını kazandıracak erdemlerden biridir. Müslümanlar birbirlerine karşı ahde vefa gösterdiklerinde kardeşlik hukukuna uygun davranmış olurlar. Böylece dünya ve ahiret saadetine bir adım daha yaklaşır.

Görsel 4.9: Müslüman, sorumluluklarını tam olarak yerine getirir.

Sıra Senin

Verilen sözlerin yerine getirilmemesi toplumda ne gibi olumsuzluklara yol açabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

64 bk. Buhârî, Bed’ü'l-Vahy, 1.

65 En’âm suresi, 152. ayet.

66 Tirmizî, Birr, 58.

67 Ebu Dâvûd, Edeb, 82.

Görsel 4.10: Hz. Peygamber, antlaşmalara bağlı kalınmasını istemiştir.

Müslümanların yegâne hayat rehberi olan Peygamber Efendimiz her zaman verilen sözü esas almış ve mutlaka onu yerine getirmiştir. Yaptığı antlaşmaları ne olursa olsun bozmamıştır. Müşriklerle imzalanan Hudeybiye Antlaşması sonrası yaşananlar onun bu tutumunu açıkça ortaya koymaktadır. Antlaşmaya göre Müslümanların iman edip kendilerine sığınan Mekkelileri iade etmeleri gerekiyordu. Bu antlaşmadan etkilenenlerden biri Mekke’de hapsedildiği yerden kaçarak Medine’ye gelen Ebu Basîr^(r.a) idi. Peygamberimiz^(s.a.v.) onu almak için gelen müşriklere kendisini teslim etmek zorunda olduğunu söyleyince Ebu Basîr^(r.a) gitmek istemedi. Allah Resulü^(s.a.v.) kendisine durumu şu sözlerle izah etti: *“Ey Ebu Basîr! Bildiğin gibi biz bu kavme (bir söz) verdik. Dinimize göre bize ahde vefasızlık yapmak yakışmaz...”* Ardından da sabretmesini ve Allah’a^(c.c.) güvenmesini öğütleyerek onu müşriklere teslim etti.⁶⁸ Düşmanına verdiği söze dahi sadakatle bağlı olan Allah Resulü’nün^(s.a.v.) bu davranışı Müslüman’ın aleyhine de olsa her koşulda ahde vefa göstermesi gerektiğinin açık bir göstergesidir.

Hadisin Işığında

“Münafığın alameti üçtür: Konuştuğunda yalan söyler, kendisine bir şey emanet edildiğinde ihanet eder, söz verdiği zaman sözünde durmaz.”

(Müslim, İman, 107.)

Hz. Peygamber ahde vefa konusunda gösterdiği hassasiyeti ashabından da beklemiş, kimi zaman da onları sözlerini tutmaya yönlendirmiştir. Bedir Savaşı öncesi Müslümanların safına katılmak için babasıyla birlikte Medine’ye doğru yola çıkan Huzeyfe el-Yemanî yolda müşrikler tarafından alıkonulmuştu. Müşriklerin elinden Müslümanların yanında savaşa katılmayacaklarına dair yemin ederek kurtulmuş ve Medine’ye ulaşabilmişlerdi. Durumu anlattıklarında Resulullah^(s.a.v.) *“Siz geri dönün. Biz onlara verdiğimiz sözü tutarız, onlar karşısında yardımı da Allah’tan isteriz.”*⁶⁹ buyurarak Bedir’de bulunmalarına izin vermemiş, onlardan Mekkelilere verdikleri söze sadık kalmalarını istemiştir.

Dinimizde ameller, niyetlere göre değerlendirilir. Peygamberimiz^(s.a.v.) bu ilke doğrultusunda *“Kişi yerine getirme niyetiyle kardeşine bir söz verir ancak onu yerine getiremez ve zamanında sözünü tutamazsa günahkâr olmaz.”*⁷⁰ buyurmuştur. Sözünü tutmak istediği hâlde çeşitli sebeplerle buna güç yetiremeyenler mazur görülmüş olsa da Müslüman’a düşen tutabileceği sözler vermek ve boş vaatlerde bulunmamaktır. Nitekim Rabb’imiz *“Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz? Yapmayacağınız şeyleri söylemeniz, Allah katında büyük bir nefretle karşılanır.”*⁷¹ buyurarak Müslümanları uyarmıştır.

68 Vâkıdî, Meğâzî, C 2, s. 608-609.

69 Müslim, Cihâd ve Siyer, 98.

70 Ebu Dâvûd, Edeb, 82.

71 Saff suresi, 2-3. ayetler.

BİR SAHABİ TANIYORUM: HZ. ALİ^(r.a.)

Anne ve baba tarafından Haşimoğulları soyundan gelen Hz. Ali, 600 yılında Mekke’de doğmuştur. Peygamberimizin^(s.a.v.) amcası Ebu Talib’in en küçük oğlu olup annesi Fâtıma b. Esed’dir.⁷²

Peygamberimiz^(s.a.v.) Mekke’de kıtlık baş gösterince amcasına destek olabilmek için Hz. Ali’yi evine almış, hicrete kadar onu himaye etmişti.⁷³ Ali^(r.a.) nübüvvetin ilk yıllarında Resulullah^(s.a.v.) ile eşi Hz. Hatice’yi namaz kılarken görmüş, kendisine yapılan daveti kabul ederek Müslüman olmuştu. Resulullah’ın^(s.a.v.) terbiyesinde yetişen bu büyük sahabe, çocuk yaşında ilk Müslümanlar arasında yer almış ve bu uğurda pek çok fedakârlıkta bulunmuştur.⁷⁴

Hz. Ali, Peygamberimizin^(s.a.v.) hicreti sırasında Resulullah’a^(s.a.v.) emanet edilen eşyaları sahiplerine teslim etmek için Mekke’de kalmış, görevini tamamladıktan sonra gizlice yola çıkarak Medine’ye hicret etmiştir.⁷⁵ Hicretten sonra Medine’de tesis edilen kardeşlik uygulamasında Hz. Peygamber tarafından kardeş seçilmiştir.⁷⁶

Hz. Fâtıma ile Evliliği

Hz. Ali, Resulullah’a^(s.a.v.) Hz. Fâtıma ile evlenme isteğini bildirdiğinde Sevgili Peygamberimiz kızına danıştıktan sonra bu evliliğe onay vermiştir. Oldukça mütevazı şartlarda gerçekleşen düğünde Hz. Ali’nin sahip olduğu bir koç ile ensarın getirdiği malzemenin bir araya getirilmesiyle misafirlere yemek ikram edilmiştir.⁷⁷ Fâtıma annemizin çeyizi de kadife kumaş, su tulumu ve içi otla doldurulmuş bir yastıktan ibaretti.⁷⁸ Evliliklerinden Hasan, Hüseyin ve Muhsin isimli erkek çocukları ile Zeyneb ve Ümmü Gülsüm adlı kız çocukları olmuştur.⁷⁹

Hz. Peygamber; kızının evine sık sık uğrar, torunlarıyla ilgilenir, kızı ve damadına yakınlık gösterirdi. Sevgisini açıkça ifade ettiği Hz. Fâtıma ve Hz. Ali’ye samimi tavsiyelerde bulunarak onlara her zaman destek olmuştur.⁸⁰

Kahramanlığı

Hz. Ali, Peygamberimize^(s.a.v.) vekâleten Medine’de kaldığı Tebük Seferi dışındaki tüm savaşlarda yer almış ve büyük kahramanlıklar göstermiştir. Bedir Gazvesi’nde İslam ordusunun sancaktarı olmuştur.⁸¹ Bu savaşın ganimetlerinden olan “Zülfikâr” isimli kılıç, Uhud Savaşı’nda “Zülfikâr”dan başka kılıç, Ali’den başka yiğit yoktur.” nidalarıyla Resul-i Ekrem tarafından Hz. Ali’ye hediye edilmiştir.⁸²

Görsel 4.11: Ayasofya-i Kebir Camii’nde bulunan Ali^(r.a.) yazılı levha

Görsel 4.12: “Ali radiyallahü anhü” yazılı hat
(Hat: Gürkan Pehlivan)

72 İbn Sa’d, et-Tabakât, C 3, s. 17.

73 İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 262-263.

74 Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 125-126.

75 Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 307-308.

76 İbn Sa’d, et-Tabakât, C 3, s. 20-21.

77 İbn Sa’d, et-Tabakât, C 10, s. 21-25.

78 Nesâî, Nikâh, 81.

79 İbn Sa’d, et-Tabakât, C 10, s. 27; İbnü’l-Esîr, Üsdü’l-Ğâbe, C 5, s. 69-70.

80 İbn Sa’d, et-Tabakât, C 10, s. 26-27.

81 İbn Hişâm, es-Sîre, C 2, s. 264.

82 İbn Hişâm, es-Sîre, C 3, s. 106.

Hiz. Ali'nin Hayber kuşatmasında gösterdiği kahramanlık dillere destandır. Muhkem kalenin bir türlü alınamaması üzerine Resulullah(s.a.v.) *"Allah'a yemin ederim ki yarın bu sancağı Allah'ı ve resulünü seven, Allah'ın ve resulünün de kendisini sevdiği bir kimseye teslim edeceğim. Bu kaleyi o alacaktır."*⁸³ buyurmuştur. Ertesi gün kime verileceği merakla beklenen sancak "Allah'ın aslanı" diye vasıflandırılan Hiz. Ali'ye teslim edilmiştir. Girdiği bütün mücadelelerden galip çıkan Ali(r.a.) bu savaşta da cengâverliğini ortaya koymuştur. Böylece Allah(c.c) Müslümanlara Hayber'in fethini onun eliyle nasip etmiştir.⁸⁴

İlmî Yönü ve Hüküm Vermedeki Yetkinliği

Resulullah'ın(s.a.v.) vahiy kâtiplerinden biri de Hiz. Ali'ydi. Hudeybiye Antlaşması'nı da Peygamberimizin(s.a.v.) emriyle o yazmıştı. Kur'an-ı Kerim'i ezberlemiş olan Ali(r.a.) aynı zamanda ilmî derinliği olan meşhur sahabilerden biriydi. Sevgili Peygamberimize olan yakınlığından dolayı ayetlerin nazil olma süreçlerine şahit olmuştu. Hiz. Ali bu konuda "Kur'an'dan inen ayetlerin ne hakkında nazil olduğunu çok iyi bilirim. Rabb'im bana düşünen bir kalp ve konuşan sadık bir dil bağışlamıştır."⁸⁵ demiştir.

Görsel 4.13: Hiz. Ali'ye nispet edilen el yazması Kur'an-ı Kerim

Hiz. Ali, hicretin 9. yılında Resul-i Ekrem tarafından genç yaşında Yemen'e kadı olarak görevlendirilmiştir. Onu Yemen'e gönderirken Hiz. Peygamber *"Allah'ım dilini sabit kıl, kalbine hidayet bahşet."*⁸⁶ diye onun için dua etmiştir. Hiz. Ali'nin ilmî yetkinliğinde

peygamber duası almış olmasının etkisi büyüktür. O; güçlü hitabeti, ibadete düşkünlüğü, cesareti, bilgisi ve Kur'an ilimlerine vukûfiyeti ile sahabiler arasında şöhret kazanmıştır. Kur'an, hadis ve fıkıh sahasındaki derin ilminden dolayı ilk üç halife Hiz. Ali'nin fikrine büyük önem vermiştir. Hüküm vermedeki başarısı hakkında Hiz. Ömer "En isabetli hüküm verenimiz Ali'ydi." diyerek onun ilmî derinliğine ve fıkıh bilgisine saygı göstermiştir.⁸⁷

Hiz. Ali, Hiz. Osman'dan sonra halife seçilmiş ancak mevcut siyasi karışıklıklar onun döneminde daha da artarak devam etmiştir. Nitekim Hiz. Ali sabah namazını kıldığı esnada Abdurrahman b. Mülcem adında bir Harici tarafından şehit edilmiştir. Vefat ettiğinde 61 yaşında olan Ali(r.a.) bugünkü Irak sınırlarında bulunan Necef'te (Kûfe) defnedilmiştir.⁸⁸

Görsel 4.14: Necef'teki Hiz. Ali Mescidi

83 Buhârî, Fedâilü Ashâbi'n-Nebî, 9.

84 Ebu Dâvûd, Harâc ve İmâre, 23-24.

85 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 2, s. 292.

86 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 2, s. 291.

87 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 2, s. 292-293.

88 Süyûtî, Tarihü'l-Hulefâ, s. 295.

Sıra Senin

Abdullah b. Mes'ud, Hz. Ali'nin ihtilaflı konulara getirdiği çözüm için "Biz aramızda Medine'de en iyi hüküm verenin Ali b. Ebi Talib olduğunu konuşurduk." demiştir.

(Süyûtî, Tarihü'l-Hulefâ, s. 194.)

Bu bilgiyi de dikkate alarak Hz. Ali'nin ilmî yönü hakkındaki düşüncelerinizi paylaşınız.

HADİSTEN HAYATA

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

لَا تَحَاسَدُوا وَلَا تَنَاجَشُوا وَلَا تَبَاغَضُوا وَلَا تَدَابَرُوا
وَلَا يَبِعْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَيْعِ بَعْضٍ وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا...
كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ دَمُهُ وَنَفْسُهُ وَمَالُهُ وَعِرْضُهُ

Allah Resulü(s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Birbirinize haset etmeyin. Alışverişte birbirinizi aldatmayın. Birbirinize dargın durmayın ve birbirinize yüz çevirmeyin. Birbirinizin pazarlığını bozmayın. Ey Allah'ın kulları, kardeş olun... Her Müslüman'ın canı, malı ve ırzı diğer Müslümanlar nezdinde saygındır, dokunulmazdır."

(Müslim, Birr, 32.)

Toplumsal bir varlık olarak birlikte yaşamaya mecbur olan insan için uyulması gereken birtakım kurallar da kaçınılmazdır. Zira sosyal hayatta huzur ve ahengin sağlanması için her bir insanın karşısındakinin hukukuna saygı göstermesi gerekir. Diğer tüm peygamberler gibi Hz. Peygamber de yol gösterici bir rehber olarak üzerine düşen sorumluluk ile hareket etmiş, birlikte yaşamanın temel kurallarını ortaya koymuştur. Bunun için en başta can, mal ve kişilik haklarına dikkat çekmiştir.

Sıra Senin

İslam, insana sosyal hayatla ilgili hangi sorumlulukları yüklemektedir? Yorumlayınız.

Sosyal hayattaki zorluklar karşısında kardeşlik paydasında buluşmayı teklif eden Allah Resulü(s.a.v.) bunun en güzel örneklerini de bizzat kendi hayatındaki uygulamalar ile göstermiştir. Nitekim aile, akraba ve komşuluk gibi yakından uzağa doğru uzanan sosyal ilişkilerde yaşanabilecek sıkıntıları aşmanın en güzel yolu, kardeşlik hukukunu tesis edebilmekten geçer. Çünkü insan; kardeşini sever, ona haset etmez, kin beslemez, dargın durmaz, onu aldatmaz aksine korur ve kollar. İşte bu sebeptir ki Hz. Peygamber, doğuştan gelen kardeşlik duygusunu sosyal hayattaki ilişkilerinde insana ölçü olarak sunmuştur.

Sıra Senin

“Hasetten sakının. Çünkü ateşin odunu yakıp tükettiği gibi haset de iyi amelleri yakar, bitirir.”

(Ebu Dâvûd, Edeb, 44.)

Bu hadisten yararlanarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Kıskançlığın yapılan güzel davranışları yok etmesi ne anlama gelebilir? Yorumlayınız.
2. Kıskançlık, kardeşlik düşüncesine niçin zarar verir? Yorumlayınız.

Görsel 4.15: Kardeşlik duygusu yardımlaşmayı beraberinde getirir.

Bulmaca

Aşağıda verilen kavramları ilgili olduğu hadislerle eşleştirerek boş bırakılan alana yazınız. Verilen ipuçlarından hareketle anahtar cümleyi bulunuz.

ADALET - AİLE - AKRABALIK - CÖMERTLİK - DOSTLUK -
KARDEŞLİK - KOMŞULUK - SELAMLAŞMA - VEFA - YARDIMLAŞMA

Allah nezdinde dostların
en hayırlısı, dostuna karşı
hayırlı davranandır.

(Tirmizî, Birr, 28.)

4 7

Allah'a ve ahiret gününe
inanarak, komşusuna
iyi davranın...

(Müslim, İman, 77.)

1

Rızkının bol, ömrünün uzun
olmasını isteyen kimse
akrabalık ilişkilerini gözetsin.

(Buhârî, Edeb, 12.)

3 9

Her kim Müslüman
kardeşinin ihtiyacını giderirse
Allah da ona yardım eder.

(Müslim, Birr, 58.)

8

Bir adamın hayır için
harcadığı paranın en değerlisi
ailesi için harcadığıdır.

(Müslim, Zekât, 38.)

2

Size birbirinize olan sevginizi
artıracak bir şey söyleyeyim
mi? Aranızda selamı yayın.

(Müslim, İman, 93.)

10 6

İman etmedikçe
cennete giremezsiniz ve
birbirinizi sevmedikçe de
iman etmiş olmazsınız.

(Müslim, İman, 93.)

5

ANAHTAR CÜMLE

1 2 3 4 5 6 7 8 2 8 9 10

4. Ünite

Ölçme ve Değerlendirme

A. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere, verilen sözcüklerden uygun olanı yazınız.

adalet

Rukiye

izzetinefis

Fâtıma

istişare

eşrefimahlukat

sulh

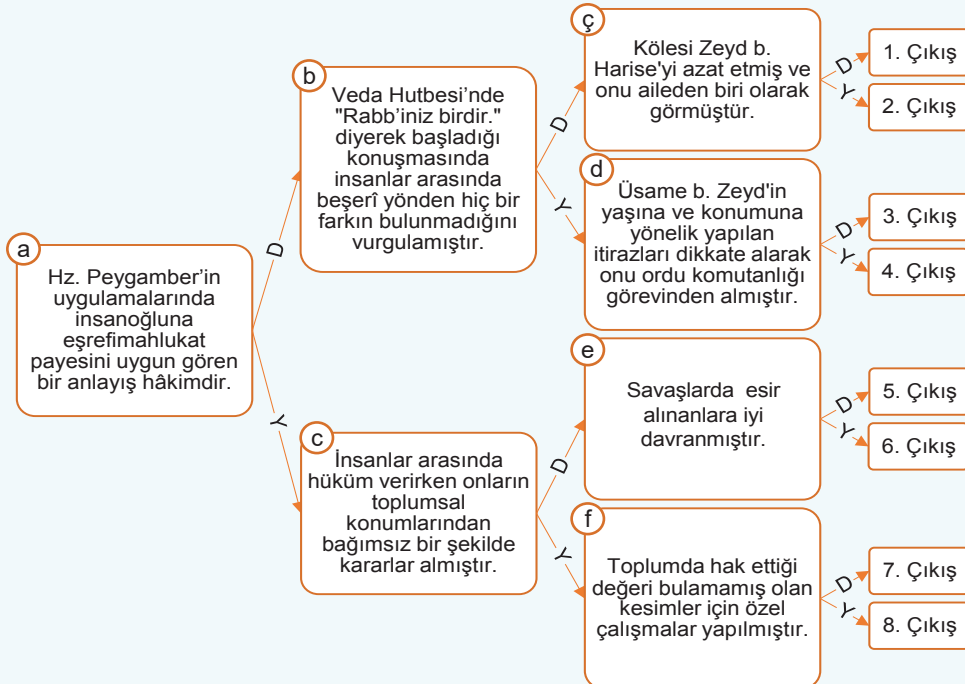
tevazu

ahde vefa

1. Kişinin kendisine verdiği değeri ifade eden öz saygıya denir.
2. İslam'ın temel ilkelerden biri olan hak sahibine hakkını vermek, bir şeyi hakkı olan yere koymaktır.
3. Görüş alışverişinde bulunma anlamındaki Peygamberimizin^(s.a.v.) sık sık başvurduğu bir uygulamadır.
4. İki kişi veya iki grup arasındaki anlaşmazlığın, davanın veya savaşın sona ermesi için yapılan anlaşma kavramı ile ifade edilir.
5. Verilen sözleri yerine getirmek ve yapılan antlaşmalara uymak diye adlandırılmıştır.
6. Ali^(r.a.), Hz. Peygamber'in kızı ile evlenmiştir.

B. Aşağıda verilen tanılayıcı dallanmış ağaçtaki "insan onuruna verilen değer" ile ilgili ifadelerden bazıları doğru, bazıları yanlıştır. İlk cümleden itibaren ifadelerin doğru ya da yanlışlığını belirleyerek okları takip ediniz ve ulaştığınız tek çıkışı işaretleyiniz.

7.

Ölçme ve Değerlendirme

C. Aşağıdaki açık uçlu soruların cevabını ilgili alana yazınız.

8. Peygamber Efendimizin adalet anlayışının temel ilkeleri nelerdir? Açıklayınız.

9. Hz. Peygamber'in ticari ahlak çerçevesinde uyulmasını istediği prensipler nelerdir?

10. Söz vermenin insana yüklediği sorumluluk nedir?

11. "... Müslüman'ın canı, malı ve ırzı diğer Müslümanlar nezdinde saygındır, dokunulmazdır." (Müslim, Birr, 32.) hadisini toplumsal hayatın düzeni bağlamında yorumlayınız.

Ç. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları okuyunuz ve doğru cevabı işaretleyiniz.

12. Peygamber Efendimiz, Yemen'e kadı olarak gönderdiği Hz. Ali'ye "İki kişi aralarında hüküm vermen için sana geldiklerinde birini dinler dinlemez hüküm verme. İkincisini de dinle. Böylece nasıl hüküm vereceğini daha iyi anlarsın." tavsiyesinde bulunmuştur.

Resul-i Ekrem'in bu tavsiyesinden aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Mahkeme karşısında herkes eşit haklara sahiptir.
- B) Hâkim, delillere bakmadan da hüküm verebilir.
- C) Nüfuzlu kimselerin ayrıcalıklı hakları vardır.
- D) Tarafların sözleri hüküm vermek için yeterlidir.
- E) Davalar herkesin huzurunda görülmelidir.

13. Ebu Hüreyre'nin, ondan daha çok istişare eden kimse görmedim dediği Hz. Peygamber, gerek tavsiyeleriyle gerekse uygulamalarıyla istişarenin önemine dikkat çekmiştir. Allah Resulü (s.a.v.), vahiy gelmeyen hususlarda ashabıyla istişare etmiş, ferdî, ailevi, siyasi, askerî ve ticari konularda onların görüşlerine başvurmuştur. Erkek kadın, genç yaşlı ayrımı yapmaksızın istişare edilecek mesele kimleri ilgilendiriyorsa onların fikirlerini almıştır.

Bu metinden çıkarılabilecek en kapsamlı yargı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hz. Peygamber'in uygulamalarının en yakın tanıkları, ashabı olmuştur.
- B) Hz. Peygamber hayatın pek çok alanında arkadaşlarıyla istişare etmiştir.
- C) Hz. Peygamber, istişarenin nitelik ve niceliğini uygulamalarıyla göstermiştir.
- D) Hz. Peygamber, gerekli durumlarda kadınların fikirlerine başvurmuştur.
- E) Hz. Peygamber'in istişare ettiği konular vahyin dışında kalan hususlardır.

14. Aşağıdaki tabloda Hz. Peygamber'in çeşitli konularda yapmış olduğu istişare örnekleri yer almaktadır.

I.	Hz. Peygamber, Bedir esirlerine nasıl muamele edileceği hususunda ashabin da görüşünü almıştır. Esirlerin mali durumlarına göre para ödemeleri şart koşulmuş, fidye karşılığında serbest bırakılmasına karar verilmiştir.
II.	Kadın sahabilerden Fatma bnt. Kays, kendisinin evlilikle ilgili meselesini Hz. Peygamber'le istişare ederek çözüme kavuşturmuştur.
III.	Hz. Peygamber, ensar ve muhacirle yaptığı istişareler neticesinde yakalamak üzere yola çıktıkları Ebu Süfyan'ın kervanını takipten vazgeçmiş, Bedir'e doğru gelmekte olan Kureyş ordusuyla savaşma kararı almıştır.
IV.	Farz olan vakit namazlarına Müslümanların nasıl davet edileceği hususunda Hz. Peygamber'in sahabeyle yaptığı istişareler neticesinde ezan okunmasına karar verilmiştir.

Bu tabloda aşağıdaki alanlardan hangisiyle ilgili bir örnek yoktur?

- A) Ailevi
- B) Askerî
- C) Dinî
- D) Siyasi
- E) Ticari

15. • Komutanlarına, savaştan önce düşmana barış teklif etmelerini emretmiştir.
- Risaletinden önce barış ve güvenliği temin etmek için kurulan Hilfü'l-Fudûl'a iştirak etmiştir.
- Mekke'nin fethi esnasında kan dökülmemesi için gayret göstermiş, bu hususta gereken tedbirleri almıştır.

Bu örneklerden Hz. Peygamber'in barış çabalarının;

- I. dinî temele dayandığı
- II. bütünlük arz ettiği
- III. sorumluluk içerdiği
- IV. yol gösterdiği

hususlarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız IV
- B) I ve II
- C) I, II ve III
- D) II, III ve IV
- E) I, II, III ve IV

16. "Kesinlikle hiç kimse elinin emeğinden daha hayırlı bir rızık yememiştir." (Buhârî, Buyû, 15.)

"Bizi aldatan, bizden değildir." (Müslim, İman, 164.)

Bu hadislerden Hz. Peygamber'in ticari hayatla ilgili

- I. doğruluk
- II. helal kazanç
- III. hileden uzak olmak
- IV. kolaylık

ilkelerinden hangilerine ulaşılabilir?

- A) I ve II
- B) II ve IV
- C) III ve IV
- D) I, II ve III
- E) I, II, III ve IV

17. Hz. Peygamber, alıcı ve satıcıya, satışa konu olan mal ve bedeliyle ilgili tüm detayları açıklamalarını şart koşmuştur. Kusurlu olduğu hâlde bunu açıklamadan malını satmayı Müslüman'a haram kılmıştır. Satmak istediği hayvanı sütü bol görünsün diye birkaç gün sağmadan bekletmeyi aldatma olarak nitelemiştir. Böyle bir hayvanı satın alan kimsenin üç gün içinde, sağdığı sütün bedelini ödemek kaydıyla onu iade edebileceğini belirtmiştir.

Bu metinden tüketicinin;

- I. bilgi edinme
- II. temsil edilme
- III. tazmin edilme

haklarından hangileri çıkarılabilir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız III
- C) I ve III
- D) II ve III
- E) I, II ve III

18. Hicretten sonra Müslüman olan Ebu Basîr^(r.a.), Mekke'de müşrikler tarafından hapsedilmişti. Allah Resulü^(s.a.v.), Hudeybiye Antlaşması imzalandıktan sonra bir yolunu bulup Medine'ye gelerek kendisine sığınan Ebu Basîr'i^(r.a.) antlaşma gereği müşriklere teslim etti.

Peygamberimizin^(s.a.v.) bu davranışından çıkarılacak ilke aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Müslümanlar din kardeşlerine verdikleri sözleri tutmakla yükümlüdür.
- B) Müslümanlar her koşulda sözlerini tutmakla yükümlüdür.
- C) Müslümanların düşmanlarıyla yaptıkları antlaşmalar bağlayıcı değildir.
- D) Müslümanlar din kardeşlerini her hâl ve şartta korumakla yükümlüdür.
- E) Müslümanlar aleyhlerine olan durumlarda antlaşmalara uymazlar.

19. Aşağıdakilerden hangisi Hz. Ali'nin kahramanlığına işaret eder?

- A) Hz. Peygamber'in vahiy kâtiplerinden birisidir.
- B) Allah'ın aslanı sıfatı ile anılmaktadır.
- C) Hudeybiye'de antlaşmayı kaleme alan isimdir.
- D) Kur'an-ı Kerim'i ezbere bilen bir sahabidir.
- E) Ayetlerin nüzul sebeplerini bilmektedir.

Ölçme ve Değerlendirme

20. Hz. Peygamber, Halid b. Velid'den sonra Hz. Ali'yi Yemen'e kadı olarak tayin etmiştir. İlk üç halife de önemli meselelerin çözümünde Hz. Ali'nin düşüncesine başvurmuştur. Nitekim Hz. Ömer, Hz. Ali'nin hukuk bilgisi ve hüküm vermedeki başarısına övgüde bulunmuş, diğer sahabiler de onun fikir beyan ettiği dinî bir meseleyi başkasına sorma ihtiyacı duymamıştır.

Bu metinde Hz. Ali'nin;

- I. askerî
- II. idari
- III. ilmî

yönlerinden hangilerine dikkat çekilmiştir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve III
- D) II ve III
- E) I, II ve III

21. "Resulullah(s.a.v.) şöyle buyurmuştur: Müslüman'ın Müslüman üzerindeki hakkı altıdır. 'Onlar nedir ey Allah'ın resulü?' diye sorulunca şöyle demiştir: Onunla karşılaştığın zaman selam ver, seni davet ettiğinde icabet et, senden nasihat istediğinde nasihat et, aksırıp Allah'a hamt ettiğinde ona duayla karşılık ver, hastalandığında onu ziyaret et ve öldüğünde cenazesine katıl."

(Müslim, Selam, 5.)

Bu hadisten sosyal hayatla ilgili

- I. Müslümanlar birbirine karşı sorumluluk taşımaktadır.
- II. Karşılıklı ilişkiler hayatın pek çok alanını kapsamaktadır.
- III. İslam, insanın sosyal ihtiyaçlarını gözetten bir anlayışa sahiptir.

ifadelerinden hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız III
- B) I ve II
- C) I ve III
- D) II ve III
- E) I, II ve III

D. 22-24. soruları aşağıdaki hadislerle göre cevaplayınız.

“Müslüman, Müslümanların elinden ve dilinden salim oldukları kişidir. Mümin, insanların malları ve canları konusunda kendisinden emin oldukları kişidir.”

(Tirmizî, İman, 12.)

“Ümmetimden müflis olan o kimsedir ki kıyamet günü namazı, orucu ve zekâtı olduğu hâlde gelir. Ancak birine küfretmiş, diğerinin kanını dökmüş, bir başkasının malını yemiştir. Bu kişinin iyilikleri şuna, buna, öbürüne dağıtılır. Üzerindeki borçlar (haklar) bitmeden iyilikleri tükenirse onların (haksızlık yaptığı kimselerin) günahlarından alınır, bu kişinin üzerine yüklenir ve böylece cehenneme atılır.”

(Müslim, Birr, 60.)

22. Toplumda güven duygusunun oluşmasını sağlayan kişisel sorumluluklar nelerdir?

23. İbadet ile ahlakın birbirini tamamlaması niçin önemlidir? Yorumlayınız.

24. Hadisteki “müflis” benzetmesi ile aşağıdakilerden hangisi vurgulanmak istenmiştir?

- A) Kul hakkına riayet etmenin önemi
- B) İbadetleri eksiksiz yerine getirmenin fazileti
- C) İnsana gereken saygının gösterilmesi
- D) Ahlaki erdemlerin toplumsal önemi
- E) Ticari hayatta ahlakın değeri

Üniteyle ilgili daha fazla soru içeriğine
bu karekodan ulaşabilirsiniz.

1. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A Grubu

1. ahlak
2. sabır
3. merhamet
4. rıfk
5. şecaat
6. Zinnureyn

B Grubu

7. I. f.
- II. b.
- III. ç.
- IV. d.
- V. a.

C ve Ç Grubu

8. a-Y, b-Y, c-D, ç-D, d-D, e-D, f-D / Doğru Çıkış: 5. Çıkış

9-12. sorularda öğrencilerden öznel cevaplar vermesi beklenmektedir.

D Grubu

13. E
14. C
15. A
16. C
17. A
18. B
19. E
20. B
21. D
22. D

E Grubu

23-24. sorularda öğrencilerden öznel cevaplar vermesi beklenmektedir.

25. E

2. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A Grubu

1. tebliğ
2. tebyin
3. teşri
4. temsil
5. muallim
6. Sıddık

B Grubu

7. I. ç.
- II. a.
- III. b.
- IV. f.
- V. d.

C ve Ç Grubu

8. a-Y, b-D, c-D, ç-Y, d-D, e-D, f-D / Doğru Çıkış: 5. Çıkış

9-12. sorularda öğrencilerden öznel cevaplar vermesi beklenmektedir.

D Grubu

13. D
14. E
15. D
16. A
17. D
18. A
19. C
20. D

E Grubu

21-22. sorularda öğrencilerden öznel cevaplar vermesi beklenmektedir.

23. E

3. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A Grubu

1. miraç
2. infak
3. imsak
4. siyer
5. zikir
6. Fârûk

B ve C Grubu

7. a-Y, b-Y, c-D, ç-D, d-D, e-Y, f-D / Doğru Çıkış: 6. Çıkış
8-12. sorularda öğrencilerden öznel cevaplar vermesi beklenmektedir.

Ç Grubu

13. C
14. E
15. B
16. B
17. C
18. D
19. A
20. D
21. E
22. C
23. B

D Grubu

24. soruda öğrencilerden öznel cevap vermesi beklenmektedir.
25. A

4. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A Grubu

1. izzetinefis
2. adalet
3. istişare
4. sulh
5. ahde vefa
6. Fâtıma

B ve C Grubu

7. a-D, b-D, c-D, ç-D, d-Y, e-D, f-D / Doğru Çıkış: 1. Çıkış
8-11. sorularda öğrencilerden öznel cevaplar vermesi beklenmektedir.

Ç Grubu

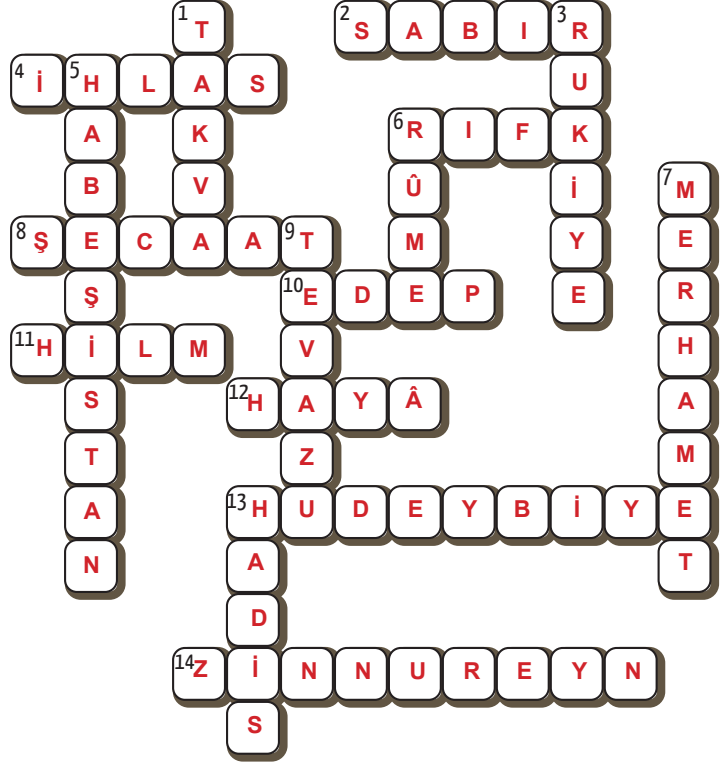
12. A
13. C
14. E
15. D
16. D
17. C
18. B
19. B
20. D
21. E

D Grubu

- 22-23. sorularda öğrencilerden öznel cevaplar vermesi beklenmektedir.
24. A

1. ÜNİTE BULMACA

BULMACA ÇÖZÜMÜ

3. ÜNİTE BULMACA

1

ROMAN

Ağaçlarla
örtülü geniş
alan

ORMAN

2

MAHİR

Allah'ın(ﷻ) koruyan,
acıyan, merhamet
eden anlamına gelen
bir ismi

RAHİM

3

YAMUK

Renk, biçim vb.
yönünden birbirini
tutmak, uygun
düşmek

UYMAK

4

AÇLIK

Küçük taş

ÇAKIL

5

KARDELEN

Gösterişsiz, sade
yaşamaktan yana
olan, alçak gönüllü
kimse

KALENDER

6

ACIKTIRMAK

Acımsı

ACIMTIRAK

7

ZULÜM

Gerek, gereklilik,
gereklilik

LÜZUM

8

KALITIMSAL

Kısaltmak
iş

KISALTMA

9

HALKA

Davranış biçimleri
ve kuralları

AHLAK

10

METİN

İyilik, lütuf,
ihسان

NİMET

11

VEDAT

Çağrı

DAVET

12

KIRMA

Büyük
akarsu

IRMAK

13

ALİTERASYON

Akılcılık

RASYONALİYE

O

R

U

Ç

K

A

L

K

A

N

D

İ

R

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

4. ÜNİTE BULMACA

Allah nezdinde dostların
en hayırlısı, dostuna karşı
hayırlı davranandır.
(Tirmizi, Birr, 28.)

4 7
DOSTLUK

Allah'a ve ahiret gününe
inanarak, komşusuna
iyi davranışın...
(Müslim, İman, 77.)

1
KOMŞULUK

Rızıkının bol, ömrünün uzun
olmasını isteyen kimse
akrabalık ilişkilerini gözetsin.
(Buhârî, Edeb, 12.)

3 9
AKRABALIK

Her kim Müslüman
hardesinin ihtiyacını giderir-
se Allah da ona yardım eder.
(Müslim, Birr, 58.)

8
YARDIMLAŞMA

Bir adamın hayır için
harcadığı paranın en değerlisi
ailesi için harcadığıdır.
(Müslim, Zehât, 38.)

2
AİLE

Size birbirinize olan sevginizi
artıracak bir şey söyleyeyim
mi? Aranızda selâmı yayın.
(Müslim, İman, 93.)

10 6
SELA ML AŞMA

İman etmedikçe cennete
giremezsiniz ve birbirinizi
sevmedikçe de iman etmiş
olmazsınız.
(Müslim, İman, 93.)

5
KARDEŞLİK

ANAHTAR CÜMLE

KARDEŞ OLALIM

1 2 3 4 5 6 7 8 2 8 9 10

A

akıbet: Bir iş veya durumun sonu, sonuç.

akide: İnanç.

amel: Yapılan iş, eylem, fiil.

Ashab-ı Suffe: Hz. Peygamber'in Medine'deki mescidinin bitişiğinde bulunan ve adına "suffe" denilen üstü kapalı özel bir yerde Kur'an-ı Kerim ve din öğrenimi gören sahabeler.

B

bahtiyarlık: Mutluluk.

baytar: Veteriner hekim.

bedbaht: Mutsuz, bahtsız, talihsiz.

bedevi: Çölde, çadırdaki yaşayan göçebe.

bereket: Bolluk, gürlük, feyiz, mutluluk ve güzelliklerin artması.

beşeriyet: İnsanlık.

Beytü'l-Makdis: Hz. Süleyman tarafından Kudüs şehrinde yaptırılan Mescid-i Aksa.

beytülmal: Hz. Peygamber'in Medine Dönemi'nden itibaren devlet gelirlerini korumak, muhafaza etmek ve yeri geldiğinde de hak sahiplerine vermek için oluşturulan devlet hazinesi.

bezenmek: Süslenmek.

biat etmek: Birinin egemenliğini tanımak, kabul etmek.

boykot: Bir kimse, bir topluluk veya bir ülkeyle amaca ulaşmak için her türlü ilişkiyi kesme.

C

Ç

cengâver: Savaşta kahramanlık gösteren.

cizye: Geçmişte Müslüman devletlerde gayrimüslimlerin can, mal ve namuslarını korumanın yanında inançlarını özgür bir şekilde yaşamaları için devletin sağlamış olduğu imkânlarla karşılık çalışabilir durumda olan erkeklerinden almış olduğu vergi.

D

E

F

Dârülerkam: Mekke Dönemi'nde Hz. Peygamber'in Müslümanlara İslam'ı anlattığı, gelen vahyi tebliğ ettiği, topluca ibadet edilip çeşitli görüşmelerin yapıldığı Erkam b. Ebi'l-Erkam'ın evi.

diğerkâmlık: Kişinin kendini düşündüğü kadar başkalarını da düşünmesi.

dirayet: İnce şeyleri kavrayış.

empati: Kendini bir başkasının yerine koyma, duygudaşlık.

ensar: Hicretten sonra Hz. Peygamber'e ve Mekke Müslümanlara yardım eden Medinelî Müslümanlar.

eşraf: Bir yerin zenginleri, sözü geçenler, ileri gelenler.

Fahr-i âlem: "Âlemin övünç ve gurur duyduğu kimse" anlamında Hz. Muhammed^(s.a.v.) için kullanılan bir saygı ve sevgi sözü.

faiz: Herhangi bir hizmet ve emek olmaksızın paranın kullanılmasına karşılık olarak elde edilen ve dinen yasal olmayan her çeşit kazanç.

Fârûk: Hz. Peygamber'in "hak ile batılı birbirinden ayıran" anlamında Hz. Ömer'e verdiği isim.

fıtır sadakası: Ramazan ayı içinde verilen, miktarı belirli sadaka, fitre.

fitraten: Yaradılıştan.

fitne: Bozgunculuk, karışıklık, kargaşa, geçimsizlik, genel güvenliği bozma.

G

H

galeyana gelmek: Coşmak, hiddetlenmek.

gayrimeşru: Yasaya veya töreye aykırı.

gazve: Din uğruna yapılan savaş.

Hacerülesved: Tavafin başlangıç yerini göstermek üzere Kâbe'nin güneydoğu köşesinde bulunan oldukça parlak siyah taş.

hacet namazı: Müslüman'ın herhangi bir ihtiyacının giderilmesi için Allah'a^(c.c.) dua etmeden önce kıldığı nafil namaz.

haset: Kısırca, çekememezlik.

haslet: İnsanın yaradılıştan gelen özellik, huy.

hayır: İyilik, karşılık beklenmeden yapılan yardım.

haysiyet: Değer, saygınlık, itibar. Öz saygı.

hazer: Çekinme. Zarar verebilecek şeyden kaçınma.

hibe: Bağış, bağışlama, bir şeyi karşılıksız verme, ihsan.

hicret: Dinî sebeplerle bir yerden diğer bir yere göçme ve özellikle Hz. Peygamber'in Mekke'den Medine'ye göç etmesi olayı.

hidayet: Doğru yol, hak olan Müslümanlık yolu.

hikmet: İslam dinindeki hükümlerin konuluş amaçları.

Hilfû'l-Fudûl: MS 580'li yıllarda zayıf ve güçsüzlerin korunması, zulmün önlenmesi gibi amaçlarla toplumda sözü geçen, saygın ve iyi niyetli kişilerin önderliğinde kurulan ve Hz. Peygamber'in de üye olduğu barış cemiyeti.

himaye: Koruma, gözetme, esirgeme, koruyuculuk.

huşu: Müminin her an ve her yerde Allah'ın(c.c.) kendisini gördüğü bilinci içerisinde tevazu ile hareket etmesi ve gönlünü her türlü kötülükten arındırması.

icraat: Yapılan işler, çalışmalar, uygulamalar.

inayet: Allah'ın(c.c.) hayırlı davranışlarında kullarına yardım edip onları başarıya ulaştırması.

isra: Hz. Peygamber'in hicretten yaklaşık bir buçuk sene evvel Miraç Gecesi'nde Kâbe'den Kudüs'teki Mescid-i Aksa'ya Allah'ın(c.c.) izniyle götürülmesi.

istiğfar: Bağışlanma ve af isteğinde bulunma.

jest: Herhangi bir şeyi açıklamak için genellikle el, kol ve baş ile yapılan içgüdüsel veya iradeli hareket.

karaborsa: Piyasada olmayan bir malın gizlice yüksek fiyatla alınıp satılması işi.

kırba: Sakaların içinde su taşıdıkları ağzı dar, altı geniş, deriden yapılmış kap, su kabı, matara.

liyakat: Bir kimsenin, kendisine iş verilmeye uygunluk, yaraşırılık durumu.

mahlukat: Yaratılmış olan şeyler, bütün yaratıklar.

mağrur: Kurumlu, gururlu, kibirli, kendini beğenmiş.

matuf: Yöneltilmiş.

mazur görmek: Kusura bakmamak, bağışlamak, affetmek.

meşru: Yapılmasına dinen izin verilmiş, dine uygun olan şey.

metanet: Metin olma, dayanma, dayanıklılık, sağlamlık.

miğfer: Savaşçıların başlarına giydikleri demir başlık.

mimik: Yüz, el, kol hareketleriyle düşünceyi anlatma sanatı.

minhâc: Allah'ın(c.c.) göndermiş olduğu peygamberlerinin uymalarını ve ümmetlerine de açıklama yapmalarını istediği hayat tarzı.

miraç: Hz. Peygamber'in recep ayının 27. gecesinde Mekke'den Kudüs'teki Mescid-i Aksa'ya götürülmesi ve oradan göğe yükseltilerek ona Allah'ın(c.c.) ayet ve olağanüstü nimetlerinin gösterilmesi.

muallim: Öğretmen.

muamelat: İslam fıkhnın ibadetlerle ilgili hükümlerinin dışında kalan ve insanların birbirleriyle veya bireyin toplumla yahut da toplumların birbirleriyle olan hukuki, idari, mali, iktisadi ve beşerî ilişkilerini düzenleyen bölümü.

muhkem: Sağlam, sağlamlaştırılmış.

muhlis: Her davranışı içten ve gönülden olan, gösterişsiz, ihlaslı, samimi kimse.

mukavele: Sözleşme.

Mushaf: Fatiha suresinden Nas suresine kadar tüm Kur'an surelerinin iki kapak arasına girmiş biçimi.

mutedil: Aşırıya kaçmayan, dengeli, ılımlı.

mücahit: Gayret eden, çok çalışan, cihat eden.

müşamaha: Bağışlama, kolaylık gösterme.

müstesna: Benzerlerinden üstün olan, benzerleri az bulunan.

müşfik: Sevecen, şefkatli.

mütevazı: Tevazu sahibi, alçak gönüllü.

müttaki: Dinin emir ve yasaklarına tam olarak uyan, günah ve haramdan sakınan, Allah'tan(c.c.) korkan kimse.

nafile: Farz ve vacip dışında sevap kazanmak amacıyla yapılan ve Hz. Peygamber'in de yapmış olduğu ibadetler ve davranışlar.

nâlân: İnleyen.

nazil: İnen, inmiş.

nesep: Soy, nesil, silsile, akrabalık.

niyaz: Yalvarma, yakarma.

nüsha: Birbirinin tıpkısı olan yazılı şeylerin her biri.

pervane: Geceleri ışık çevresinde dönen küçük kelebek.

risalet: Peygamberlik.

rivayet: Bir olay, bir haber veya sözün nakletme.

sadaka-i cariye: Yol, köprü, çeşme, cami, aşevi, hastane ve okul gibi hayır kurumları.

sebat: Sözünden veya kararlarından dönmeme, bir işi sonuna değin sürdürme.

sekinet: Kalpte oluşan huzur ve emniyet.

sertâc: Baş tacı.

Sıddîk: "Hz. Peygamber'e ve onun Allah^(c.c.) tarafından getirmiş olduğu dinî emirlere içtenlikle ve gösterişten uzak olarak inanan" anlamında Hz. Ebu Bekir'in sıfatı.

sîret: Bir kimsenin kendine has davranışlarını da içine alan hayat hikâyesi.

suhulet: Kolaylık.

sükûnet: Durgunluk, dinginlik, huzur.

şer: Kötülük, fenalık.

şerh etmek: Açıklamak.

şerîk-i haybet: Zarar ortağı.

şevk: İstek, heves.

taahhüt etmek: Bir şey yapmayı üstüne alma, üstlenme.

tahiyyetülmescid namazı: Camiye veya mescide giren kimsenin, namaz kılmanın doğru olmadığı vakitlerin dışında Allah'a^(c.c.) duyduğu sevgi ve saygının bir göstergesi olarak onun hoşnutluğunu kazanmak için kıldığı nafil namaz.

tasadduk: Bağış yapma, sadaka verme, yardım etme, hayır yapma.

tecvit: Kur'an-ı Kerim'i harflerin çıkış yerlerine ve sıfatlarına uygun olarak hatasız bir biçimde okumayı öğreten ilim.

teçhiz: Donatma, hazırlama, hazırlık yapma.

tefekür: Düşünme, derin düşünme, fikir yürütme, kavramaya çalışma, kafa yorma.

teheccüd namazı: Gecenin son üçte birlik bölümünde uykudan kalkarak kılınan nafil namaz.

teskin etmek: Sakinleştirmek.

tevessül etmek: Başlamak, girişmek.

tevfik: Başarılı olma.

timsal: Örnek, simge.

ümme: Din ve inanç birliği temelinde bir araya gelen ve aynı peygambere bağlanan insanlar topluluğu, bir din üzerinde birleşen millet.

vahiy katibi: Hz. Peygamber'e vahyedilen ayet ve sureleri vahyin başlangıcından kesilmesine kadar yazan sahabeler.

Veda Hutbesi: Hz. Peygamber'in Veda Haccı'nda yüz binden fazla Müslümana yaptığı konuşma.

vukûfiyet: Meselelere hâkim olma, iyice bilme.

yegâne: Biricik, tek.

zayi etmek: Yitirmek, kaybetmek.

zillet: Hor görülme, aşağılanma.

Zinnureyn: Hz. Peygamber'in kızlarından, önce Hz. Rukiye ile onun vefatından sonra da diğer kızı Hz. Ümmü Gülsüm ile evlenerek Hz. Muhammed'e^(s.a.v.) iki kez damat olan Hz. Osman'a 'iki nur sahibi' anlamında verilen lakap.

zî-şan: Şan sahibi.

zulüm: Kendisine tanınan hukuki sınırı geçme, başkasının hakkını alma.

- AFZALURRAHMAN, **Sîret Ansiklopedisi**, (çev. Kenan Dönmez), İnkılap Yayınları, Cilt 1-6, İstanbul, 1996.
- AHMED B. HANBEL, Ebu Abdullah Ahmed b. Muhammed eş-Şeybanî, **Müsned**, Âlemü'l-Kütüb, Cilt 1-10, Beyrut, 1998.
- ALTUNTAŞ, Halil, **Duayı Anlamak**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2010.
- ALTUNTAŞ, Halil; ŞAHİN, Muzaffer, **Kur'ân-Kerîm Meâli**, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara, 2005.
- APAK, Âdem, **H. Osman Dönemi Devlet Siyaseti**, İnsan Yayınları, İstanbul, 2003.
- BELÂZÜRÎ, Ebu'l-Abbâs Ahmed b. Yahyâ b. Câbir, **Ensâbü'l-Eşraf**, Daru'l-Fikr, Cilt 1-13, Dimaşk, 1997.
- BEYHAKÎ, Ahmed b. Hüseyin, **es-Sünenü'l-Kübra**, Cilt 1-10, Beyrut, ts.
- BEYHAKÎ, Ahmed b. Hüseyin, **Şuabü'l-İmân**, Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, 1410.
- BOZKURT, Nebi, "Mukabele", **DİA**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt 31, Ankara, 2020.
- BUHÂRÎ, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail, **el-Edebü'l-Müfred**, Kahire, 2005.
- BUHÂRÎ, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail, **Sahih-i Buhârî**, Çağrı Yayınları, Cilt 1-8, İstanbul, 1992.
- ÇAĞRICI, Mustafa, "Sabır", **DİA**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt 35, İstanbul, 2008.
- DOĞAN, Mehmet, **Osmanlıca Yazılışlı Doğan Büyük Türkçe Sözlük**, Yazar Yayınları, 26. Basım, Ankara, 2020.
- EBU DÂVÛD, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî, **Sünen-i Ebu Dâvûd**, Çağrı Yayınları, Cilt 1-5, İstanbul, 1992.
- EREN, Hasan; GÖZAYDIN, Nevzat; PARLATIR, İsmail; TEKİN, Talât; ZÜLFİKAR, Hamza, **TDK Türkçe Sözlük**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1988.
- ERSOY, Mehmet Akif, **Safahat**, (haz. M. Ertuğrul Düzdağ), TDV, Ankara 2013.
- ERUL, Bünyamin; KELEŞ, Ekrem, **Haccı Anlamak**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2016.
- GÖRMEZ, Mehmet, "Tergîb ve Terhîb", **DİA**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt 40, İstanbul, 2011.
- GÖRMEZ, Mehmet; ÖZAFŞAR, M. Emin; ÜNAL, İ. Hakkı; ÜNAL; ERUL, Bünyamin, **Hadislerle İslam**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2014.
- HAMİDULLAH, Muhammed, **İslam Peygamberi**, (çev. Salih Tuğ), İrfan Yayıncılık, Cilt 1-2, İstanbul, 1990.
- HOCA AHMED YESEVÎ, **Divan-ı Hikmet**, Hoca Ahmed Yesevî Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2016.
- İBN ABDİLBERR, İbn Ömer Yusuf b. Abdullah b. Muhammed, **el-İstîâb fi Ma'rifeti'l-Ashâb**, Cilt 1-4, Kahire, ts.
- İBN HACER, Şihâbuddin Ahmed b. Ali el-Askalânî, **el-İsâbe fi Temyizi's-Sahâbe**, Cilt 1-4, Mısır, 1328.
- İBN HİŞÂM, Ebu Muhammed Abdülmelik el-Himyerî, **es-Sîretü'n-Nebeviyye**, Cilt 1-4, Beyrut, ts.
- İBN KESÎR, Ebu'l-Fidâ İsmail, **el-Bidâye ve'n-Nihâye**, Beytül-Efkâr, Cilt 1-2, Lübnan, 2004.
- İBN KESÎR, Ebu'l-Fidâ İsmail, **es-Sîretün'n-Nebeviyye**, (haz. Mustafa Abdülvâhid), Cilt 1-4, Beyrut, 1976.
- İBN MÂCE, Ebu Abdullah Muhammed b. Yezid, **Sünen-i İbn Mâce**, Çağrı Yayınları, Cilt 1-2, İstanbul, 1992.
- İBN SA'D, Ebu Muhammed Abdullah b. Müslim, **et-Tabakâtü'l-Kübrâ**, Mektebetü'l-Hanci, Cilt 1-11, Kahire, 2001.

- KANDEMİR, M. Yaşar, “Hadis”, **DİA**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt 15, İstanbul, 1997.
- KETTÂNÎ, Muhammed Abdülhay b. Abdilkebir b. Muhammed el-Hasenî, **Hz. Peygamber’in Yönetimi (et-Terâtübü’l-İdâriyye)**, (çev. Ahmet Özel), İz Yayıncılık, Cilt 1-3, İstanbul, 1991.
- KANDEMİR M. Yaşar, “Hadis”, **DİA**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt 15, İstanbul, 1997.
- KARAMAN, Hayrettin; ÖZEK, Ali; DÖNMEZ, İbrahim Kafi; ÇAĞRICI, Mustafa; GÜMÜŞ, Sadrettin; TURGUT, Ali, **Kur’ân-ı Kerîm Açıklamalı Meâli**, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara, 1999.
- KARAGÖZ, İsmail (ed.); KARAMAN, Fikret; KARAGÖZ, İsmail; PAÇACI, İbrahim; CANBULAT, Mehmet; GELİŞGEN, Ahmet; URAL, İbrahim, **Dinî Kavramlar Sözlüğü**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2007.
- KUNTAY, Mithat Cemal, **Mehmet Akif Ersoy Hayatı, Seciyesi, Sanatı**, Oğlak Yayınları, İstanbul, 2015.
- MÂLİK b. ENES, **Muvatta**, Çağrı Yayınları, Cilt 1-2, İstanbul, 1992.
- MEB, Ortaöğretim Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programı, Ankara, 2018.
- MUHAMMED LUTFÎ, **Hulâsatü’l-Hakâyık ve Mektûbat-ı Hâce Muhammed Lutfî**, Efe Hazretleri Vakfı, İstanbul, 2013.
- MÜSLİM, Ebu’l-Hüseyin el-Kuşeyri en-Nisâbü’rî Müslim b. el-Haccâc, **Sahih-i Müslim**, Çağrı Yayınları, Cilt 1-3, İstanbul, 1992.
- NESÂÎ, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb, **Sünen-i Nesâî**, Çağrı Yayınları, Cilt 1-8, İstanbul, 1992.
- ÖZEL, İsmet, **Bir Yusuf Masalı**, Şûle Yayınları, İstanbul, 1999.
- SALLÂBÎ, Ali Muhammed Muhammed, **III. Halife Hz. Osman^(r.a.) Hayatı, Şahsiyeti ve Dönemi** (Çev. Mehmet Akbaş), Ravza Yayınları, İstanbul, 2009.
- SERİNSU, Ahmet Nedim (ed.); SÜRMELİ, Mehmet; ALKAN, Arif; AKYÜREK, Ömer; DELİSER, Bilal; BAŞTÜRK, Ayhan, ÇINAR, Ali; MAVİLİ, Yusuf, **Dinî Terimler Sözlüğü**, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2009.
- SİNANOĞLU, Mustafa, “İslam”, **DİA**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt 23, İstanbul, 2001.
- SÜYÛTÎ, Ebû’l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahman b. Ebî Bekr, **el-Câmius’s-Sağîr**, Dârü’l-İhyâi’l-Kütübü’l-Arabiyye, Cilt 1-2, Kahire, 1954.
- SÜYÛTÎ, Ebû’l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahman b. Ebî Bekr, **Târihü’l-Hulefâ**, Dârü’l-Minhac, Cidde, ts.
- ŞENTÜRK, Lütfi; YAZICI, Seyfettin, **İslam İlmihâli**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1998.
- TABERÎ, Ebu Ca’fer Muhammed b. Cerîr, **Tarihu’l-Ümem ve’l-Mülûk**, Beytül-Efkâr, ts.
- TİRMİZÎ, Ebu İsa Muhammed b. İsa, **Sünen-i Tirmizî**, Cilt 1-6, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.
- TİRMİZÎ, Ebu İsa Muhammed b. İsa, **eş-Şemâilü’l-Muhammediyye**, Müessesetü’l-Kütübi’s-Sekafiyye, Cilt 1-10, İstanbul, 1979.
- ULUDAĞ, Süleyman, **İslam’da Emir ve Yasakların Hikmeti**, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara, 1995.
- VÂKIDÎ, Ebu Abdullah Muhammed b. Ömer, **Kitabü’l-Meğâzî**, Cilt 1-3, Beyrut, 1984.
- YAZIR, Muhammed Hamdi, **Hak Dini Kur’an Dili**, Eser Neşriyat, Cilt 1-10, İstanbul, 1979.
- YİĞİT, İsmail, “Osman”, **DİA**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt 33, İstanbul, 2007.

* Kaynakça TDK’ye göre düzenlenmiştir.

